

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

УДК 347.996

ГАЛУПОВА ЛАРИСА ІГОРІВНА

**ДИСЕРТАЦІЯ
АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У
СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Л.І. Галупова

Науковий керівник – Ульянова Галина Олексіївна
доктор юридичних наук, професор

Одеса – 2021

АНОТАЦІЯ

Галупова Л.І. Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є першим у науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності.

У дисертації розглянуто наукові підходи до визначення поняття «конфлікт», розкрито його особливості у сфері права інтелектуальної власності, визначено негативні та позитивні сторони. Негативними складовими є: емоційні, фінансові та часові витрати; можливість руйнування відносин, порушення прав та інтересів сторін. Позитивними складовими конфлікту є: можливість виявити та зрозуміти істинні наміри щодо об'єкта конфлікту; можливість визначити дійсні причини його виникнення; набуття досвіду, необхідного для запобігання подібних конфліктів в подальшому; можливість запобігти порушенню прав та інтересів.

Визначено конфлікт у сфері права інтелектуальної власності як стан суспільних відносин, в яких сторони перебувають в умовах протидії через порушення, потенційну можливість порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності або суперечність майнових, немайнових інтересів сторін через зміну умов використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Виділено ознаки конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, такі як: хоча б однією зі сторін конфлікту є особа, творчою працею якої створений об'єкт права інтелектуальної власності, або її правонаступники; конфлікт спрямовано на реалізацію, захист майнових чи особистих немайнових прав інтелектуальної власності та інтересів; підставою можуть виступати як протиправні, так і

правомірні дії сторін щодо створення та використання результатів творчої діяльності; може мати як приватноправовий, так і публічно-правовий характер.

Залежно від суб'єктного складу відносин, що виникають при створенні та використанні результатів інтелектуальної, творчої діяльності, виділено такі різновиди конфліктів у сфері інтелектуальної власності: конфлікт інтересів – стан відносин у сфері права інтелектуальної власності, коли сторони діють в рамках закону, але реалізація прав одних осіб може призвести до обмеження або іншим чином вплинути на реалізацію прав інших осіб; конфлікт прав – стан відносин, в яких є загроза або факт порушення прав інтелектуальної власності; конфлікт прав інтелектуальної власності та інших цивільних прав – стан відносин, коли реалізація права на свободу творчості однією особою може призвести до порушення або іншим чином вплинути на особисті немайнові та (або) майнові права іншої особи.

Виділено класифікацію конфліктів у сфері права інтелектуальної власності за наступними критеріями: суб'єктний склад (конфлікт, в якому стороною є первинний суб'єкт прав інтелектуальної власності, конфлікт, в якому стороною є правонаступник); об'єкт конфлікту (конфлікт щодо створених об'єктів права інтелектуальної власності - авторського права, суміжних прав, патентних прав, засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, нетрадиційних об'єктів, новітніх об'єктів та щодо створення результату інтелектуальної, творчої діяльності); категорія прав інтелектуальної власності (конфлікти щодо майнових прав та (або) особистих немайнових прав інтелектуальної власності).

Розмежовано категорії «конфлікт» та «спір» на підставі сутнісних та процедурних складових. До сутнісних відмінностей належать: причина виникнення (при спорі – це наявність протиправної поведінки, або якщо одна із сторін вважає, що така поведінка є протиправною або заважає в реалізації її прав, при конфлікті - поведінка обох сторін може бути правомірною); умови вичерпання (конфлікт вичерпується за умови, що сторони знайшли рішення щодо врегулювання конфлікту, спір вважається вичерпаним, коли уповноважена особа

прийняла рішення по справі); усвідомлення сторонами того, що їх права чи інтереси протиставляються один одному (конфлікт може бути явним або прихованим; спір завжди явний). До процедурних належать такі відмінності: момент виникнення (конфлікт виникає в момент зіткнення інтересів чи прав сторін; спір – з моменту процесуального оформлення та звернення до уповноваженого суб'єкта з метою його вирішення); момент завершення (конфлікт завершується узгодженням інтересів сторін; спір вважається завершеним, коли прийнято процесуальне рішення щодо його вирішення); формалізованість проведення процедури (конфлікт врегульовується у формі та способами, зручними для сторін конфлікту; спір вирішується відповідно до встановлених процесуальних процедур).

На підставі співвідношення понять «конфлікт» та «спір» визначено, що «врегулювання конфлікту» характеризується добровільною основою та вольовим рішенням самих сторін. Спір є процесуальною формою вираження конфлікту та підлягає вирішенню уповноваженою на це особою. «Вирішення спору» передбачає застосування правових норм і винесення уповноваженою особою правових рішень, що мають обов'язковий характер для сторін.

Обґрунтовано, що врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності має подвійний аспект: приватноправовий - забезпечення прав та інтересів сторін конфлікту шляхом прийняття взаємовигідного рішення; публічно-правовий - забезпечення прав та інтересів суспільства, держави та окремого користувача через припинення або попередження поширення контрафактної продукції, усунення перешкод у використанні або створенні об'єктів права інтелектуальної власності тощо.

Запропоновано, щодо неюрисдикційних способів захисту прав оснований на примиренні сторін (таких як медіація, переговори, мирова угода та інші) використовувати поняття «альтернативне врегулювання конфлікту», для неюрисдикційних змагальних процедур (таких як третейський суд та міжнародний комерційний арбітраж) – «альтернативне вирішення спору».

Визначено способи альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності як сукупність заходів, що можуть обиратись сторонами конфлікту з метою залагодження існуючих протиріч, припинення порушення прав та інтересів або усунення загроз такого порушення, усунення перешкод щодо реалізації прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності, а також свободи творчості.

Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності поділено на категорії за такими критеріями: залучення третьої сторони (із залученням третьої сторони – медіація; врегулювання спору за участю судді, третейських суд, без залучення третіх осіб – переговори, мирова угода); мета проведення (примирні – переговори, медіація, мирова угода, врегулювання спору за участю судді; змагальні – третейський суд; міжнародний комерційний арбітраж); визначення процедури проведення (регульовані – міжнародний комерційний арбітраж, третейський суд; мирова угода; нерегульовані – медіація; переговори); обов'язковості прийнятого рішення (процедури АВС, рішення в яких мають обов'язковий характер – третейський суд, мирова угода, врегулювання спору за участю судді; процедури АВС, рішення в яких не мають обов'язкового характеру – медіація, фасилітація, переговори без залучення третіх осіб); повноваження щодо прийняття рішень (процедури, рішення в яких приймають виключно сторони – медіація, мирова угода, фасилітація, врегулювання спору за участю судді; процедури, в яких третя особа уповноважена прийняти рішення – третейський суд, міжнародний арбітраж).

Обґрунтовано, що специфіка об'єктів права інтелектуальної власності, суб'єктний склад конфлікту (спору) та сфера його виникнення впливають на вибір способу альтернативного врегулювання (вирішення). Для врегулювання конфліктів у комерційній сфері за участю іноземних суб'єктів ефективним є звернення до Міжнародного комерційного арбітражу, Центру арбітражу та посередництва при Всесвітній організації інтелектуальної власності. Щодо конфліктів, які мають приватноправовий характер та пов'язані із реалізацією

права на творчість чи інших прав інтелектуальної власності, ефективним є звернення до переговорів, укладання мирової угоди, проведення фасилітації. Для примирення сторін спору, що знаходиться на розгляді в суді, можуть бути застосовані такі способи як укладання мирової угоди, врегулювання спору за участю судді. Медіація є універсальним, гнучким способом врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності та може застосовуватись на різних етапах розвитку конфліктної ситуації, незалежно від її суб'єктного складу.

Визначено поняття медіації як конфіденційного процесу виявлення причин конфлікту та умов його залагодження, що оснований на волевиявленні сторін, та відбувається за участю нейтрального посередника.

Запропоновано переваги медіації як способу альтернативного врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, а саме: швидке врегулювання конфлікту та припинення або попередження правопорушення; прийняття рішення, яке задовольняє вимоги обох сторін; збереження професійних зв'язків; налагодження нового ділового партнерства; конфіденційність процесу та збереження ділової репутації сторін; поштовх для створення та розвитку нових об'єктів права інтелектуальної власності.

Запропоновано визначення «онлайн медіація» як переговорного процесу за участю сторін та медіатора, що проходить в реальному часі з використанням Інтернет платформи (програми) комунікації, спрямованого на врегулювання конфлікту.

Розкрито характерні для процедури медіації принципи, такі як: добровільності, конфіденційності, самовизначення і рівноправності сторін, незалежності і нейтральності медіатора, неупередженості.

Визначені спільні та відмінні риси угоди за результатами медіації та мирова угода, серед яких: укладення мирової угоди виключно присудовий спосіб примирення, укладення угоди за результатами медіації може відбуватись до відкриття судового провадження, на будь - якій стадії судового провадження або на стадії виконавчого провадження; мирова угода має бути затверджена судом, угода за результатами медіації такої ухвали не вимагає; і мирова угода, і угода за

результатами медіації мають статус цивільно-правового договору; і мирова угода, і угода за результатами медіації мають бути основані на вольовому характері дій сторін.

Запропоновано визначення угоди за результатами медіації як форми вираження волі сторін щодо врегулювання конфлікту на основі принципів добровільності і сумлінності.

Обґрунтовано, що особа, яка має договірні відносини щодо врегулювання конфлікту, в тому числі, у сфері інтелектуальної власності має право на захист своїх інтересів, які були виражені в угоді за результатами медіації. Добросовісна сторона медіації, повинна мати можливість звернутись до суду задля забезпечення виконання угоди за результатами медіації. Аби не завантажувати судову систему, доречно буде закріпити можливість суду ухвалювати угоду за результатами медіації по спрощеній процедурі. Така процедура має передбачати, дослідження законності угоди за результатами медіації та винесення відповідної ухвали. Дана ухвала, надаватиме обов'язковий статус угоді за результатами медіації.

Проаналізовано міжнародний досвід регулювання відносин та практики поширення медіації як альтернативного способу врегулювання конфліктів, що ґрунтується на встановленні спеціальних вимог до осіб – медіаторів (освіта, вік, професійна підготовка, наявність ліцензії та ін.), кількість годин навчання, оплати праці медіатора, визначено переваги та недоліки закріплення таких вимог у законодавчих актах.

Підкреслено важливу роль Центру з питань арбітражу та посередництва, що діє при Всесвітній організації інтелектуальної власності щодо популяризації способів альтернативного врегулювання конфлікту.

Визначено шляхи запровадження медіації у вітчизняну правову систему, серед яких: прийняти спеціального закону, який буде регулювати відносини, в сфері медіації; закріпити виключно добровільну основу процедури медіації; вжити заходів задля інформаційної обізнаності суддів та адвокатів щодо медіації (розширити їх уявлення про медіації; про доречність застосовувати медіацію аніж

судовий розгляд в окремих категоріях справ; наголосити на необхідності роз'яснення сторонам їх право на досудове врегулювання конфлікту; та приділити увагу взаємодії суддів та адвокатів із медіаторами аби створити ефективну систему захисту прав осіб); регулярно проведення просвітницької діяльності, що складається з трьох рівнів (перший рівень – просвіта серед школярів; другий рівень – просвіта серед здобувачів вищої освіти; третій рівень - просвіта на підприємствах та організаціях); створення Національним органом інтелектуальної власності реєстру медіаторів, що мають знання в сфері інтелектуальної власності.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства в сфері регулювання процедури медіації.

Ключові слова: конфлікт, спір, права інтелектуальної власності, альтернативне врегулювання конфлікту, вирішення спору, медіація, мирова угода, третейський суд, врегулювання спору за участю судді, міжнародний арбітраж, переговори.

SUMMARY

Galupova L. Alternative ways to resolve conflicts in the field of intellectual property law. - Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.03 - civil law and civil process; family law; international private law. - National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2021.

The dissertation is the first in the science of civil law special comprehensive study of alternative ways of resolving conflicts in the field of intellectual property law.

The dissertation considers scientific approaches to the definition of «conflict». Conflict is defined as a phenomenon that can have both negative and positive components. The negative components are: emotional, financial and time costs; the possibility of destruction or deterioration of relations. The positive components of the conflict are: the ability to identify and understand the true intentions of the object of the conflict; the ability to determine the true causes of its occurrence; gaining the experience,

which is necessary to prevent such conflicts in the future; the ability to prevent violations of rights and interests.

Conflict in the field of intellectual property rights is defined as a state of public relations in which the parties are in a state of opposition due to infringement, potential infringement of intellectual property rights or conflict of property, non-property interests of the parties due to change conditions of using of intellectual property rights.

There are signs of conflict in the field of intellectual property rights, such as: at least one of the parties of the conflict is a person, whose creative work created the object of intellectual property rights, or his successors; the conflict is aimed at the realization, protection of property or personal non-property rights of intellectual property and interests; the basis may be both illegal and lawful actions of the parties to create and use the results of creative activities; may have both private and public law nature.

Depending on the subjective composition of relations, arising from the creation and use of the results of intellectual, creative activities, the following types of conflicts in the field of intellectual property: conflict of interest - the state of relations in the field of intellectual property law, when the parties act within the law, but the exercise of some person's the rights may lead to the restriction or otherwise affect the exercise of the rights of others; conflict of rights - the state of relations in which there is a threat or fact of infringement of intellectual property rights; conflict of intellectual property rights and other civil rights - a state of relations, when the exercise of the right to freedom of creativity by one person may lead to a violation or otherwise affect the personal non-property and (or) property rights of another person.

The classification of conflicts in the field of intellectual property rights according to the following criteria is distinguished: subjective composition (conflict in which the party is the primary subject of intellectual property rights, conflict in which the party is the successor); object of conflict (conflict over created objects of intellectual property rights - copyright, related rights, patent rights, means of individualization of participants in civil turnover of goods and services, non-traditional objects, new objects and to create the result of intellectual, creative activity); category of intellectual property rights (conflicts over property rights and (or) personal non-property intellectual property rights).

The categories «conflict» and «dispute» are distinguished on the basis of essential and procedural components. The essential differences include: the cause (in a dispute - the presence of illegal behavior, or if one of the parties believes that such behavior is illegal or interferes with the exercise of its rights, in a conflict - the behavior of both parties may be lawful); conditions of exhaustion (the conflict is exhausted provided that the parties have found a solution to resolve the conflict, the dispute is considered exhausted when the authorized person has made a decision on the case); awareness of the parties that their rights or interests are opposed to each other (the conflict may be overt or covert; the dispute is always overt). Procedural differences include the following: the moment of occurrence (the conflict arises at the moment of conflict of interests or rights of the parties; the dispute - from the moment of procedural registration and the address to the authorized subject for the purpose of its decision); the moment of completion (the conflict ends with the coordination of the interests of the parties; the dispute is considered completed when a procedural decision on its resolution is made); formality of the procedure (the conflict is resolved in a form and manner convenient for the parties to the conflict; the dispute is resolved in accordance with established procedural procedures).

Based on the relationship between the concepts of «conflict» and «dispute», it is determined that «conflict resolution» is characterized by a voluntary basis and voluntary decision of the parties themselves. A dispute is a procedural form of expressing a conflict and is a subject to resolution by an authorized person. «Dispute resolution» involves the application of legal norms and the issuance by the authorized person of legal decisions that are binding on the parties.

It is substantiated that the settlement of the conflict in the field of intellectual property law has a dual aspect: privately legal aspect - ensuring the rights and interests of the parties to the conflict by making a mutually beneficial decision; publicly legal aspect - ensuring the rights and interests of society, the state and the individual user by stopping or preventing the distribution of counterfeit products, removing obstacles to the use or creation of intellectual property rights, etc.

It is proposed to use the term «alternative conflict resolution» for non-jurisdictional methods of protection of rights based on conciliation (such as mediation, negotiations, amicable settlement, etc.), for non-jurisdictional adversarial proceedings (such as arbitration and international commercial arbitration) - alternative dispute resolution».

Methods of alternative conflict resolution in the field of intellectual property rights are identified as a set of measures that can be chosen by the parties of the conflict to resolve existing conflicts, stop violations of rights and interests or eliminate threats of such violations, remove obstacles to the realization of creative and intellectual rights. freedom of creativity.

Alternative methods of resolving conflicts in the field of intellectual property rights are divided into categories according to the following criteria: involvement of a third party (with the involvement of a third party - mediation; purpose of conciliation (conciliation - negotiations, mediation, amicable settlement, dispute settlement with the participation of a judge; adversarial - arbitration; international commercial arbitration); determination of the procedure (regulated - international commercial arbitration, arbitration court; amicable agreement; unregulated - mediation; negotiations); binding nature of the decision (ABC procedures, decisions in which are binding - arbitration, amicable settlement, dispute resolution with the participation of a judge; ABC procedures, decisions in which are not binding - mediation, facilitation, negotiations without involvement third parties); decision-making powers (procedures in which decisions are made exclusively by the parties - mediation, amicable settlement, facilitation, dispute resolution with the participation of a judge; procedures in which a third party is authorized to make decisions - arbitration, international arbitration).

It is substantiated that the specifics of the objects of intellectual property rights, the subjective composition of the conflict (dispute) and the scope of its occurrence affect the choice of alternative settlement method (solution). It is effective to apply to the International Commercial Arbitration, the Center for Arbitration and Mediation at the World Intellectual Property Organization to resolve conflicts in the commercial sphere with the participation of foreign entities. In the case of conflicts that are of a private law

nature and are related to the exercise of the right to creativity or other intellectual property rights, it is effective to resort to negotiations, concluding an amicable agreement, and conducting facilitation. In order to reconcile the parties to a dispute pending in court, such methods as concluding an amicable agreement and settling a dispute with the participation of a judge may be used. Mediation is a universal, flexible way of resolving conflicts in the field of intellectual property rights and can be used at different stages of the conflict situation, regardless of its subject composition.

The concept of mediation is defined as a confidential process of identifying the causes of the conflict and the conditions of its resolution, which is based on the will of the parties and takes place with the participation of a neutral mediator.

The advantages of mediation as a way of alternative conflict resolution in the field of intellectual property rights are proposed, namely: rapid settlement of the conflict and termination or prevention of the offense; making a decision that satisfies the requirements of both parties; maintaining professional ties; establishing a new business partnership; confidentiality of the process and preservation of the business reputation of the parties; impetus for the creation and development of new intellectual property rights.

It is proposed to define «online mediation» as a negotiation process involving the parties and a mediator that takes place in real time using an Internet platform (program) of communication aimed at resolving the conflict.

The principles characteristic of the mediation procedure are revealed, such as: voluntariness, confidentiality, self-determination and equality of the parties, independence and neutrality of the mediator, impartiality.

The common and distinctive features of the mediation agreement and the amicable settlement are defined, among which: the conclusion of an amicable agreement is exclusively a court method of conciliation, the conclusion of the mediation agreement can take place before the opening of court proceedings, at any stage of court proceedings or at the executive stage; the amicable agreement must be approved by the court, the agreement does not require such a decision based on the results of mediation; both the settlement agreement and the agreement on the results of mediation have the status of a

civil law agreement; both the settlement agreement and the agreement on the results of mediation must be based on the willful nature of the parties' actions.

It is proposed to define the agreement based on the results of mediation as a form of expressing the will of the parties to resolve the conflict on the basis of the principles of voluntariness and integrity.

It is substantiated that a person, who has a contractual relationship for the settlement of the conflict, including in the field of intellectual property, has the right to protection of their interests, which were expressed in the agreement based on the results of mediation. The conscientious party of mediation should be able to go to court to ensure the implementation of the agreement on the results of mediation. In order not to burden the judicial system, it would be appropriate to consolidate the court's ability to reach an agreement on the results of mediation under a simplified procedure. Such a procedure should include examining the legality of the agreement based on the results of mediation and making an appropriate decision. This decision will give binding status to the agreement based on the results of mediation.

The international experience of regulating relations and practice of mediation dissemination as an alternative way of conflict resolution is analyzed, which is based on establishing special requirements for persons - mediators (education, age, training, license, etc.), number of training hours, mediator's salaries. and shortcomings in enshrining such requirements in legislation.

The important role of the Center for Arbitration and Mediation, which operates under the auspices of the World Intellectual Property Organization in promoting alternative conflict resolution, is emphasized.

The ways of introduction of mediation into the domestic legal system are determined, among which: to adopt a special law that will regulate relations in the field of mediation; to establish a purely voluntary basis for the mediation procedure; take measures to inform judges and lawyers about mediation (expand their understanding of mediation; the appropriateness of using mediation rather than trial in certain categories of cases; emphasize the need to explain to the parties their right to pre-trial settlement of the conflict; and pay attention to cooperation between judges and lawyers with mediators

to create an effective system of protection of individual rights); regular educational activities, consisting of three levels (the first level - education among students; the second level - education among higher education; the third level - education at enterprises and organizations); creation by the National Intellectual Property Authority of a register of mediators with knowledge in the field of intellectual property.

Scientifically substantiated proposals and recommendations for improving the legislation in the field of regulating the mediation procedure are formulated.

Key words: conflict, dispute, intellectual property rights, alternative conflict resolution, dispute resolution, mediation, amicable settlement, arbitration court, dispute settlement with a judge, international arbitration, negotiations.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Бурова Л.І. Поняття альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 19. С. 23-25.

2. Бурова Л.І. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Л.І. Бурова, Г.О. Ульянова. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. №4. С. 107-110.

3. Бурова Л.І. Правова природа медіаційної угоди. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип 18. С. 56-59.

4. Бурова Л.І. Проблемні питання визначення правової природи і структури правовідносин інтелектуальної власності, що виникають у мережі Інтернет /О.І. Харитоновна, Г.О. Ульянова, А.В. Кирилюк, Ю.Ю. Симонян, Н.П. Бааджи, Д.Д. Позова, Г.І. Григор'янц, Л.І. Бурова, І.В. Мартинюк. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Том 17. С. 159-200.

5. Галупова Л.І. Щодо співвідношення процедури медіації та процедури врегулювання спору за участю судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т.3. С. 135-139.

Статті у зарубіжних наукових виданнях:

6. Бурова Л.І. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності. *Evropský politický a právní diskurz*: науково-теоретичний журналу. 2016. №2. С. 238-242.

7. Galupova L. «Protection of copyright on the Internet»/ A. Kyryliuk, N. Baadzhy, R. Honhalo, N. Kapustina, and L. Galupova. *Amazonia*. Vol. 8. No. 24. Pp. 464-470. Nov. 2019.

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

8. Бурова Л. І. Цивільне законодавство України: концепції, категорії, визначення: навч. посібник / Л.І Бурова, О.І. Харитоновна авт.. кол.; за ред. д-ра

юрим наук, проф. Є.О. Харитонова, канд.. юрим наук К.Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2014. 324 с. (С. 144 – 146, 166-168)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Бурова Л.І. Медіаційна угода, як вид цивільно-правового договору. *Особливості договорів у сучасному законодавстві України*: матеріали науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.). Одеса, 2012. С.18-19.

10. Бурова Л.І. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правового спору. *Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі* : матеріали круглого столу (9 жовтня 2012 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2012. С. 189-191.

11. Бурова Л.І. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату*: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 жовтня 2012 р, м. Одеса) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 188- 190.

12. Бурова Л.І. Зарубіжний досвід застосування процедури медіації. *Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського: «Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року» та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття «Оснoв цивільного законодавства СРСР 1961 року)*: матер. наук. Інтернет-конф., м. Одеса / відп. ред. д-р юрим. наук Є.О. Харитонов / Націoн. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 201-204.

13. Бурова Л.І. Запровадження міжнародного досвіду у сфері медіації в Україні. *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права*: матер. міжнар. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націoн. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 603-605.

14. Бурова Л.І. Учасники медіації щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Юридическая наука и практика в условиях современных трансформационных процессов*: материалы международной научно-практической

конференции, г. Симферополь, 12-13 апреля 2013. Симферополь: Научное объединение «Юридическая мысль», 2013. С. 30-32.

15. Бурова Л.І. Міжнародний досвід проведення медіації як способу захисту прав інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2013 р, м. Одеса) / за заг. ред. О.І. Харитонової. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. С. 95-98.

16. Бурова Л.І. Правовий статус медіатора при розгляді справ щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. практ. конф. (м. Одеса, 16-17 травня 2013). Т.2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. С. 678-680.

17. Бурова Л.И. Соотношение судебной защиты и альтернативного разрешения споров в сфере права интеллектуальной собственности. *Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы*: межд. науч. практ. конф. (28-29 марта 2014 р, г. Кишинэу) / орг. ком.: Бужор В. [и др.]. Кишинев : Iulian, 2014. С. 161-164.

18. Бурова Л. І. Запровадження медіації як альтернативного способу вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (16-17 травня 2014 р., м. Одеса) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2014. С. 506-508.

19. Бурова Л.І. Медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності від порушень в мережі Інтернет. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юридична література, 2015. С. 536-538.

20. Бурова Л.І. Альтернативні способи захисту права інтелектуальної власності від порушень в мережі Інтернет. *Захист прав інтелектуальної*

власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти : матеріали Інтернет - конференції (м. Одеса, 22 травня 2015 р.) / за заг. ред. О. І. Харитонової. Одеса : Фенікс, 2015. С.107-109.

21. Бурова Л.І. Визначення конфліктів в праві інтелектуальної власності. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: Інтернет-конференція, присвячена пам'яті І.В. Шерешевського (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С.148-151.

22. Бурова Л.І. Інтернет-конфлікти щодо прав інтелектуальної власності. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса). : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. - Одеса : Юридична література, 2016. С.561-563.

23. Галупова Л.І. Переваги медіації та третейського суду як альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). Т.2 / за ред. Г.О. Ульянової. Одеса, 2018. С. 560-563.

24. Галупова Л.І. Поняття онлайн-медіація у сфері права інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 17 травня 2019 р.) / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. С.581-584.

25. Галупова Л.І. Онлайн-медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. *Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів*: матер. Всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. Одеса : Фенікс, 2019. С. 236-239.

26. Галупова Л.І. Способи врегулювання онлайн – конфліктів щодо прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т.3. С.521-524.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНФЛІКТ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ	14
1.1. Поняття конфлікту та його особливості у сфері права інтелектуальної власності.....	14
1.2. Розмежування конфлікту та спору у сфері права інтелектуальної власності.....	42
РОЗДІЛ 2. АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	53
2.1. Поняття альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності	53
2.2. Види альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності	70
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ОСНОВИ МЕДІАЦІЇ ЯК СПОСОБУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	103
3.1. Поняття, принципи та ознаки медіації у сфері права інтелектуальної власності.....	103
3.2. Порядок врегулювання конфлікту щодо прав інтелектуальної власності шляхом медіації	130
3.3. Міжнародний досвід запровадження медіації як способу альтернативного врегулювання конфліктів	145
ВИСНОВКИ	161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	167
ДОДАТКИ	197

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Право інтелектуальної власності є всесвітнім стратегічним ресурсом духовного та матеріального збагачення суспільства, економічного розвитку країн, впровадження інноваційного підприємництва на національному та міжнародному рівнях. Порухення прав інтелектуальної власності є викликом для всього міжнародного співтовариства, а рівень захищеності прав та інтересів творців, їх правонаступників – показником ефективності державної політики у сфері протидії неправомірному використанню результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Специфіка відносин у сфері права інтелектуальної власності зумовлена, зокрема, свободою творчої, інтелектуальної діяльності, необхідністю збалансованого підходу до забезпечення реалізації виключних прав правоволодільцями на результати творчості та їх обмеження задля дотримання суспільних інтересів, легкістю відтворення та поширення копій об'єктів права інтелектуальної власності, в тому числі в мережі Інтернет, можливістю надання правової охорони тотожним творам як різним об'єктам права інтелектуальної власності на практиці призводить до чисельних конфліктів, які в переважній більшості вирішуються в судовому порядку. Разом з тим винесення рішення по справі за результатами судового розгляду не свідчить про вичерпання конфлікту та задоволення інтересів конфліктуючих сторін. Істинні причини конфлікту при вирішенні спору в судовому або адміністративному порядку можуть залишитись невиявленими, оскільки фактичні обставини справи є лише зовнішньою формою вираження суперечностей між сторонами, тоді як сутнісні (внутрішні) чинники можуть бути неусвідомленими, а тому неврахованими під час винесення рішення.

Сприяти прийняттю оптимальних рішень, які можуть максимально задовольнити інтереси сторін завдяки встановленню підстав виникнення конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, можуть альтернативні способи врегулювання конфліктів. У зарубіжних країнах альтернативне врегулювання конфліктів є усталеною практикою, а у випадках, передбачених законодавством, обов'язковою процедурою досудового вирішення спорів. В Україні попри заходи з

впровадження практики альтернативного врегулювання спорів, судовий порядок захисту прав та інтересів у сфері інтелектуальної власності залишається пріоритетним.

Відповідно до Плану дій для України Ради Європи на 2018-2021 рр., схваленого Комітетом міністрів Ради Європи 21 лютого 2018 року, одним із важливих завдань у сфері забезпечення правосуддя є сприяння використанню альтернативних способів вирішення спорів в Україні.

Враховуючи зазначене, запровадження практики застосування альтернативних способів вирішення конфліктів у сфері права інтелектуальної власності має важливе практичне значення та потребує належного правового регулювання з урахуванням позитивного міжнародного досвіду, що зумовлює актуальність, теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження.

Загальна проблематика юридичних конфліктів була розкрита в дисертації О.М. Сенік «Загальна теорія правових конфліктів» (2013 р.). Теоретичні питання альтернативного вирішення спорів досліджувались у дисертаційних роботах: О.М. Спектор «Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів» (2012 р.), Я.П. Любченка «Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико - правовий аспект» (2018 р.). Медіація як один із видів АВС була досліджена на рівні докторських дисертацій таких учених, як: І.Г. Ясиновський «Імплементація процедури медіації в українське законодавство: теоретико-правовий аналіз» (2016 р.), Н.А. Мазаракі «Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні» (2019 р.). Третейські суди як альтернатива державному офіційному судочинству були розглянуті в дисертаціях С.О. Юлдашевич «Правове регулювання третейського розгляду господарських спорів» (2006 р.), І.О. Бут «Розгляд цивільно-правових спорів третейськими судами в Україні» (2016 р.). Мирова угода як спосіб урегулювання конфлікту досліджена в дисертації О.Г. Бортнік «Мирова угода у цивільному судочинстві» (2007 р.). Питання врегулювання спору за участю судді розглянуто в дисертаційному дослідженні В.Є. Прущак «Врегулювання спору за участю судді у цивільному судочинстві України» (2020 р.). Окремі питання альтернативного врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності

розкрито в дисертаційній роботі Г.О. Ульянової «Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату» (2015 р.). Разом з тим у вітчизняній науці цивільного права не проводились комплексні дослідження альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності, що зумовлює актуальність тематики дисертаційного дослідження.

Теоретичною основою дисертації є роботи таких відомих учених у сфері захисту прав інтелектуальної власності та альтернативного врегулювання конфліктів, як: В.О. Аболонін, Г.О. Андрощук, Х. Бессемер, Н.Л. Бондаренко-Зелінська, О.А. Брижинський, І.В. Васильєва, І.В. Венедіктова, О.І. Виноградова, Н. Ю. Голубєва, Д. Л. Давиденко, Л.В. Діденко, Г.В. Єрмоменко, С.І. Калашникова, О.В. Карягина, С.В. Ківалов, К.К. Ковач, Н.М. Крестовська, А.Н. Кузбагаров, Н.Н. Леннуар, Н.А. Мазаракі, Н.В. Нестор, О.І. Носирєва, М.В. Паладій, Ю.Д. Притика, В.Є Прущак, С.В. Резніченко, Л.Д. Романадзе, Г.В. Севастьянов, О.М. Спектор, Г.О. Ульянова, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Р.Б. Шишка та ін. Незважаючи на значну увагу, яка приділяється альтернативному врегулюванню конфліктів та медіації, питання їх застосування у сфері права інтелектуальної власності залишаються малодослідженими у вітчизняній науці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах плану науково-дослідної теми кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від контрафакції, піратства та плагіату» (державний реєстраційний № 0112U000693), плану науково-дослідної теми кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний № 0115U002493), а також плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку

української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер: 0116U0184) на 2016-2020 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення організаційно-правових засад використання альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності та формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства в цій сфері.

Для досягнення мети дисертаційного дослідження були сформульовані та вирішувалися такі завдання:

визначити сутність категорії «конфлікт» у сфері права інтелектуальної власності та її співвідношення з категорією «спір»;

розкрити правову природу альтернативного врегулювання конфлікту;

визначити основні види альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності;

встановити переваги застосування альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності;

визначити порядок проведення медіації для ефективного врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності;

розглянути досвід окремих зарубіжних країн щодо застосування медіації як способу врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства задля ефективного здійснення процедури медіації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері застосування альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить низка загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, вибір яких обумовлений особливостями його мети, завдань, об'єкту та предмету.

Загальнонаукові методи представлені в роботі переважно методами формальної та діалектичної логіки (аналіз та синтез, методи індукції та дедукції, сходження від конкретного до абстрактного та від абстрактного до конкретного, системно-структурний метод та інші). За допомогою діалектичного методу досліджено правову природу відносин, які виникають при проведенні примирних процедур, динаміку розвитку інституту альтернативного врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. Цей метод дозволив дослідити взаємозв'язок між поняттями «врегулювання конфлікту» та «вирішення спору» (розділи 1, 2, 3). За допомогою історико-правового методу здійснено ретроспективний аналіз розвитку примирних процедур (підрозділ 2.1, 2.3). Формально-логічний метод застосовувався при визначенні основних правових понять та категорій, які становлять зміст дисертаційного дослідження, визначенні понять «конфлікт», «спір», поняття «альтернативне врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності», «медіація» (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1). Системний метод дозволив визначити місце інституту альтернативного врегулювання конфлікту в системі механізмів захисту прав, свобод та законних інтересів громадян (підрозділи 2.1, 2.2). Завдяки порівняльному методу було досліджено міжнародний досвід застосування альтернативних способів врегулювання конфлікту (підрозділи 2.1, 3.3). Логіко-догматичний метод і метод тлумачення норм права використовувались при аналізі проекту Закону України «Про медіацію» (підрозділ 3.1). Метод теоретико-правового моделювання дозволив обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення положень національного законодавства, що регулюють порядок застосування медіації для врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності (підрозділи 2.2, 3.1, 3.3).

Нормативно-правову основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, укази Президента України, нормативно-правові акти

Кабінету Міністрів України, акти законодавства окремих зарубіжних держав у сфері права інтелектуальної власності.

Емпіричну базу дослідження складає судова практика розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності та укладання мирових угод.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у сучасній науці цивільного права України комплексним науковим дослідженням використання альтернативних способів врегулювання конфліктів, які виникають у сфері права інтелектуальної власності.

У дисертаційній роботі сформульовано низку нових положень, які мають важливе значення для захисту прав інтелектуальної власності, а саме:

вперше:

обґрунтовано, що врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності має подвійний аспект: приватноправовий (забезпечення прав та інтересів сторін конфлікту шляхом прийняття обоюдно прийнятного рішення) та публічно-правовий (забезпечення прав та інтересів суспільства, держави та окремого користувача через припинення або попередження поширення контрафактної продукції, усунення перешкод у використанні або створенні об'єктів права інтелектуальної власності тощо);

з урахуванням суб'єктного складу відносин, які виникають під час створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, виділено такі види конфліктів: конфлікт інтересів – стан відносин у сфері права інтелектуальної власності, коли сторони діють в рамках закону, але реалізація прав одних осіб може призвести до обмеження або іншим чином вплинути на реалізацію прав інших осіб; конфлікт прав – стан відносин, в яких є загроза або факт порушення прав інтелектуальної власності; конфлікт прав інтелектуальної власності та інших цивільних прав – стан відносин, коли реалізація права на свободу творчості однією особою може призвести до порушення або іншим чином вплинути на особисті немайнові та (або) майнові права іншої особи;

обґрунтовано, що перевагою врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності на відміну від вирішення спору є встановлення істинних

причин його виникнення, які можуть бути неусвідомлені сторонами на етапі його розвитку та не з'ясовуються при вирішенні спору в адміністративному, судовому порядку;

удосконалено:

доктринальні підходи до розмежування категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності на підставі: процедурних складових, що включають момент виникнення та завершення; механізм врегулювання конфлікту і спору; та сутнісних (змістовних) складових – причини виникнення; умов вичерпання; усвідомленості;

наукові підходи до класифікації конфліктів у сфері інтелектуальної власності за такими критеріями: суб'єктний склад (конфлікт, в якому стороною є первинний суб'єкт прав інтелектуальної власності, конфлікт, в якому стороною є правонаступник); об'єкт конфлікту (конфлікт щодо створених об'єктів права інтелектуальної власності - авторського права, суміжних прав, патентних прав, засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, нетрадиційних об'єктів, новітніх об'єктів та щодо створення результату інтелектуальної, творчої діяльності); категорія прав інтелектуальної власності (конфлікти щодо майнових прав та (або) особистих немайнових прав інтелектуальної власності);

класифікацію способів АВС як неюрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності за такими критеріями: залучення третьої сторони; мета проведення; визначення процедури проведення; обов'язковість прийнятого рішення; повноваження щодо прийняття рішень;

поняття «онлайн - медіація», що передбачає переговорний процес за участю сторін та медіатора, що проходить в режимі реального часу з використанням Інтернет платформи (програми) комунікації, спрямований на врегулювання конфлікту;

положення щодо необхідності створення Національним органом інтелектуальної власності реєстру медіаторів, що надають послуги з врегулювання конфлікту у сфері інтелектуальної власності шляхом медіації;

набуло подальшого розвитку:

науковий підхід до визначення структурних елементів, особливостей об'єкта та предмета конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. Об'єктом предмета конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є результати інтелектуальної, творчої діяльності. Предметом конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності;

доктринальні підходи до співвідношення угоди за результатами медіації та мирової угоди, визначено їх спільні риси (ґрунтуються на добровільних засадах та волевиявленні сторін, мають ознаки цивільно-правового договору) та відмінності (передумови та процедурні аспекти укладання в межах судового провадження та поза ним, обов'язковість для сторін, наслідки недотримання);

науковий підхід щодо переваг медіації як способу альтернативного врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, а саме: швидке врегулювання конфлікту та припинення правопорушення; прийняття рішення, яке задовольняє вимоги обох сторін; збереження професійних зв'язків; налагодження нового ділового партнерства; конфіденційність процесу та збереження ділової репутації сторін; поштовх для створення та розвитку нових об'єктів права інтелектуальної власності.

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, написаних у співавторстві, автором: визначено правовий статус суб'єктів, яким належать права інтелектуальної власності; розкрито майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності, що можуть бути предметом конфлікту; наведено поняття, принципи та ознаки медіації як альтернативного способу врегулювання конфлікту; охарактеризовано особливості захисту прав інтелектуальної власності на об'єкти, що розміщені у Всесвітній мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

— науково-дослідній діяльності — для подальших досліджень системи альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності;

– правотворчій діяльності – для подальшого розвитку правового регулювання медіації як способу врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності;

– правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності практичної діяльності судів щодо запровадження медіації на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду (Акт впровадження Української академії медіації від 26.02.2021 р.);

– навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Альтернативне вирішення конфліктів у сфері інтелектуальної власності», «Врегулювання спору за участю судді», «Патентна юстиція», а також для підготовки підручників, навчальних і навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 03.03.2021 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні висновки та положення дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях і науково-методичних семінарах кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретико-методологічні положення та ідеї, що розвиваються у дисертаційному дослідженні, доповідались і обговорювались на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, у тому числі на: круглому столі «Особливості договорів у сучасному законодавстві України» (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.); круглому столі «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); Цивілістичних читаннях, присвячених пам'яті І.В. Шерешевського: «Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року» та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття «Основ цивільного законодавства СРСР 1961 року») (м. Одеса, 9 грудня 2011 р.); науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку

державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); науково-практичній конференції «Юридическая наука и практика в условиях современных трансформационных процессов» (м. Сімферопіль, 12-13 квітня 2013 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 26 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правовые реформы в постсоветских странах» (м. Кишинев, 28-29 березня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею академіка С. В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Інтернет – конференції «Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти» (м. Одеса, 22 травня 2015 р.); Інтернет-конференції, присвяченій пам'яті І.В. Шерешевського «Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС» (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах Євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції» (м. Одеса, 18 травня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Одеса, 8-9 листопада 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 15 травня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у 26 публікаціях, серед яких 5 наукових статей, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 2 наукові статті, опубліковані у зарубіжних періодичних виданнях, у тому числі 1 наукова стаття,

опублікована у зарубіжному виданні, включеному до наукометричної бази Web of Science Core Collection, 1 навчальний посібник та 18 тез доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації зумовлені специфікою об'єкта і предмета дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (333 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи складає 207 сторінок, з яких основний зміст – 166 сторінок.

РОЗДІЛ 1. КОНФЛІКТ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

1.1. Поняття конфлікту та його особливості у сфері права інтелектуальної власності

Взаємодія та спілкування між людьми не завжди може бути виваженими та спокійними. В різні часи така взаємодія призводила до протистояння інтересів чи поглядів та, як наслідок, до конфліктів. Категорія «конфлікт» не належить до однієї галузі науки. У міждисциплінарному огляді робіт щодо дослідження поняття «конфлікт» А. Я. Анцупов та А. І. Шипілов зазначають, що вивчення конфлікту міститься у 11 сферах наукового пізнання, таких як: психологія, соціологія, політологія, історія, філософія, мистецтвознавство, педагогіка, правознавство, соціобіологія, математика та військова наука. В залежності від сфери, до якої належить конфлікт, виділяють такі поняття: політичний конфлікт, міжнародний конфлікт, художній конфлікт, регіональний конфлікт, етнічний конфлікт, міжнаціональний конфлікт, «складні конфлікти в різних системах», конфлікт школярів, юридичний конфлікт, конфлікти в педагогічних колективах, конфлікти в спорті, соціальний трудовий, кримінальний конфлікт, конфлікт «особистість - група», моральний конфлікт, релігійний конфлікт та ін.[11, с.110].

Поняття «конфлікт» походить від латинського «conflictus» – зіткнення. Практично незмінним воно є і в інших мовах. Закарбувалось дане поняття у наукових дослідженнях з другої половини XX століття.

Впродовж останніх років проблематика конфліктів викликає значний інтерес як психологів (з точки зору причин його виникнення та можливості його врегулювання), так і правників (з точки зору його наслідків та способів врегулювання). Однак, відсутність єдиного бачення змісту даного поняття, спонукає до пошуку розуміння досліджуваного феномену.

Найбільш загальним визначенням конфлікту, яке можна знайти в тлумачних словниках, є його розуміння, як зіткнення протилежних інтересів чи поглядів [220, с.274].

Усталеною в науковій доктрині є позиція, що конфлікт є невід'ємною частиною життя людини [149]. Сучасна наука пропонує розробити конструктивну позицію щодо конфлікту, що передбачає розглядати конфлікт не як аномалію, а як норму відносин між людьми, необхідний елемент життя, який дає вихід соціально-психологічної напруги, породжуючи зміни життєдіяльності людини [14, с.140]. Вивчення конфлікту не може зводитись тільки до визначення його як негативного загрозового явища. Конфлікт – це як передумова, так і причина обрання певної лінії поведінки особи [312, с.8].

Конфлікт визначається як відсутність згоди між двома чи більше сторонами [71], або як особливий вид відносин суб'єктів, при якому дії (позиції) однієї сторони, знаходячись в стані зіткнення з іншою стороною, унеможливають реалізацію її прав, цілей або інтересів. При цьому, кожна зі сторін намагається вчинити дії необхідні (на її думку) щоб була прийнята саме її сторона [115, с.65]. Отже, за загальним правилом, в усіх сферах пізнання (крім психології) конфліктом є протистояння двох чи більше сторін відносно об'єкта конфлікту.

Причинами виникнення конфліктів є наявність у кожної особи власних цілей, інтересів, прагнень. При цьому, досягнення індивідуальних цілей може перетинатись із позицією, інтересами та прагненнями інших осіб [10, с.23].

Галіцин Л. у своїй науковій праці «Конфліктологія для управління» зазначає, що конфлікт - це така суперечність, що виникає між людьми у зв'язку з врегулюванням певних питань соціального та особистого життя. У конфлікті, одна із сторін вимагає певної поведінки від іншої сторони, зміни в поведінці, думках або почуттів іншої сторони. Однак не будь-яке протиріччя буде називатись конфліктом. Люди можуть мати різні погляди, аргументи щодо певного питання і це не заважає їх відносинам, поки їх інтереси не будуть в стані зіткнення чи протиставлення. До конфлікту можуть призводити суперечності, що зачіпають інтереси, статус, моральну гідність особистості чи групи [43, с.38].

Відповідно до наукових поглядів таких вчених, як Кібанов А.Я., Ворожейкін І.Є., Захаров Д.К., Коновалова В.Г., які проаналізовані Кисельовою О.І. в її праці «Питання співвідношення трудових конфліктів та трудових спорів», конфлікт – це явище соціальне, породжене самою сутністю соціального життя. Конфлікт відображає ті чи інші сторони буття, місце та роль людини у ньому. Конфлікт - це явище, що є широко розповсюдженим. Таке явище як конфлікт, є неминучим та невід’ємним компонентом розвитку суспільства й самої людини [94, с.38]. Погоджуємось з позиціями вчених, адже кожна людина незважаючи на вік, стать чи соціальне положення може вступати в конфлікт з іншою стороною через те, що її цілі, інтереси є несумісними з інтересами, цілями та прагненнями іншої сторони.

Конфлікт - це спеціальна організованість взаємодії, яка дозволяє утримувати єдність дій, які перебувають у протидії, за рахунок процесів пошуку та створення ресурсів та засобів вирішення протиріччя, представленого у зіткненні [262, с.19].

Ємельянов С.М., визначає конфлікт як відношення між суб'єктами соціальної взаємодії, що характеризується їх протиборотвом на основі протилежно спрямованих мотивів або суджень [67, с.10]. Погоджуючись з науковцем, можемо зазначити, що при конфлікті, інтереси сторін можуть бути спрямовані як односторонньо, так і протилежно, тоді як мотиви та судження завжди спрямовані протилежно.

Американські вчені Д. Рубін, Д. Прут та Сунг Хе Ким зазначають, що термін «конфлікт», на сьогоднішній день, використовується занадто широко, що може призвести до втрати однозначності поняття. Вчені дотримуються думки, що в основі конфлікту лежить сприйняття розбіжностей інтересів або переконання сторін у тому, що їхні прагнення не можна задовольнити одночасно [212, с.24].

Американський вчений українського походження Раппопорт А. вперше заявив про те, що не всі конфлікти мають єдину структуру та тип: є конфлікти типу «сутичок», коли сторін розділяють непримиренні протиріччя і сторони розраховують тільки на перемогу; є конфлікти типу «дебатів», коли, як правило, обидві сторони розраховують на компроміс; є конфлікти типу «ігор», коли обидві сторони діють в рамках одних і тих же правил, тому вони ніколи не завершаються

і не можуть завершитись руйнацією всієї структури відносин»[314, с.51]. Таким чином, характер взаємодії сторін при конфлікті впливає на строк дії конфлікту, наслідки конфлікту та умови вичерпання. Досліджуючи тип конфлікту, можна визначити істинні наміри сторін.

З теоретичної та практичної точок зору важливе значення має поділ конфліктів на конструктивні та деструктивні [176]. Варто зазначити, що такий поділ є умовним. Кожен конфлікт є осередком як конструктивних, так і деструктивних елементів. Конкретний конфлікт має домінування або одного або іншого елементу.

Конструктивний конфлікт можна визначити як такий, що зменшує або ліквідує попередньо існуючі суперечності та психічне напруження і тому сприяє ефективній співпраці осіб – учасників конфлікту, задовольняє конкретні потреби чи сприяє більш раціональному і справедливому розподілу ресурсів, повноважень та обов'язків у суспільній групі [275, с.306]. Генрі Ассель характеризує конструктивний конфлікт за такими ознаками:

- а) конфлікт виникає в результаті критичної оцінки певної конкретної суспільної ситуації;
- б) конфлікт є підставою визначення інтересів, раціональних програм, встановлення правил вирішення;
- в) конфлікт сприяє справедливому розподілу ресурсів – спрямований на порівняння шансів для різних сторін конфлікту;
- г) конфлікт є стимулом для впровадження або покращення механізму соціального контролю, а також сприяє зниженню соціального напруження;
- д) конфлікт забезпечує рівновагу сил у рамках системи суспільства [286, с.466].

Протилежна ситуація виникає у випадку деструктивних конфліктів, які спричиняють шкідливі наслідки для його учасників. Це такі конфлікти, які не усувають, не зменшують суперечностей та соціальної напруги, а навпаки, збільшують їх. Такі конфлікти виникають в результаті вибуху агресії, спричиненої різного роду стереотипами і упередженнями [136, с.119].

Тобто, конфлікт поєднує деструктивні і конструктивні компоненти, що збагачують людей новим соціальним досвідом як негативного, так і позитивного характеру. Для соціологів істотно важливим є та обставина, що через вивчення конфліктів перед ними відкривається можливість досліджувати соціальні макро- і мікрофільми не в статиці, а в їх динаміці. А це, в свою чергу, відкриває доступ до таємної логіки тих еволюцій, що відбуваються з соціально-правовою реальністю в цілому і з її окремими фрагментами [15].

Такі вчені, як Ложкін Г.В. та Пов'яксль Н.І. пропонують розглядати конфлікт як зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, позицій) сторін взаємодії. Крім того, вчені наголошують на тому, що поняття різноспрямованості ширше за поняття протилежної спрямованості, що дає можливість повною мірою зрозуміти проблеми та усунути елемент антагонізму [124, с.19]. Таким чином, можна охарактеризувати конфлікт як наявність не тільки протилежних поглядів, цінностей та інтересів але і таких сил, що є схожими але мета та способи їх досягнення є різними.

Леонов М.І. дає визначення конфлікту як зіткнення протилежно спрямованих інтересів та цілей, зазначаючи, що основою конфлікту є ситуація, яка містить деякі з зазначених елементів: суперечливі позиції сторін, протилежні цілі, засоби їх досягнення, невідповідність інтересів, прагнень, схильностей опонентів тощо [120, с.104].

Ващенко І.В. та Пренко С.П. розуміють конфлікт як вияв неузгодженості інтересів, непорозуміння між двома чи більше сторонами (особистостями чи групами), коли кожен намагається зробити так, щоб була прийнята саме його позиція [33, с.154].

Таким чином, бачимо, що сьогодні дійсно не існує єдиної позиції щодо визначення такого феномену як «конфлікт», адже він є міждисциплінарною категорією.

Аналіз категорії «конфлікт», в різних галузях науки, дозволяє зробити висновок, що в кожній галузі зроблено акцент на певній складовій конфлікту:

- конфлікт з позиції психології розглядається як протиріччя, що важко вирішити та яке пов'язане з гострими емоційними переживаннями [280, с.279]. Тобто, в даному випадку, важливою складовою є психоемоційне ставлення сторін до ситуації, умов, що викликають конфліктність у особи, її сприйняття та оцінка конфлікту;

- конфлікт з позиції соціології розглядається як соціальне явище, породжене особливостями суспільного життя, соціальних систем, зіткненням, протиборством суб'єктів соціуму [223]. Акцент робиться на зовнішніх (соціальних) чинниках, які є передумовою виникнення конфлікту. В основі більшості соціальних конфліктів лежать потреби, які сторони конфлікту намагаються задовольнити, розподілити, або вирішити в ході колективної праці, різниця у цілях, інтересах, цінностях, манерах поведінки, рівні культури, освіті, життєвому досвіді, а також неефективні комунікації між людьми [224];

- конфлікт з позиції права розглядається як наявність колізії норм (нормативно-правових актів) в разі правового конфлікту, чи наявність порушення законодавства або загрози такого порушення в разі юридичного конфлікту.

Категорію «конфлікт» не можна розглядати тільки з однієї позиції, адже сутність даного явища є складною і вимагає дослідження причин виникнення, ставлення сторін до конфліктної ситуації, наслідків конфлікту для розуміння можливих варіантів управління конфліктом та шляхів врегулювання.

Конфлікт може проявлятися як позитивне явище, так і негативне. Серед позитивних аспектів залученості особи в конфлікт вбачається доречним виділити: можливість зрозуміти істинні наміри щодо об'єкта конфлікту; визначити дійсні причини його виникнення; набуття досвіду, необхідного для запобігання подібних конфліктів в подальшому; можливість запобігти порушенню прав та інтересів. Негативним є те, що конфлікт несе емоційні, фінансові та часові витрати; може зруйнувати будь-які відносини.

На підставі аналізу різних наукових підходів, вважаємо за можливе запропонувати таке авторське визначення цієї категорії: конфлікт – багатоаспектне соціальне явище, що відображає стан відносин між різними категоріями суб'єктів,

який характеризується наявністю неузгодженості, протиставлення, конфронтації позицій сторін, обумовлених дійсним порушенням чи загрозою порушення прав та інтересів або помилковими уявленням про їх наявність.

Одним із різновидів конфліктів є «юридичний конфлікт».

«Юридичність» конфлікту – це можливість застосувати правові критерії до дій учасників конфлікту.

Юридичний конфлікт - це необхідна форма розвитку соціально-правової реальності. Юридичним конфліктом є такий конфлікт, який характеризується несумісністю поглядів, цілей, потреб, інтересів. Такий конфлікт пов'язаний з правовими відносинами сторін, суб'єкт та об'єкт конфлікту мають правові ознаки, а сам конфлікт має правові наслідки [270].

Жигачов Г.А. визначає юридичний конфлікт як протиставлення сторін, при якому хоча б один з цих елементів володіє юридичним характером [74, с.34].

Особливістю юридичного конфлікту, на думку М. І. Іншина є те, що він пов'язаний з реалізацією або порушенням правових норм, а, відповідно, і з виникненням, зміною або припиненням правових відносин між суб'єктами. При цьому науковець зазначається, що юридичний конфлікт є вищою та найбільш цивілізованою формою соціального конфлікту та розглядає його як суперечність: 1) між суб'єктами права з приводу застосування, порушення чи тлумачення норм права; 2) між самими правовими нормами й нормативними актами. Учасниками юридичного конфлікту можуть бути як фізичні так юридичні особи. Конфлікт набуває правового аспекту, якщо об'єкт конфлікту зачіпає інтереси, права, погляди та цінності, які можуть бути врегульовані правом [86, с.72].

З точки зору мотивації, розрізняють два види юридичних конфліктів: конфлікт інтересів та когнітивний конфлікт [110].

У конфлікті інтересів відбувається зіткнення інтересів, цілей, мотивів поведінки людей. Наприклад, конфлікти щодо майна — це не тільки родинні чи фінансові відносини, а й відносини правові, пов'язані з розумінням закону і тлумаченням тексту заповіту.

В конфлікті інтересів правовий елемент може бути визначений з різним рівнем інтенсивності. Трапляються випадки, коли правовий елемент визначено дуже слабо і переважають інші спонукальні мотиви. Прикладом спонукальних мотивів є заздрощі, ревнощі, бажання досягти певного статусу та інші. Зазвичай в таких конфліктах переважають емоції, норми моралі чи канонічні норми.

Друге значення юридичний елемент має, коли опоненти, посилаючись на закон, відстоюють свої дійсні чи вигадані права, контролюючи та не виказуючи свої емоції.

В когнітивному конфлікті правовий аспект трапляється рідко, оскільки такий конфлікт — це протиріччя про знання, і правові категорії тут не є обов'язковим елементом [22].

Досліджуючи юридичний конфлікт Г. Клімова підкреслює, що це суперечність не між правовими нормами, актами та інститутами, а між людьми у зв'язку із застосуванням, порушенням чи тлумаченням правових норм [102, с.99].

У науковій доктрині запропоновано два підходи до визначення сутності юридичного конфлікту - у вузькому та широкому розумінні. Аналіз наукових праць, присвячених розкриттю сутності юридичного конфлікту свідчить про те, що попри спільність підходів до визначення в двох значеннях, критерії для такого розмежування є різними. Так, В. М. Іванов та О.В Іванова зазначають, що юридичний конфлікт у вузькому розумінні виникає у власне правовій сфері, має суто нормативний характер. Такий конфлікт, безпосередньо, пов'язаний із правовими відносинами сторін, тобто протиборством суб'єктів права із суперечливими правовими інтересами. У широкому розумінні юридичний конфлікт — це будь-який соціальний конфлікт, який має хоча б один з елементів, що володіють юридичною характеристикою, і який завершується юридичним шляхом [85, с.30]. Дещо іншу позицію висловлює Тихомиров Ю.О., який також юридичний конфлікт визначає в вузькому та широкому значенні. Вузьке розуміння юридичного конфлікту зводить його до об'єктивно існуючих протиріч між двома або кількома правовими нормами, що належать до єдиного предмета правового регулювання. В широкому розумінні, Ю.О. Тихомиров пропонує визначити

юридичні конфлікти як протиріччя між чинними правовими нормами, актами та існуючими інстанціями [237, с. 230]. На нашу думку, юридичний конфлікт не варто зводити тільки до протиріч пов'язаних із правовими нормами, адже в такому випадку мова йде тільки про правові колізії в законодавчих актах. Таке визначення є одностороннім та не включає більшість суспільних відносин, через які можуть виникати конфлікти.

На основі запропонованих вище визначень такого феномену як юридичний конфлікт можемо дійти висновку, що юридичний конфлікт – це зіткнення інтересів двох чи більше суб'єктів права внаслідок порушення або загрози порушення прав чи інтересів однієї із сторін конфлікту, що унеможливорює реалізацію цих прав чи інтересів.

Отже, юридичні конфлікти пов'язані з виникненням, зміною або припиненням правовідносин між фізичними чи юридичними особами. Будь - які конфлікти, що виникають за межами права, на певному етапі розвитку можуть набувати юридичних ознак і вирішуватись у правовій площині.

Юридичний конфлікт за своєю природою - це протиборство сторін з суперечливими інтересами, яке має хоча б один елемент юридичного характеру [74, с.31]. Визначаючи юридичний конфлікт як протиборство суб'єктів права з протилежними правовими інтересами, в науковій доктрині запропоновано такі ознаки юридичного конфлікту: можливість запобігання, призупинення, припинення, врегулювання конфлікту юридичними засобами і за допомогою юридичних процедур [156, с.25].

Отже, особливість юридичного конфлікту полягає в такому:

- а) суб'єкт або об'єкт конфлікту має правові ознаки;
- б) можливість вирішення правовими засобами;
- в) галузева приналежність конфлікту;
- г) наявність юридичних наслідків;
- г) можливість застосування примусових засобів у процесі вирішення конфлікту;

д) вирішення конфлікту в межах спеціальної юридичної процедури [279, с.400].

Варто звернути увагу, що у науковій доктрині поряд з категорією «юридичний конфлікт» також використовується категорія «правовий конфлікт».

Зеркін Д.П. вважає, що більш придатним є поняття «правовий конфлікт», і обґрунтовує це змістовною відмінністю понять «правовий» і «юридичний». На думку вченого, будь-який юридичний конфлікт є правовим, але не кожний правовий – юридичним. Науковець підкреслює, що юридичний конфлікт є основним, але не єдиним видом правового конфлікту та визначає правовий конфлікт як протиборство суб'єктів права з протилежним розумінням і діями по відношенню до принципів та норм права з метою зміни свого статусу і юридичного стану [83, с.283].

З огляду на те, що Д.П. Зеркін, розвиваючи свою позицію, звертається до відомої праці І.О. Ільїна «Про сутність правосвідомості», пов'язує своє визначення з правосвідомістю, праворозумінням, природним правом, «змістом свідомості людських спільнот», природою «духу індивіда», ідеалами людського існування і т.п., можна зробити висновок, що він підходить до правового конфлікту як ментального, конфлікту в сфері правосвідомості, тобто розглядає питання з точки зору філософії права.

Визначення «правового конфлікту» як стану двостороннього зв'язку суб'єктів, в основі якого знаходиться протиріччя, що характеризується порушенням прав або перешкодою в реалізації своїх інтересів і є причиною визрівання або настання кризи суспільних відносин, запропоновано Бобровник С.В. [22].

На нашу думку, поняття «юридичний конфлікт» та «правовий конфлікт» дійсно варто розмежовувати. Для обґрунтування нашої позиції, розглянемо тлумачення понять «юридичний» та «правовий». Категорія «правовий» за тлумачним словником розуміється як «той, що стосується права» [222]. Юридичне право ще називають «законодавчим правом». Право визначається як система норм (правил поведінки) і принципів, встановлених або визнаних державою як регулятори суспільних відносин, які формально закріплюють міру свободи,

рівності та справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів (волі) населення країни, забезпечуються всіма заходами легального державного впливу аж до примусу [219].

Поняття «юридичний», за тлумачним словником, розглядається як «той, що пов'язаний із законодавством, правовими нормами і практичним їх застосуванням» [222].

З урахуванням вищезазначеного, вбачається можливим зробити висновок, що критерієм розмежування даних понять є сфера, в якій вони виникають. Так, «юридичний конфлікт» пов'язаний відносинами, які законодавчо закріплені та санкціоновані державою, а «правовий конфлікт» може розумітись в двох значеннях. В першому випадку, правовий конфлікт можна розуміти як протиставлення норм права (колізія). В другому випадку, йдеться про протиставлення прав чи інтересів, які визначені нормами моралі, корпоративними (ділової етики) нормами, канонічними нормами та іншими.

Цілком доречним є зауваження Шеремета К.Ф. про те, що право має виступати інструментом вирішення не тільки юридичних конфліктів, але і конфліктів соціальних, які не мають «чисто» юридичної природи [278].

Одним із різновидів юридичного конфлікту, є конфлікт у сфері права інтелектуальної власності.

Найчастіше конфлікти у праві інтелектуальної власності виникають у випадку неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою стороною, порушення умов різних видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (особливо ліцензійних договорів та договорів комерційної концесії), щодо авторства на винахід та права на патент тощо. Враховуючи, що сфера інтелектуальної власності характеризується можливістю так званої «паралельної» творчості, внаслідок якої можуть створюватись майже тотожні твори або об'єкти промислової власності на практиці виникають конфліктні ситуації щодо визначення права першокористувача. Крім того, поширеними є випадки, коли правову охорону як різні результати творчої діяльності отримують майже тотожні об'єкти, що також може породжувати

конфлікти між правоволодільцями через можливість введення в оману споживачів щодо справжнього виробника продукції, надання послуг тощо. Суттєвих змін зазнала сфера інтелектуальної власності через науково-технічний розвиток та поширеність Всесвітньої мережі Інтернет. Відкриваючи доступ до незліченних обсягів інформації, Інтернет створив передумови не лише для доступності творів для необмеженого кола осіб, а й призвів до стрімкого поширення в мережі різних результатів творчої діяльності без відома й згоди правоволодільців. Через популярність блогів та соціальних мереж життя відомих публічних діячів стало більш відкритим, а використання інформації щодо їх діяльності не завжди законним. Використання імені та результатів творчої діяльності таких осіб призвело до численних конфліктів та судових спорів про захист прав. Серед найбільш гучних конфліктів щодо захисту своїх прав інтелектуальної власності слід відзначити конфлікти за участі Ольги Фреймут [60], Майка Тайсона [3], Ріанни [209], Мадонни [55], Пеле [166] та інші.

Поняття конфлікту стає більш зрозумілим лише після того, як буде досліджена його правова природа. Для визначення природи конфлікту у сфері інтелектуальної власності, варто провести структурний аналіз поняття «конфлікт».

Структура юридичного конфлікту має чотири необхідних і обов'язкових елемента: суб'єкти, об'єкт, суб'єктивну сторону і об'єктивну сторону. Серед цих чотирьох елементів немає головних і неголовних, першорядних і другорядних. Кожен елемент є необхідним, адже відсутність хоча б одного із елементів приведе до вже іншого суспільного явища, що не є юридичним конфліктом. Всі чотири елементи взаємопов'язані між собою та характеризують конфлікт. Кожен із елементів виконує свою визначену функцію [216, с.4].

Необхідно розрізняти об'єкт і предмет конфлікту. Об'єкт конфлікту - це те, на що спрямовані протидії суб'єктів, те, з приводу чого вони вступають в стан протиставлення. Предмет конфлікту - протиріччя, що лежить в його основі.

Пошук шляхів врегулювання конфлікту, зазвичай, починається з визначення предмету конфлікту, інколи зробити це видається досить важко та потребує багато часу.

Традиційно, конфліктологи (наприклад І. Ворожейкін, А. Кібанов, Д. Захаров), предметом конфлікту називають об'єктивно існуючу або уявну проблему, яка має бути вирішена і тому стає причиною різних позицій, бачень у опонентів. Предмет юридичного конфлікту має чітке визначення. Уявні проблеми рідше ніж реальні можуть виступати предметом юридичного конфлікту. Зазвичай предметом можуть бути конфліктні відносини з приводу реальних матеріальних або духовних потреб. Задоволення таких потреб має відбуватись в правовому полі [40, с.93].

Таку ж позицію підтримують Л.М. Герасіна та М.І. Панова, які зазначають, що предметом конфлікту слід вважати об'єктивно існуючу проблему, що постає джерелом протистояння між сторонами. Уявну проблему, науковці розуміють як ту, що знаходиться в думках у особи. В юридичному конфлікті, як і будь-якому іншому, предмет – це те основне протиріччя, заради розв'язання якого конфліктуючі суб'єкти вступають у боротьбу [225, с.348].

Близько за змістом визначають предмет юридичного конфлікту і колектив авторів (Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць) - під предметом юридичного конфлікту автори пропонують розуміти об'єктивно існуючу чи уявну проблему юридичного характеру, яка пов'язана з визначенням прав та обов'язків сторін і має вирішуватися за допомогою юридичних засобів [236, с.288].

Дмитрієв А. В. та Кудрявцев В. Н відзначають, що предметом конфлікту розуміється протиріччя, яке спричиняє протиборства суб'єктів, і заради якого вони вступають в протиборство [63, с.51].

Отже, з вищезазначених позицій учених, можемо зробити висновок, що предметом юридичного конфлікту можуть бути як об'єктивно існуючі, так і уявні розбіжності чи відмінності, що виникають між сторонами. Такі розбіжності та відмінності можуть стосуватись матеріальних або духовних інтересів осіб.

Окрім предмета, обов'язковим елементом конфлікту є його об'єкт. Юридична конфліктологія розглядає потенційний об'єкт у вигляді суспільних відносин, які підпадають під правове регулювання і на які спрямоване протиборство та об'єкт реальний - конкретну матеріальну, соціальну або духовну цінність, що перебуває

на перетині особистих, групових, державних або міждержавних інтересів і до володіння якою прагнуть конфліктуючі сторони). Об'єкт існує в обмеженій кількості або якості й не може одночасно задовольнити усі сторони конфлікту. Отже, об'єкт є ядром проблеми, центральною ланкою конфліктної ситуації [85, с.214].

Об'єкт конфлікту це завжди певний дефіцитний ресурс, що являє собою матеріальну чи духовну цінність, якою прагнуть володіти або користуватися конфліктуючі сторони. Щоб стати об'єктом юридичного конфлікту, така цінність (ресурс) повинна знаходитись в позиції перетину чи зіткнення інтересів різних соціальних суб'єктів права, тобто лежати у площині особистих, групових, громадських, державних зазіхань [11, с.80].

Існують деякі відмінності між об'єктом і предметом конфлікту.

У загальному сенсі об'єкт конфлікту - це та сторона реальності, яка залучена в процес взаємодії з суб'єктами конфлікту. На відміну від цього предмет конфлікту - це те, з приводу чого виникають розбіжності між взаємодіючими сторонами і які вони намагаються вирішити за допомогою протистояння [21, с.16].

Об'єкт конфлікту може бути істинним або уявним, потенційним або актуальним і т.д.

В літературі виділено такі характерні риси об'єкту конфлікту:

1. об'єкт конфлікту починає своє існування тільки при наявності інтересу до нього з боку сторін конфлікту (коли у сторін виникає бажання заволодіти об'єктом, використовувати об'єкт, його контролювати і т.д.);
2. об'єкт конфлікту є необхідним для сторін конфлікту та бажаним для його використання;
3. об'єкт конфлікту має історичний аспект, тобто певну передумову, що характеризує причини зацікавленості в ньому (друга світова війна відбувалася за землю, наступна в якості об'єкта може мати, наприклад, воду);
4. релятивістський характер об'єкта конфлікту, пов'язаний з різними суб'єктивними оцінками його значущості для різних суб'єктів;

5. об'єкт конфлікту може бути реалістичним або нереалістичним - той, який в собі містить мету і зміст (девіантна поведінка не заради досягнення якихось поступок, а заради самого акту) [111, с.22].

Отже, на нашу думку, об'єкт конфлікту у сфері права інтелектуальної власності - це те, на що спрямований конфлікт, тобто результат інтелектуальної, творчої діяльності людини. Це може бути об'єкт авторського права (конфлікт щодо літературного твору), об'єкт суміжних прав (наприклад, конфлікт щодо фонограми), об'єкт патентних прав (наприклад, конфлікт щодо винаходу), об'єкт засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг (наприклад, конфлікт щодо торговельної марки), нетрадиційний об'єкт права інтелектуальної власності (наприклад, конфлікт щодо комерційної таємниці) та інші.

Предметом конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є майнові та/або особисті немайнові права, які виникають щодо об'єктів права інтелектуальної власності.

Суб'єктами юридичного конфлікту, з позиції права, можуть бути будь-які особи, що мають права та обов'язки. Так, суб'єктами юридичного конфлікту є фізичні особи, юридичні особи, держава.

Таке поняття як «суб'єкт юридичного конфлікту» слід відрізнити від поняття «учасник юридичного конфлікту».

Доцільним є розмежування учасників конфлікту, запропоноване українським конфліктологом А. Ішмуратовим. Науковець застосовує спеціальні формулювання, щодо уточнення участі в конфлікті. Серед них: опоненти — учасники конфлікту, які вважають свої інтереси суперечливими або неузгодженими; противник — учасник конфлікту, який прагне реалізувати свої інтереси за рахунок інших; агресор — учасник конфлікту, який виявляє агресивність; ворог — учасник конфлікту, який прагне знищити іншу сторону конфлікту; прихильники — учасники конфлікту, що співпрацюють з Я; співчуваючий — той, хто бачить конфлікт з точки зору Я; засуджуючий — той, хто бачить конфлікт з точки зору ТИ; посередник — учасник, який намагається допомогти вичерпати конфлікт;

арбітр— учасник, який аналізує конфлікт та дає рекомендації щодо його ліквідації [87, с.87].

На нашу думку, вченим ґрунтовно проаналізовано участь особи у конфлікті, із зазначенням її «внутрішнього» ставлення до об'єкта конфлікту, до іншої сторони конфлікту та передбачає наміри щодо розвитку чи вичерпання конфлікту. На основі вищезазначеного, можемо дійти висновку, що суб'єктами юридичного конфлікту є сторони конфлікту та учасники відносин, які виникають із конфлікту. Стороною конфлікту є особа, яка має постійний інтерес до конфлікту, а тому задіяна на всіх стадіях конфлікту. Особа, яка не має інтересу до об'єкта конфлікту, але своїми діями може впливати на залагодження конфлікту або його розгорання є учасником відносин, що виникають з конфлікту. Отже, учасником відносин, що виникають із конфлікту є особа, що в силу свого статусу, може відігравати певну роль у розвитку конфліктних відносин. Якщо йдеться про юридичний конфлікт, то вбачається доречним до суб'єктів конфлікту (сторін) віднести фізичних, юридичних осіб та державу. До учасників можемо віднести посередників, які не претендують на майнове чи немайнове благо, але своїми діями намагаються допомогти сторонам його врегулювати. Ще одним учасником відносин, що виникає із конфлікту, можемо назвати представника сторони. На відміну від посередника, який не може прийняти сторону одного із суб'єктів – він є нейтральною стороною, представник виступає в інтересах однієї із сторін та знаходиться в протиставленні з іншою стороною від імені особи, яку він представляє. Представник сторін зацікавлений у виграші сторони, яку він представляє, посередник зацікавлений у врегулюванні конфлікту. Варто наголосити, що з метою врегулювання конфлікту, можуть залучатись спеціалісти, експерти, свідки та інші. У залучених осіб немає зацікавленості в об'єкті конфлікту, але їх участь може допомогти при врегулюванні конфлікту. Дані особи покликані своїми знаннями чи досвідом встановити обставини, які будуть корисні сторонам для врегулювання конфлікту.

Учасником відносин, що виникають із конфлікту є будь-яка особа, яка прямо чи опосередковано бере участь в конфлікті, може як мати, так і не мати власний інтерес в ньому, а також можливість впливати на його розвиток і завершення.

Суб'єктом же конфлікту є особа, яка своєю поведінкою ініціює конфлікт, знаходиться в безпосередньому конфліктному протиставленні, має самостійний інтерес в конфлікті і формує його динаміку.

Коло суб'єктів юридичного конфлікту повинно охоплюватися поняттям «суб'єкт права». Суб'єкт права - це фізична чи юридична особа наділені державою здатністю бути носіями юридичних прав і обов'язків [161, с.442].

Суб'єктами юридичного конфлікту можуть бути окремі фізичні особи (громадяни держави, іноземці, особи без громадянства, особи з подвійним громадянством) і юридичні особи, до яких відносяться: державні організації (державні органи, підприємства, установи і т. д.) і недержавні (орендні та приватні підприємства, комерційні структури, іноземні фірми і компанії, підприємницькі союзи і асоціації, громадські об'єднання та ін.), а також держава в цілому.

За суб'єктами юридичного конфлікту, як за суб'єктами права, законом має бути визнана правосуб'єктність. Правосуб'єктність включає правоздатність (здатність мати права і обов'язки), дієздатність (здатність своїми діями набувати, здійснювати, змінювати і припиняти права та обов'язки), деліктоздатність (здатність відповідати за свої вчинки, перш за все за вчинене правопорушення).

Відповідно до ст. 421 ЦК України «суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦК України, іншого закону чи договору. Таким чином, можемо дійти висновку, що суб'єктами конфлікту щодо права інтелектуальної власності є творець об'єкта права інтелектуальної власності (фізична особа) або правонаступники (фізична особа, юридична особа або держава) та особи, яким права інтелектуальної власності не належать, але які вступають в протиставлення щодо цих прав».

Творцями (авторами) об'єктів права інтелектуальної власності визнаються фізичні особи, в тому числі обмежено дієздатні та недієздатні особи. Майнові права інтелектуальної власності малолітніх осіб, або осіб, що визнані недієздатними здійснюють від їх імені батьки, усиновителі або опікуни (статті 31 і 41 ЦК України),

тобто їх законними представниками. Неповнолітні фізичні особи, віком від 14 до 18 років, можуть самостійно здійснювати свою правомочність щодо об'єктів права інтелектуальної власності, наприклад укладати договори на видання своїх творів (ст. 32 ЦК України). Фізичні особи, які визнані обмежено дієздатними внаслідок зловживання наркотичними речовинами або спиртними напоями відповідно до закону визнаються аторами. Але здійснювати свою правомочність у сфері інтелектуальної власності вони можуть лише за згодою своїх піклувальників (ст. 37 ЦК України). Таким чином, фізичні особи, які не мають повної цивільної дієздатності, є носіями особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Реалізація майнових прав інтелектуальної власності від імені таких осіб та в їхніх інтересах здійснюється їх законними представниками (батьками, усиновителями, піклувальниками, опікунами).

Виходячи з даного положення, виникає питання, чи є суб'єктом конфлікту щодо прав інтелектуальної власності законні представники авторів. Оскільки представник діє в інтересах автора та не має особистої зацікавленості в конфлікті, то доречним буде визначити таких осіб учасниками відносин, що виникають із конфлікту. Самі ж обмежено дієздатні або недієздатні особи будуть суб'єктами конфлікту але проходити всі стадії юридичних процедур по врегулюванню конфлікту вони будуть змушені за допомогою своїх представників. Але варто звернути увагу на те, що законні представники можуть бути суб'єктами конфлікту тоді, коли сталось зіткнення їх особистих прав чи інтересів із правами чи інтересами осіб, чийми законними представниками вони є.

Характерним для конфліктів у сфері права інтелектуальної власності є те, що такі конфлікти можуть бути як двосторонні, так і тристоронні.

При двосторонніх конфліктах однією стороною є правовласник, а іншою стороною є особа, чії права чи інтереси протиставляються із правовласником.

При тристоронніх конфліктах, дві сторони залишаються тими ж, а третьою стороною може бути держава чи суспільство, інтереси, якого можуть обмежуватись через монополію, зловживання виключними правами їх правовласниками,

недобросовісним використанням об'єктів права інтелектуальної власності без згоди правоволодільця.

Держава в особі уповноважених органів виступає стороною конфлікту під час реалізації повноважень щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності, в тому числі під час проведення експертизи та прийняття рішення щодо видачі охоронного документу на результати інтелектуальної діяльності або відмову у їх видачі, при вирішенні питання щодо встановлення фактів недобросовісної конкуренції, проявів академічної недоброчесності, плагіату у наукових дослідженнях.

Сирих В. при визначенні об'єктивної сторони юридичного конфлікту зазначає, що це протилежно спрямовані юридично значимі (правомірні або протиправні) або юридично нейтральні дії суб'єктів протиборства, які заподіюють шкоду [234, с.270]. На нашу думку, факт завдання шкоди не має бути визначальною рисою об'єктивної сторони юридичного конфлікту. Не кожна суперечність, яка виникає між сторонами конфлікту обов'язково призводять до заподіяння шкоди сторонам. Конфлікт може виникати, наприклад, щодо умов та порядку використання майна, яке належить на праві спільної власності, щодо реалізації права на твір, створений у співавторстві, які в першу чергу ґрунтуються на неузгодженості інтересів, або виключно на суб'єктивних упередженнях однієї із сторін.

Худойкіна Т.В. вказує на те, що об'єктивною стороною юридичного конфлікту є зовнішні дії, які можуть бути як юридично нейтральними, так і юридично значущими [265, с.93].

Об'єктивну сторону юридичного конфлікту можна визначити як реалізацію поставленої мети, інакше її називають зовнішнім поведінковим планом конфлікту. Саме зовнішня реалізація існуючих протиріч між суб'єктами у вигляді протидій дає можливість говорити про наявність конфлікту. Будь-яке співіснування протилежних інтересів, думок, поки вони не взаємодіють, не можуть називатись конфліктом. Об'єктивна і суб'єктивна сторони тісно взаємопов'язані і впливають одна на одну. Об'єктивні моменти в соціальному конфлікті можна позначити,

виміряти, так як у всіх конфліктах мова йде, перш за все, про ресурси і контроль над ними. Однак поряд з об'єктивними моментами в конфліктах мають місце чисто суб'єктивні: підозра, заздрість, обман. Ці суб'єктивні моменти ускладнюють взаємини суб'єктів конфлікту [54].

Початком конфлікту є об'єктивні (зовнішніми) акти поведінки, що спрямовані проти іншої конфліктуючої сторони, за умови, що ця сторона усвідомлює ці акти як спрямовані проти неї, і їм протидіє.

Об'єктивною стороною конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є дія або бездіяльність особи, спрямована на порушення прав інтелектуальної власності, або дія або бездіяльність, що несуть загрозу порушення прав. В окремих випадках, що властиво саме сфері інтелектуальної власності, конфлікти можуть виникати з правомірних дій, однак негативно оцінюватись правоволодільцями з позиції посягання на їх монополію щодо використання об'єктів права інтелектуальної власності та розпорядження правами на них. Такі конфлікти в переважній більшості виникають під час реалізації права попереднього користувача, а також у сфері примусового ліцензування. І в першому і другому випадку правоволодільці можуть вживати заходи щодо обмеження прав та інтересів третіх осіб на використання запатентованих об'єктів права інтелектуальної власності, що може бути продиктовано виключно небажанням допускати на ринок конкурентів та виготовлення схожої продукції. В таких конфліктах, особливо щодо примусового ліцензування у медичній сфері, постає питання не лише про дотримання прав та інтересів правоволодільця та користувача, а й про інтереси суспільства, яке в таких конфліктах виступає квазі-стороною. Без активного залучення до вирішення конфлікту, суспільство обумовлює в певному сенсі їх появу, оскільки потребує вирішення певної важливої соціальної, економічної проблеми, яка потребує використання певних об'єктів права інтелектуальної власності. Директивою 2001/83/ЄС «Про звід законів Співтовариства щодо лікарських засобів для людини» та Регламентом (ЄС) № 816/2006 «Про примусове ліцензування патентів, що стосуються виробництва лікарських засобів, для експорту до країн з проблемами в сфері охорони здоров'я»

встановлено, що: головна мета будь-яких правил, які регулюють виробництво, розподіл та використання лікарських засобів, є захист здоров'я населення (ст. 1(2) Директиви 2001/83/ЄС); механізмом забезпечення здоров'я населення є видача примусової ліцензії для виробництва та експорту лікарських засобів до країн із відповідними економічними показниками та проблемами в сфері забезпечення здоров'я населення (п. 5 Преамбули Регламенту (ЄС) № 816/2006) [92, с.7]. Відповідно до частини третьої статті 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [196], частини одинадцятої статті 9 Закону України «Про лікарські засоби» [186] постановою Кабінету Міністрів України затверджено «Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується лікарського засобу» [184] відповідно до якого дозвіл надається з метою забезпечення охорони здоров'я населення, у тому числі протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним хворобам. За таких умов, забезпечення соціальних інтересів має перевагу над монопольними інтересами патентовласника. При цьому порушень прав та інтересів патентовласника зі сторони користувачів, які діють в межах, визначених законом, немає.

В літературі не склалось єдиного терміну, який би визначав внутрішню складову конфлікту. Одні автори в свої наукових працях виділяють суб'єктивну сторону конфлікту [56, с.374; 89, с.218; 57], інші автори - суб'єктивні (психологічні) складові конфлікту [112; 111, с.7; 39]. На нашу думку, «суб'єктивна сторона конфлікту» є ширшим поняттям, яке охоплює психологічні складові у вигляді цінностей, інтересів, потреб та ін.

Суб'єктивна сторона конфлікту характеризується певною послідовністю соціально-психологічних процесів, що призводять осіб до стану конфлікту (мотивація конфлікту).

Основою конфлікту є інтерес, який прагнуть задовольнити сторони. Таким інтересом, через який виникає конфлікт у сфері права інтелектуальної власності, є майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності. Без інтересу не може бути ні свідомого мотиву, ні мети дій конфліктуючих сторін.

Сирих В.М. виділяє таке поняття як мотиваційний процес, і зазначає, що він включає: формування мотиву на основі актуальної потреби чи інтересу; постановку мети і прийняття рішення по здійсненню конфліктної дії (вольового акту) [233, с.394].

Конфліктні дії завжди підпорядковані мотиву, їм притаманний особистісний зміст. Тобто, конфлікт в праві інтелектуальної власності розпочинається в тому випадку, коли здійснена конфліктна дія, направлена на об'єкт конфлікту. Наприклад, одна особа видає себе автором музичного твору для отримання грошової вигоди. В даному випадку, грошова винагорода і буде той інтерес (мотив), який прагне задовольнити особа.

Важливо відмітити, що конфліктну поведінку може викликати і помилкове усвідомлення, помилкове сприйняття суперечливостей інтересів, потреб чи цілей.

Щодо помилкового конфлікту, то він виникає внаслідок помилки хоча б однієї із сторін конфлікту, яка вважає, що інша сторона робить або має намір зробити небажані дії по відношенню до нього. У фальшивому юридичному конфлікті можливі чотири основні ситуації: а) сторона хибно вважає, що знаходиться з іншою стороною в правовідносинах; б) зворотний варіант: сторона не усвідомлює, що знаходиться в правовідносинах з іншою стороною; в) сторона вважає, що противник діє незаконно, в той час як дії іншої сторони правомірні; г) зворотний варіант: сторона помилково вважає, що дії противника є правомірними. Усвідомлення і виправлення помилки, якщо саме вона була причиною конфлікту, здатне його припинити [234, с.272].

Отже, суб'єктивна сторона юридичного конфлікту пов'язана, в першу чергу, з його мотивом. Мотивом конфліктів у сфері права інтелектуальної власності є отримання винагороди за реалізацію прав інтелектуальної власності, отримання визнання як автора відомого твору та інші.

Складовим елементом суб'єктивної сторони є також вина. Вина - це психологічне ставлення особи до своїх дій або до бездіяльності та їх наслідків у формі умислу чи необережності [37]. Досліджуючи вину щодо порушень у праві інтелектуальної власності, варто зважати на специфіку та на принципи правової

охорони об'єктів права інтелектуальної власності, а саме об'єктів авторського права та об'єктів промислової власності. Так, правова охорона на твори науки, літератури, мистецтва виникає з моменту створення, а на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, торговельні марки правова охорона виникає після державної реєстрації, відомості про яку підлягають оприлюдненню. Тому, особа, яка зацікавлена в певному об'єкті промислової власності може легко перевірити кому належать права на даний об'єкт. Якщо такий правовласник був відомий особі, яка порушила права інтелектуальної власності, тоді мова йде про умисне правопорушення. Інша справа щодо об'єктів авторського права, коли особа могла не знати про створення певного об'єкта авторського права та своїми діями порушити права на нього.

Існує ситуація, коли сторона не мала мотиву щодо порушення прав чи зіткнення інтересів у сфері права інтелектуальної власності, але конфлікт виникає. Наприклад, одна особа реалізує своє право на створення об'єкта права інтелектуальної власності – пародію. Інша особа, яку породжують, вважає що така пародія принижує її честь та гідність. Тому мотиву та вини автор пародії не має але конфлікт виник. При цьому конфлікт має багатоаспектний характер, оскільки стосується не виключно прав інтелектуальної власності, а відбувається на перетині реалізації права на творчість, як права інтелектуальної власності, та права на зображення, захист честі й гідності як загальних немайнових прав фізичної особи.

Змістом права інтелектуальної власності є сукупність майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Отже, визначимось, які особисті немайнові та майнові права належать суб'єкту прав інтелектуальної власності та які інтереси можуть виникати відносно цих прав.

Відповідно до ст. 423 ЦК України, особистими немайновими правами інтелектуальної власності щодо яких може виникати конфлікт, є: «право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником, тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; інші особисті немайнові права

інтелектуальної власності, встановлені законом». Майновими правами інтелектуальної власності згідно ст. 424 ЦК України є: «право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом».

Венедіктова І.В., досліджуючі категорії «інтерес» та «потреба», зазначає, що вони є рушійними силами діяльності суб'єкта, саме це є їх спільною рисою. Але між ними є і різниця – потреба порівняно з інтересом є більш широким поняттям. Потреба – це категорія, яка є загальною для двох форм руху матерії – біологічні і соціальні, інтерес – лише соціального життя. Потребою є більш глибокий стимул, ближчий до необхідності, а інтерес – це устремління до задоволення потреби [35, с.134] .

Отже, інтересом у сфері права інтелектуальної власності є прагнення особи отримати можливість реалізації прав інтелектуальної власності для задоволення свої потреб. Така реалізація прав не тягне за собою наявності неправомірної поведінки сторін.

Зважаючи на відмінності щодо протиставлення прав та протиставлення інтересів, є доречним визначити конфлікт інтересів та конфлікт прав у сфері інтелектуальної власності.

Отже, конфлікт інтересів – це стан відносин у сфері інтелектуальної власності, коли сторони діють в рамках закону, але реалізація прав одних осіб обмежує реалізацію прав інших. Для сфери інтелектуальної власності важливим є питання узгодження конфлікту інтересів правоволодільців та користувачів щодо умов використання певного об'єкта права інтелектуальної власності. При цьому мова не йде про порушення прав. В таких конфліктах, правоволодільці намагаються зберегти свою монополію на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а інша сторона - користувачі бажають отримати більше можливостей щодо вільного використання результатів інтелектуальної творчої діяльності.

В праві інтелектуальної власності конфлікт інтересів може виникати при реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, здійсненні представницьких функцій у сфері права інтелектуальної власності, при створенні об'єкта права інтелектуальної власності на замовлення чи в рамках службових повноважень. В такому випадку приватним інтересом є майнові та/ або особисті немайнові права інтелектуальної власності.

Конфлікт прав – це стан відносин протистояння поглядів або позицій, як наслідок, порушує права чи інтереси інших осіб або загрожує таким порушенням. Прикладом може бути копіювання з мережі Інтернет без дозволу правовласника фільму та його перепродаж. В даному випадку мова йде про відеопіратство як порушення прав інтелектуальної власності. Дії однією особи (копіювання та перепродаж без згоди автора) порушують права особи (осіб) творчою працею, якої створений відеофільм. Між особами виник конфлікт з порушенням прав.

За даними Департаменту кіберполіції за 2018 рік в Україні було виявлено 3607 правопорушень щодо незаконного продажу об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет [168]. Варто звернути увагу, що такі правопорушення несуть негативні наслідки для правоволодільців, а саме, збитки та втрата репутації а також «витіснення» контрафактним товаром оригінального товару.

Як вже було зазначено, не завжди тільки неправомірні дії можуть призвести до конфлікту. Так, реалізація прав інтелектуальної власності може бути причиною конфлікту прав інтелектуальної власності та інших цивільних прав – коли реалізація права на свободу творчості однією особою порушує особисті немайнові та (або) майнові права іншої особи. Прикладом може бути ситуація, коли особа, реалізуючи своє право на творчість, діючи в рамках закону, створює карикатуру. В даному випадку конфлікт виникає внаслідок реалізації права на творчість однією із сторін.

Окрему увагу варто приділити науковому конфлікту як різновиду конфліктів щодо інтелектуальної власності. Науковий конфлікт - це зіткнення прав чи інтересів у сфері інтелектуальної творчої діяльності, спрямованої на одержання та

використання нових знань у сфері фундаментальних та прикладних досліджень. Варто відрізнити наукову дискусію від наукового конфлікту. Дискусія спрямована на пошук наукової істини, твердження сторін не зачіпають інтереси одна одної. Навпаки, сторони мають спільний інтерес – це пошук істинного бачення з порушеного питання. Прикладом може бути дискусія під час конференції щодо правильності визначення чи розкриття будь – якого наукового поняття, його ознак та інше. Науковий конфлікт виникає коли при реалізації прав на наукову діяльність інтереси однієї сторони порушують або заважають реалізувати права на наукову діяльність іншої сторони. Науковий конфлікт може виникати як щодо прав так і щодо інтересу. Прикладом наукового конфлікту прав може стати академічний плагіат – це незаконне використання або розпорядження результатами чужого творчої праці, яке супроводжується доведенням до інших осіб неправдивих відомостей про себе як про дійсний автора даного твору [246, с.213]. Прикладом наукового конфлікту інтересів може стати подання для затвердження Спеціалізованою вченою радою тем дисертаційного дослідження з тотожним об'єктом дослідження.

Таким чином, робимо висновок, що конфлікти у сфері прав інтелектуальної власності мають свою специфіку, яка полягає у:

- спеціальному суб'єктному складі;
- спеціальних об'єктах – результатах інтелектуальної творчої діяльності;
- змісті – майнові та немайнові права;
- конфлікті інтересів - коли суперечність виникає в межах правомірної поведінки, не пов'язаної з порушенням прав, однак може впливати на обмеження монополії власників охоронних документів, а також коли інтереси суспільства мають перевагу над виключними правами творців, їх правонаступників.

На основі вищезазначеного пропонуємо виділити наступні ознаки конфліктів у сфері інтелектуальної власності:

1. Хоча б однією із сторін конфлікту є особа творчею працею якої створений об'єкт права інтелектуальної власності або особа якій передані прав інтелектуальної власності відповідно до закону, договору, заповіту;

2. Конфлікт спрямований на майнові чи особисті немайнові права інтелектуальної власності або на реалізацію таких прав;

3. Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності може виникати, коли обидві сторони реалізують свої права на інтелектуальну творчу діяльність в рамках закону але їх інтереси перетинаються та зачіпають права чи інтереси один одного.

Проведене дослідження сутності та ознак конфлікту у сфері права інтелектуальної власності дозволяє виділити окремі його види.

Конфлікти у праві інтелектуальної власності можна поділити за наступними критеріями:

За суб'єктним складом:

1. Конфлікти, стороною якого є первинний суб'єкт: творець, автор, винахідник, виконавець тощо.

2. Конфлікти, стороною якого є правонаступник прав інтелектуальної власності: за договором чи за законом; фізична особа, юридична особа приватного права чи юридична особа публічного права.

За об'єктним складом:

1. конфлікти щодо створеного об'єкта права інтелектуальної власності - конфлікти у сфері авторського права (конфлікти щодо творів науки, творів літератури, творів мистецтва, конфлікти щодо оригіналу твору або щодо похідного твору; конфлікти у сфері суміжних прав (щодо виконання, фонограми, відеограми чи програми організації мовлення); конфлікти у сфері патентного права (щодо винаходу, корисної моделі чи промислового зразку); конфлікти у сфері об'єктів, що відносяться до засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів і послуг (щодо торговельної марки, географічного зазначення, комерційного найменування, доменного ім'я); конфлікти щодо нетрадиційних об'єктів (наукового відкриття, сорту рослин, породи тварин, раціоналізаторської пропозиції, комерційної таємниці, топографії інтегральної мікросхеми та інші); конфлікти щодо новітніх об'єктів права інтелектуальної власності, поява яких зумовлена технологічним розвитком та поширенням Всесвітньої мережі Інтернет;

2. Конфлікти щодо створення результату інтелектуальної, творчої діяльності.

За змістом прав інтелектуальної власності:

1. конфлікти щодо майнових прав;
2. конфлікти щодо особистих немайнових прав;
3. конфлікти щодо майнових та особистих немайнових прав;
4. конфлікт щодо реалізації права на творчість та дотримання прав та інтересів третіх осіб.

Конфлікт у сфері інтелектуальної власності, крім негативних наслідків у вигляді емоційних та фінансових витрат може мати соціально-позитивний ефект. Таким позитивним ефектом може бути:

1. врегулювання тієї проблеми, що зумовила суперечності й викликала зіткнення прав чи інтересів у сфері права інтелектуальної власності;
2. конфлікт може стимулювати особу до творчості;
3. конфлікт може стимулювати до використання об'єктів права інтелектуальної власності;
4. конфлікт може створити умови для зняття монополії на суспільно корисні об'єкти права інтелектуальної власності (використання винаходу чи корисної моделі у сфері лікарських засобів).

Отже, конфлікт у сфері права інтелектуальної власності є різновидом юридичного конфлікту та передбачає зіткнення чи протиставлення прав чи інтересів, що закріплені законодавством. Особливості конфліктів у праві інтелектуальної власності полягають у сфері поширення та охоплення категорій учасників, на яких впливають їх наслідки. Попри приватноправовий характер конфлікту, який полягає в неузгодженості прав та інтересів правоволодільця та інших зацікавлених суб'єктів (потенційних чи реальних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності, інших творців, правоволодільців, фізичних та юридичних осіб, задіяних під час створення об'єкта), він може мати публічно-правовий прояв через вплив його наслідків на суспільство, державу.

Публічно-правовий характер конфліктів у сфері права інтелектуальної власності полягає в тому, що неправомірне використання, необґрунтовані обмеження щодо використання або створення об'єктів права інтелектуальної

власності можуть призводити, зокрема, до поширення продукції, яка вводить в оману споживачів, або неможливості виготовлення продукції, важливої для забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства.

Враховуючи особливості конфлікту у сфері права інтелектуальної власності пропонується визначити його як стан суспільних відносин, сторони яких перебувають в умовах протидії через порушення, потенційну можливість порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, мають неузгодженість поглядів, інтересів, переконань щодо процесу створення результатів інтелектуальної творчої діяльності або використання, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та обсягу прав, які щодо них виникають.

1.2. Розмежування конфлікту та спору у сфері права інтелектуальної власності

В наукових дослідженнях часто поняття «конфлікт» співвідноситься з поняттям «спір». На сьогоднішній день, у науковій доктрині не сформовано єдиної позиції щодо тотожності або відмінності зазначених категорій. В етимологічному розумінні між словами «спір» і «конфлікт» є істотна різниця. «Конфлікт» походить від латинського «conflictus» (зіткнення) й означає зіткнення протилежних інтересів, поглядів, прагнень, серйозних розбіжностей. «Спір» тлумачиться як: словесна змагальність, обговорення чого-небудь, у якому кожен відстоює свою думку; взаємне претендування на володіння чим-небудь, що вирішується судом [221, с.530]. Це зіткнення різних точок зору та позицій в процесі доказування і спростування [213].

Інколи поняття «спір» визначається через поняття «конфлікт». Наприклад, правовий спір — це юридичний конфлікт між учасниками правовідносин, у якому кожен з учасників правовідносин захищає свої суб'єктивні права. Правові спори виникають внаслідок порушення, невизнання або оспорування суб'єктивних прав [175].

Веннікова В. В. розглядає правовий спір у філософському розумінні та зазначає, що він є суперечністю, яка виникає між полярно протилежними силами, що уособлюють собою право з одного боку та «не право» – з іншого.

Спір з юридичної точки зору відрізняється від поняття спору яке використовується в повсякденному житті, коли під суб'єктами, які спорять, найчастіше розуміються особи, які активно в словесній або письмовій формі протистоять одна одній. Спір про право – це інше явище, для наявності якого досить лише припущення, що особа, не спростовуючи наявності прав іншої особи, не виконує покладений на неї обов'язок [72, с.268].

На сьогоднішній день, в юридичній літературі немає єдиного підходу щодо розуміння терміну «правовий спір». Так, Лупарев Є.Б. правовий спір розуміє як такий тип правових відносин, що характеризується наявністю суперечностей між сторонами, які були викликані конфліктом інтересів або неспівпадінням поглядів щодо законності та обґрунтованості дій суб'єктів правовідносин [127, с.45].

Погоджуємось із позицією Ківалова С.В., який зазначає, що правовий спір є формою об'єктивації юридичного конфлікту. Наголошуючи, що моментом такої об'єктивації є звернення до уповноваженого органу [99, с.9].

Необхідно зазначити, що важливим для сторін є вчасне реагування на конфлікт або спір. Спором є більш активна позиція сторін щодо досягнення своєї мети та задоволення своїх інтересів.

Зеленцов О.Б. стверджує, що спір як юридичне явище є не наслідком конфлікту інтересів, а наслідком конфлікту прав, що виникають у зв'язку з порушенням прав і свобод громадян.

Конфлікт і спір відносяться до видів людської взаємодії, в основі яких лежить протиріччя [82].

У тлумачному словнику С. І. Ожегова під спором розуміється насамперед «словесне змагання, обговорення будь-чого, в якому кожен відстоює свою думку, свою правоту», а також «розбіжність, яку вирішує суд». Конфлікт же - розуміється як «зіткнення, серйозна розбіжність, суперечка» [160, с.466]. З точки зору Д. Л. Давиденко, спір є зовнішнім і формальним проявом конфлікту, в якому сторони

висувають взаємні претензії або одна сторона заявляє про своє право і висуває певну вимогу, а інша в свою чергу заперечує наявність такого права у першої і відмовляє в задоволенні даної вимоги. При такому розумінні конфлікт є більш широким поняттям [58, с.41].

Зайцев І.М. спір визначає як юридичну форму конфлікту. Спором є такі розбіжності, які впливають на права та обов'язки сторін [76, с.16].

Спір - це змагання між сторонами, в ході якого учасники висловлюють свої позиції, думки, прагнення та доводи стосовно позиції іншої сторони [213].

Отже, коріння конфлікту глибші. Це явище характеризується зіткненням несумісних поглядів, інтересів, потреб або типів поведінки, в той час як спір є формою вираження цих самих несумісних поглядів, інтересів, потреб або типів поведінки. Конфлікт без вчасного його врегулювання переростає у спір [30, с.424].

Як зазначає Прущак В.Є., конфлікт це явище глибинне та більш тривале, адже може довгий час зберігати юридичні розбіжності, натомість саме категорія «спір» відображає процес усвідомлення сторонами своїх протиріч та бажання їх усунення. Для допомоги сторонам в процесі вирішення спору залучаються треті нейтральні особи [201, с.37]. На нашу думку, не завжди в процесі вирішення спору сторони можуть усвідомлювати свої протиріччя, тому не завжди при вирішенні спору конфлікт буде вичерпаний.

Єзеров А.А. зазначає, що спір має загальні спільні риси з конфліктом, але не повністю з ним збігається. Спір - це спосіб виявлення думок, точок зору до вирішення питань, які здаються недостатньо зрозумілими, обґрунтованими і тому викликають розбіжності. Мета спору — пошук істини і досягнення згоди або, у крайньому випадку, зменшення розбіжностей у позиціях його учасників. У спорі завжди сторони апелюють до третьої особи, на яку покладають повноваження вирішення конфлікту. Тобто спір виступає формою прояву та способом вирішення існуючих конфліктів [70, с.22].

Відмінність конфлікту від спору також полягає в тому, наскільки напружена загальна обстановка. Розбіжності в разі конфлікту доходять до вищого ступеня свого розвитку. При цьому найчастіше люди дають волю негативним емоціям,

порушують етичні правила і норми, атмосфера стає напруженою. Що стосується спору, то він може являти собою дуже конструктивне спілкування, якщо співрозмовники ставляться один до одного з повагою, здатні спокійно вислухати опонента і послідовно висловлювати власні аргументи.

Цікавим вбачається позиція П. Штепана щодо визначення трьох підходів до вирішення спору:

1. підхід з позиції сили;
2. підхід з позиції права;
3. підхід з позиції інтересів.

Суть підходу з позиції сили полягає в тому, що одна із сторін пригнічується за рахунок переваги іншої в силі. Такою перевагою може бути фізична сила, чисельна або технічна перевага, гроші або діловий статус.

Другий підхід до вирішення спорів - з позиції права. Це може бути застосування норм права в суді, третейському суді, органах державної влади.

Третій підхід до вирішення спору (конфлікту) - з позиції інтересів. Для того щоб вирішити спір, сторони намагаються визначити, що стало підставою для виникнення спору та як його можна вирішити, щоб інтереси обох сторін були задоволені. Найбільш поширені способи вирішення спорів з позиції інтересів - це переговори і медіація [273].

На нашу думку, кожна із позицій вирішення спору має свої переваги та недоліки. Так, перевагами першої позиції є: швидкість вирішення спору та виконання рішення щодо спору однією із сторін. Недоліками даної позиції є: порушення добросовісних відносин між сторонами; одна із сторін використовує негуманні методи досягнення мети; сторони спору несуть великі фінансові, емоційні чи статусні витрати. Перевагами другої позиції є: сторони є рівними в своїх правах; розгляд спору відбувається за принципом справедливості; сторони мають обов'язкове для виконання рішення. Недоліками даної позиції є: сторони не завжди зберігають добрі ділові відносини; вирішення спору може не вичерпати конфлікт між сторонами; вирішення спору може не задовольнити ні «програшну» сторону ні «виграшну». Перевагами третьої позиції є: обидві сторони

задовольняють свої інтереси; сторони рівні в своїх правах; сторони залишаються в добрих ділових відносинах; сторони вільні в виборі способу вирішення спору. Недоліками даної позиції є: одна із сторін може відмовитись від виконання взятих на себе зобов'язань; не всі категорії спорів можуть бути вирішені з позиції інтересів.

Необхідно відзначити, що конфлікт та спір мають різні стадії розвитку. Так, у конфлікті спочатку відбувається зіткнення прав, інтересів позицій, поглядів, потім сторони відзначають свої позиції відносно об'єкту конфлікту, розгортається конфлікт, сторони дають зрозуміти свої позиції іншій стороні, при позитивному результаті, сторони знаходять взаємоприйнятне рішення для вичерпання конфлікту. Спір починається з виявлення конфліктної ситуації, сторони набувають процесуального статусу, обґрунтовують свої позиції, уповноважений орган приймає рішення щодо спору, в кращому випадку, дане рішення може вичерпати конфлікт, в гіршому - конфлікт буде продовжено.

Спектор О.М. наголошує на важливості співвідношення понять «вирішення спору» та «вирішення конфлікту». Суд і третейський суд вирішують спір, але вони не завжди вирішують конфлікт [226, с.77]. Під час процедури посередництва здійснюється управління конфліктами між учасниками. Правовим результатом успішної процедури переговорів та посередництва є припинення спору, яке, як правило, закріплюється угодою сторін.

На нашу думку, конфлікт – це зіткнення прав та інтересів конкретних осіб та певних груп. Конфлікт у праві інтелектуальної власності – це зіткнення інтересів, поглядів, думок сторін щодо реалізації своєї інтелектуальної творчої діяльності та прав, які у зв'язку з цим виникають.

Спір – це процесуальне явище, в ході якого учасники висловлюють свої позиції, думки, прагнення та доводи, стосовно позиції інших сторін. Спір у праві інтелектуальної власності – це процесуальний прояв конфлікту, в якому сторони, знаходячись у формальних рамках та в спеціальному статусі, обґрунтовують та доводять свої позиції щодо прав на результати інтелектуальної творчої діяльності.

Для співвідношення цих понять варто дослідити процедурні та сутнісні відмінності між поняттями. Отже, до процедурних відносимо:

1. Момент виникнення - конфлікт виникає в момент зіткнення інтересів чи прав сторін; спір - з моменту процесуального оформлення та звернення до уповноваженого суб'єкта з метою його вирішення;

2. Момент завершення – конфлікт завершується узгодженням інтересів сторін; спір вважається завершеним, коли прийнято процесуальне рішення щодо його вирішення;

3. Формалізованості проведення процедури врегулювання конфлікту чи вирішення спору – конфлікт врегульовується у формі та способами, що є зручними для сторін конфлікту; спір вирішується відповідно до встановлених процесуальних процедур.

До сутнісних відмінностей належать:

1. Причина виникнення - при спорі – це наявні або передбачувані за позицією сторони (сторін) спору порушення, загроза порушенню прав або інтересів; при конфлікті – як наявні чи передбачувані порушення прав та інтересів, так і суб'єктивні позиції сторін щодо забезпечення проти вчинення правомірних дій;

2. Умови вичерпання – конфлікт вичерпується за умови, що сторони знайшли обопільне рішення; спір вважається вичерпаним коли на підставі рішення уповноваженого органу;

3. Усвідомлення сторонами дійсних причин виникнення суперечностей – конфлікт може бути явним та усвідомленим (обидві сторони усвідомлюють наявність між ними конфлікту) або прихованим (одна чи обидві сторони не усвідомлюють наявності конфлікту); спір завжди явний для обох сторін.

Конфлікт - це соціальне явище, в якому відносини між людьми насичені боротьбою, протистоянням і відкритим пред'явленням протиріч, зіткненням. Однак самі по собі боротьба і протистояння не є елементами, що належать лише до конфлікту. Ці відносини включені в людську діяльність поряд з іншими відносинами, такими як співпраця, конкуренція, взаємодопомога і т.п. Здоровий конфлікт містить в собі характеристики соціально-позитивного конфлікту і сприяє вирішенню протиріч, вирішення проблем і переходу людини, організації, суспільства на новий рівень розвитку.

Будь-який спір спочатку передбачає певні умови його проведення і строгі тимчасові рамки. Він регулюється різного роду правилами. Його процес і результат контролюється в рамках встановлених правил, процедур і угод. І з цими, заздалегідь встановленими, правилами згодні всі учасники спору. У цьому полягає істотна відмінність конфлікту від спору [31].

Другий момент, який необхідно враховувати при розмежуванні конфлікту і спору, полягає в тому, що змагання повністю представляє собою гру. Як видно, незважаючи на деякі подібні риси, по своїй суті змагання і гра багато в чому протилежні конфлікту.

У науковій літературі виділяють такі основні моделі поведінки особистості в конфліктній ситуації, яка може стосуватись і конфлікту, і спору: Конструктивна - особа прагне залагодити конфлікт, націлена на пошук взаємоприйнятної рішення, відрізняється доброзичливим ставленням до іншої сторони конфлікту. Деструктивна - особа постійно прагне до загострення конфлікту, намагається принизити партнера, негативно оцінює його особистість, порушує етику спілкування. Конформістська - особа пасивна, схильна до поступок, непослідовна в оцінці ситуації, поведінці, легко погоджується з точкою зору іншої сторони. Небезпека конформістської моделі поведінки полягає в тому, що така поведінка сприяє наростанню агресивної поведінки суперника, а іноді може і провокувати її. Але не варто розглядати таку модель поведінки як виключно негативну, адже вона може грати і позитивну роль. Якщо суперечності, які викликали конфлікт, носять несуттєвий характер, то конформістська поведінка веде до швидкого виявлення його причин та його врегулювання [281].

Таким чином, розмежування понять «конфлікт» та «спір» має важливе значення не тільки для теоретичного розуміння але і для практичного пошуку шляхів вичерпання протиріч.

З урахуванням відмінностей, даних категорій способи припинення конфлікту та спору також буде різнитись. Так, конфлікт - це явище, яке може бути припинене за умови, коли права та інтереси сторін перестануть бути у стані зіткнення чи протиставлення. Задля цього, сторони вчиняють добровільні дії щодо пошуку

взаємовигідного рішення. Таке рішення має договірний характер та є волевиявленням самих сторін. У випадку, коли сторони знайшли рішення, яке задовольняє їх інтереси, конфлікт вважається вичерпаним, тобто врегульованим. Таким чином, термін «врегулювання конфлікту» характеризується добровільною основою та волевим рішенням самих сторін. Конфлікт може бути врегульований шляхом переговорів між сторонами, медіацією. Спір як процесуальна форма вираження конфлікту підлягає вирішенню уповноваженою на це особою. «Вирішення спору» передбачає застосування правових норм і винесення уповноваженою особою правових рішень, які мають обов'язковий характер для сторін. Спір може бути вирішений в суді, третейському суді, міжнародному комерційному арбітражі, або органом державної влади. Окремі способи врегулювання спорів передбачають поєднання зазначених процедур, оскільки рішення ґрунтується на волевиявленні сторін з однієї сторони, та необхідності його затвердження відповідно до встановленої в процесуальному законодавстві процедури - з іншої (врегулювання спору за участі судді; мирова угода).

Суміжними з поняттями «конфлікт» та «спір» є поняття «конфліктна ситуація». Це виникнення умов та фактів, які в міру свого розвитку та загострення переростають в конфлікт. Варто наголосити на основній відмінності «конфлікту» та «конфліктної ситуації» - вона полягає в усвідомленні майбутніми опонентами наявності суперечливих інтересів. Тобто, сторони можуть це і не знати, що їх погляди на інтереси не співпадають але факт неспівпадіння вже відбувся. Ці умови і факти спочатку не виявляються ясно і чітко, вони приховані за безліччю випадкових і другорядних явищ. Конфліктна ситуація – це ґрунт для конфлікту, але не сам конфлікт [125]. Це період накопичення чинників і процесів, які можуть призвести до конфлікту. Тому досить часто конфліктну ситуацію називають латентним періодом конфлікту, передконфліктним періодом або інкубаційним періодом конфлікту [113, с.52]. Прикладом може бути коли одна із осіб при написанні науковою роботи використала наукове визначення певного терміну, що дала інша особа. Виникає конфліктна ситуація. У випадку якщо особа робить посилання на джерело запозичення такого визначення, конфліктна ситуація

перестає існувати. У випадку коли посилення не робиться, конфліктна ситуація переростає у конфлікт. Моментом початку конфліктної ситуації є копіювання частини твору. Характерним для конфліктної ситуації є те, що вони за своєю природою короткострокові.

У науковій літературі виділяють такі основні моделі поведінки особистості в конфліктній ситуації, яка може стосуватись і конфлікту, і спору: Конструктивна - особа прагне залагодити конфлікт, націлена на пошук взаємоприйнятної рішення, відрізняється доброзичливим ставленням до іншої сторони конфлікту. Деструктивна - особа постійно прагне до загострення конфлікту, намагається принизити партнера, негативно оцінює його особистість, порушує етику спілкування. Конформістська - особа пасивна, схильна до поступок, непослідовна в оцінці ситуації, поведінці, легко погоджується з точкою зору іншої сторони. Небезпека конформістської моделі поведінки полягає в тому, що така поведінка сприяє наростанню агресивної поведінки суперника, а іноді може і провокувати її. Але не варто розглядати таку модель поведінки як виключно негативну, адже вона може грати і позитивну роль. Якщо суперечності, які викликали конфлікт, носять несуттєвий характер, то конформістська поведінка веде до швидкого виявлення його причин та його врегулювання [281].

До конфліктної ситуації можуть призводити як активні дії особи, так і її бездіяльність. У випадку, коли малолітня особа, яка є автором літературного твору виявила порушення своїх прав третьою особою, вона може вимагати захисту авторських прав. Реалізувати такі права можуть її законні представники. У випадку, коли законні представники не будуть вчиняти відповідних дій, мова йде про конфліктну ситуацію. Ставлення автора - малолітньої особи до такої бездіяльності може проявитись як в конфлікті, коли автор бажає відповідної реакції на порушення, або конфліктна ситуація може вичерпатись коли автор не бажає вчинення дій щодо захисту своїх прав.

Також конфліктна ситуація може бути викликана іншими причинами. У відкритому конфлікті причини усвідомлюються конфліктуючими сторонами - це відкриті причини. Однак існують більш складні, заплутані або зовсім не

підозрювані обставини, які залишаються прихованими хоча б для однієї зі сторін. Такі причини прийнято називати латентними [288].

Як справедливо зазначають М. Ковалів і М. Гаврильців, не кожна конфліктна ситуація може трансформуватись у правовий спір. Так деякі суспільні відносини можуть регулюватись не правовими нормами, а нормами моралі, етичними нормами або канонічними. Для того, щоб спір став правовим, йому повинні бути притаманні наступні характерні ознаки:

- 1) правовий спір виникає з дій, що мають юридичні наслідки;
- 2) правовий спір повинен бути спрямований на реалізацію та захист прав, свобод, законних інтересів, а також виконання обов'язків особи;
- 3) реалізація інтересів однієї сторони спору зазвичай виключає можливість задоволення інтересів іншої сторони;
- 4) юридичним підґрунтям правового спору є гарантована законом можливість захисту прав, свобод чи законного інтересу суб'єктом, чиї права, свободи чи інтереси були порушені;
- 5) можливість захисту прав і свобод суб'єкта спору юрисдикційним способом так і неюрисдикційним [4, с.120].

Проаналізувавши характерні ознаки спору, можемо дати авторське визначення категорії «спір у сфері права інтелектуальної власності» - це процесуальний прояв конфлікту, в якому сторони вживають заходів щодо захисту майнових чи особистих немайнових прав інтелектуальної власності відповідно до законодавчо – встановлених процедур.

Спір може бути вирішений в адміністративному порядку – в разі коли спір розглядається органом державної влади; в судовому порядку – коли спір розглядається судом; та альтернативним способом - міжнародним комерційним арбітражем або третейським судом.

Стимулом в конфлікті є прагнення усіх сторін задовольнити свої інтереси та права. Сторони першочергово хочуть досягти своїх інтересів, через це інколи звертаються до незаконних дій.

Визначення суті та причин таких конфліктів допоможе створити ефективну систему для охорони та захисту прав інтелектуальної власності та створить сприятливі умови для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу людства.

Практична цінність розмежування конфлікту інтересів та конфлікту прав щодо інтелектуальної власності полягає в наданні можливості ефективного та швидкого вичерпання, врегулювання чи вирішення зазначеного стану протиріч.

Таким чином, можемо зазначити, що перевагою врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності на відміну від вирішення спору є встановлення істинних причин його виникнення, які можуть бути неусвідомлені сторонами на етапі його розвитку та не з'ясовуються при вирішенні спору в адміністративному, судовому порядках

Отже, як висновок, можемо зазначити, що конфлікт – це багатоаспектне соціальне явище, що відображає стан відносин між різними категоріями суб'єктів, який характеризується наявністю неузгодженості, протиставлення, конфронтації позицій сторін, обумовлених дійсним порушенням чи загрозою порушення прав та інтересів або помилковими уявленнями про їх наявність. Конфлікт може набути процесуального характеру, та розглядатись уповноваженими на це органами або особами.

Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності – це стан суспільних відносин, сторони яких перебувають в умовах протидії через порушення, потенційну можливість порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, мають неузгодженість поглядів, інтересів, переконань щодо процесу створення результатів інтелектуальної творчої діяльності або використання, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та обсягу прав, які щодо них виникають.

РОЗДІЛ 2. АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Поняття альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності

Однією із притаманних ознак юридичного конфлікту є його здатність бути врегульованим за допомогою спеціальних процедур. Механізм такого врегулювання може бути реалізований як в юрисдикційній, так і в неюрисдикційній формі. Сторони самостійно обирають спосіб, який на їх думку, є вдалим для врегулювання конфлікту та не є забороненим законом.

Як свідчить практика, в Україні переважає юрисдикційна форма захисту своїх прав, а саме судовий розгляд. Конституція України (ст. 55) гарантує доступ осіб до правосуддя з можливістю вжиття заходів усунення та відновлення порушення прав. Також, зазначена стаття містить положення щодо права кожного не захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань способом, що не заборонений законом.

Отже, для кращого розуміння шляхів ефективного захисту своїх прав, необхідно визначитись із сутністю понять «захист прав» та суміжного з ним поняття «охорона прав».

Співвідношення понять «охорона» та «захист» суб'єктивного права у наукових колах існує два підходи:

- 1) охорона та захист відображають одне і те саме поняття;
- 2) охорона та захист є різними категоріями, причому охорона включає в себе захист.

Поділяємо думку, що дані терміни відображають не ідентичні, а суміжні конструкції, де охорона суб'єктивного права вміщає в себе його захист. Таку ж позицію підтримують О.В. Бігняк [20, с.28], О. П. Орлюк [174, с.94], Г. О. Ульянова [246, с.277], О.І. Харитонova [173, с.42].

Шишка Р.Б. зазначає, що захист суб'єктивного цивільного права здійснюється через діяльність уповноважених або компетентних органів щодо застосування правоохоронних заходів державно-примусового характеру (заходів

відповідальності або заходів захисту), спрямованих на визнання або відновлення порушеного суб'єктивного права, що реалізується в межах тільки охоронюваних правовідносин [272, с.8]. Таким чином, робимо висновок, що охорона прав відбувається постійно, натомість захист прав можливий у випадку, коли виникла відповідна підстава на такий захист.

Тому, як влучно зазначає Башурин Н.Я, для більш повного визначення захисту прав необхідно виділити такі його ознаки:

- захист є сукупністю заходів економічного, організаційного та іншого характеру;
- застосовується особою, права якої порушено, правонаступниками, компетентними органами;
- використовується для відновлення порушеного права, його визнання та/чи для компенсації;
- застосовується у разі порушення, невизнання чи оспорювання права, а також існування реальної загрози їх порушення [16, с.5].

Влучно розмежовує поняття «охорона прав інтелектуальної власності» та «захист прав інтелектуальної власності» Резніченко С.В., Так, науковець, охорону прав розуміє як правове регулювання суспільних відносин, що складаються у процесі створення, оформлення і використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності у найширшому значенні, а захист прав - це встановлена відповідальність за будь-які посягання на права інтелектуальної власності, за будь-які їх порушення [203, с.12].

Таким чином, поняття «охорона» та «захист» є суміжними поняттями. Правовий захист може бути реалізований тоді, коли необхідно усунути перешкоди, які виникають на шляху здійснення суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів.

Сьогодні, стає актуальним використання не тільки юрисдикційних способів захисту але й тих які можемо віднести до неюрисдикційних - так званих способів «альтернативного вирішення спору» («Alternative Dispute Resolution»). Слід зазначити, що врегулювання конфліктів без звернення до судових органів

історично використовувалось набагато раніше ніж судовий розгляд. Проте тривалий період домінування держави при вирішенні спорів, призвів до відсутності сталої правової традиції врегулювання конфлікту поза судовою системою, браку комплексних наукових досліджень та практичного досвіду у цій сфері.

Досліджуючи питання альтернативного врегулювання конфлікту, варто розпочати з аналізу такого поняття як «альтернатива».

Альтернатіва (фр. *alternative*, рос. *альтернатива*, англ. *alternative*, нім. *Alternative*):

1. наявність чи/та необхідність вибору між двома або кількома можливостями, що виключають одна одну [5];
2. теза, що допускає одну з двох або кількох можливостей;
3. (від лат. *alter* - один з двох) - необхідність вибору однієї з двох можливостей, що виключають одна одну;
4. У логіці - кожний з членів диз'юнкції (логічної операції, яка виражає дві або більше можливостей, що виключають одна одну) [6].

Великий тлумачний словник дає значення «альтернативний» як той, що містить альтернативу [34, с.23].

Отже, «альтернатива» - це право вибору між двома або більше варіантами. В даному випадку, мова йде про інші, порівняно із судовими та адміністративними, способами захисту прав на законних інтересів.

Більшість способів альтернативного врегулювання конфлікту є такими, що спрямовані на примирення сторін конфлікту. Як зазначає Коннов А.Ю., метою способів альтернативного врегулювання конфлікту є взаємоприйнятне врегулювання та вирішення суперечностей на основі добровільного волевиявлення сторін [108, с.122]. Виходячи з такого розуміння спрямованості даних способів вважаємо, що запозичене з американської доктрини поняття «альтернативне вирішення спору» не цілком точно відображає суть таких процедур. Такої ж позиції дотримується та досить влучно її обґрунтовує Давиденко Д. Л., який наводить такі аргументи: 1) вони не завжди є альтернативою судового розгляду, не замінюють, а

лише доповнюють його. Ці процедури можуть використовуватися в рамках судової системи, а можуть взагалі застосовуватися і за відсутності наміру сторін починати судовий розгляд; 2) їх метою є не вирішення спору, а врегулювання конфлікту; 3) поняття «альтернативне вирішення спорів» зазвичай застосовується по відношенню до третейського розгляду, як до змагального процесу, метою якого все ж таки є примирення сторін [58, с.43]. Тому, поняття «альтернатива» тлумачиться як інший варіант врегулювання конфлікту або вирішення спору, а ніж розгляд в державних судах чи органах державної влади, тобто альтернатива юрисдикційному захисту прав.

Вважаємо доречним до всіх неюрисдикційних способів захисту прав вживати поняття «альтернативне врегулювання конфлікту» тільки для третейського суду та міжнародного арбітражу – «альтернативне вирішення спору». За для об'єднання всіх способів, які є альтернативою офіційному правосуддю та адміністративному захисту, в дисертаційному дослідженні будемо застосовувати міжнародно прийнятну аббревіатуру АВС (альтернативне вирішення спору) як комплекс способів захисту прав, що спрямовані на врегулювання конфлікту та на вирішення спору.

На сьогоднішній день, у всьому світі вже існує практика застосування АВС, з американської доктрини назва звучить «Alternative Dispute Resolution», або аббревіатура АDR. Вони є неюрисдикційною формою захисту прав. Метою впровадження даних способів є не протидія державним судам, а допомога їм в розвантаженні від великої кількості справ, що знаходяться в їх провадженні.

За загальним правилом, захист цивільних прав може відбуватись за допомогою судового розгляду, адміністративного захисту та самозахисту. АВС це вид самозахисту [274]. Діденко Л.В. визначає самозахист як можливість обрання особою, чиї права порушуються або є загроза такого порушення, самостійно та на власний розсуд обирати той чи інший спосіб врегулювання конфлікту чи вирішення спору, який не заборонений законом та не суперечить моральним засадам суспільства [62, с.44].

Вперше цей термін почав застосовуватись в США для позначення гнучких і неформальних способів вирішення спорів і врегулювання конфліктів, які виникли як додаткових механізм захисту прав. Способи АВС стало його альтернативою судовому процесу.

У науці не існує єдиного визначення АВС [289, с.5]. Науковці та практики не можуть дійти спільної думки щодо визначення способів вирішення спору та складу поняття [290, с.2].

«Нетрадиційні» процеси з вирішення спорів та врегулювання конфлікту стали розвиватися в США в 70-80-х рр. XX ст. Відповідно до § 651 розд. 28 Зводу законів США процесом АВС є будь-яка процедура, крім здійснення правосуддя головуючим суддею, в якій бере участь нейтральна третя особа [235, с.12].

Аналізуючи роботи американських авторів, можна дійти висновку, що АВС як елемент правової системи США, виник і розвивається за двома основними напрямками – у рамках судової системи (тобто в публічній сфері), і поза нею (у приватній сфері).

Професор О. І. Носирєва, яка займається вивчення АВС в США, зазначає, що способи АВС також можна розмежувати на приватні та публічні (умовно – публічні) види альтернативних процедур. Приватні способи АВС характеризуються тим, що їх основою є виключно добровільне волевиявлення сторін. До таких відносяться переговори, посередництво, арбітраж, міні-суд і т. п. До умовно-публічних, відносяться альтернативні способи, що використовуються всередині судової системи, наприклад застосовувані в США досудова нарада, досудовий арбітраж, спрощений суд присяжних і т. д. Ці два напрями знаходяться в постійній взаємодії, проте, кожний з них має свою специфіку. Слід зазначити, що Носирєва О.І., термін «публічні» в цьому аспекті вживає як умовний [157, с.39].

1976 рік називається роком запровадження АВС, оскільки саме в цьому році судовий захист стали поєднувати із альтернативними способами захисту. У 1976 р. відбулася конференція, на якій присутні судді дійшли висновку: «Повинен бути знайдений кращий спосіб вирішення спорів, ніж суд». Тоді ж гарвардський професор Френк Зандер ввів поняття «суду з безліччю дверей», тобто коли суд

може запропонувати конфліктуючим сторонам не тільки судове слухання, а й інші підходи, такі як медіація або арбітраж [169, с.36].

Запозичення цього терміна юриспруденцією інших країн є цілком правомірним, оскільки в даному випадку мова йде не про копіювання термінології, а про відповідність сучасним світовим тенденціям взаємопроникнення й взаємозв'язку різних правових систем. Крім того, термін «альтернативні» найбільшою мірою відображає зовнішню сторону досліджуваної сфери – він означає не протиставлення правосуддю чи державним органам, а відмежування від них й можливість вибору тієї або іншої форми вирішення спору чи врегулювання конфлікту.

Для кращого розуміння суті АВС, слід розкрити підходи, які склались у науковій доктрині.

Леннуар Н.М. зазначає, що АВС - це прийоми і способи вирішення спорів поза системою державного правосуддя [119, с.9].

На думку Ніколюкіна С.В., АВС можна розглядати з двох сторін. З однієї сторони, це система взаємопов'язаних дій сторін та інших осіб з розгляду існуючого спору, спрямованих на його позасудове врегулювання або вирішення з використанням примирних чи інших незаборонених процедур, що здійснюється, як правило, на підставі добровільного та сумлінного волевиявлення сторін. З іншої сторони, це право вибору будь-якого (не забороненого законом) недержавного (приватного) способу розв'язання спору та/або врегулювання конфлікту, виходячи з конкретної ситуації [155, с.93]. Вважаємо, що дані поняття не в повному обсязі розкривають сутність та призначення АВС, оскільки вони є альтернативою не тільки по відношенню до суду, але й по відношенню до органів державної влади (адміністративного захисту).

Вознюк Н. зауважує, що АВС – це засоби несудового впливу на спір, що виникає у процесі реалізації своїх прав, метою яких є усунення розбіжностей між сторонами або мінімізація негативних наслідків для учасників за мінімальних часових та фінансових витрат [38]. Дане визначення також залишає поза увагою адміністративний порядок захисту прав та не є точним у визначенні АВС як «засобу

впливу», адже медіація, врегулювання спору за участю судді та мирова угода це способи АВС, для яких є характерним самостійне прийняття рішення без будь-якого зовнішнього впливу.

Заслугує на увагу визначення, запропоноване Конновим А.Ю., який зазначає, що АВС є системою взаємоузгоджених дій сторін та інших осіб з розгляду конфлікту, спрямованих на його позасудове врегулювання або вирішення з як примирних так і інших процедури, що здійснюються на підставі добровільного волевиявлення сторін [108, с.125]. Дане визначення точно розкриває мету АВС як способів, спрямованих на врегулювання конфлікту (медіація, фасилітація, мирова угода) та на вирішення спору (третейський суд). Таке визначення охоплює весь комплекс процедур, які називаються альтернативними.

На думку Бондаренко-Зелінської Н.Л., АВС слід розглядати як сукупність прийомів і методів позасудового врегулювання спорів, у результаті застосування яких сторони, що знаходяться в стані протиставлення, укладають взаємоприйнятну угоду [24, с.162]. Крім того, в своїй науковій праці Бондаренко - Зелінська Н.Л. зазначає, що за допомогою АВС сторонам вдається фільтрувати спори, які вимагають повного та всебічного розгляду судом та спорів, які можуть бути вирішені без участі суду. Звернення до способів АВС може зберегти добрі ділові відносини сторін конфлікту, натомість змагальність судового процесу може призвести сторін до руйнацій їх взаємовідносин. Можливо саме тому, як вказують окремі науковці, на долю АВС в країнах ЄС припадає понад 70% усіх приватноправових спорів і лише 30% доходить до державних судів [1, с.34].

Севастьянов Г.В., розглядаючи зазначене питання, підкреслює, що поняття «способи АВС», «способи недержавного (приватного) вирішення спорів і врегулювання правових конфліктів», «інститути саморегулювання громадянського суспільства» є синонімічними [215, с.91].

Отже, можна зробити висновок, що у наукових дослідженнях визначення АВС трактується через терміни «позасудові форми», «досудові форми», «приватні або недержавні форми». Вважаємо, що будь-яке визначення може підходити для характеристики одного конкретного способу АВС (будь то медіація, чи мирова

угода чи третейський суд) залежно від моменту, коли сторони вирішили звернутись до способу АВС. Щоб визначити АВС як сукупність способів, які спрямовані на примирення сторін на основі їх спільного рішення, доречним є визначення АВС через призму способів недержавного (приватного) врегулювання [28, с.23; 75, с.12].

До АВС як до способів врегулювання конфлікту звертаються не тільки в США, де виникло дане поняття, але й в таких країнах: Швеції, Франції, Канаді, Росії, Австралії, Великобританії, Німеччині, Республіці Білорусь, Республіці Казахстан, Італії, Іспанії, Японії, Китаї та ін. [214].

Так, у 1998 році в США був прийнятий федеральний Закон про альтернативне вирішенні спорів (Alternative Dispute Resolution Act), який встановлює необхідність федеральним окружним судам прийняти правила, що визначають можливість альтернативного врегулювання конфліктів, а також встановлює, що суди повинні сприяти застосуванню альтернативного вирішення спору. Такі правила були прийняті у всіх округах США [330].

В Австралії використовується поняття «позасудові способи розгляду спорів» («External dispute resolution»). Закони Австралії по різному визначають поняття АВС. Наприклад, закон «Про Адміністративний апеляційний трибунал» 1975 року відносить до АВС медіацію, незалежну оцінку справи, примирення. У законі «Про Федеральний суд» в результаті змін 2009 року, було включено визначення АВС як сукупності всіх примирних процедур, що не є державним правосуддям [287]. В 1997 року було прийнято Австралійський акт «Про медіацію» [310].

В Італії законодавство про АВС з'явилося відносно недавно. Варто зазначити, що італійська правова система завжди забезпечувала доступ особи як до правосуддя, так і до альтернативних способів врегулювання конфлікту. Відповідно до ЦПК Італії суддя на підготовчому засіданні повинен з'ясувати у сторін чи були ними застосовані заходи, спрямовані на примирення. Застосувати примирну процедуру, сторони можуть у будь-який момент розгляду справи в суді першої інстанції. Якщо сторонам вдалось примиритись, складається протокол про укладення конвенції, який має силу виконавчого листа. Також ЦПК Італії передбачає можливість сторін звернутись до арбітра для вирішення спору [307].

Першим спеціальним законодавчим актом у сфері АВС став закон № 38 від 17 січня 2003 року, який регулює посередництво в корпоративних і страхових спорах. Положення закону дістали подальшого розвитку в двох декретах Міністерства юстиції від 23 липня 2004 р. (№ 222 [316] і №223 [315]), які передбачали ведення реєстру медіаторів і оплата їх праці.

Аналіз юридичної літератури дає підстави для виділення наступних основних видів АВС в Італії: переговори (*negoziiazione*); посередництво, або медіація (*mediazione*); попередня оцінка (*valutazione preliminare*); «міні - процес» (*mini-processo*); партнерський діалог (*incontro di partenariato*); арбітраж (*arbitrato*) [1, с.121].

В Канаді яскравим прикладом АВС є присудова медіація. Суд пропонує сторонам звернутись до медіатора задля мирного врегулювання конфлікту. Про результати медіації сторони зобов'язані повідомити суд: в разі позитивного результату – надати суду угоду за результатами медіації, в разі негативного результату – протокол проведення медіації [293]. Крім медіації, в Канаді широко використовуються: обов'язкове примирення, участь судді в АВС, переговори, фасилітація, вироблення рішення [66, с.64].

В європейських країнах перші спеціальні закони про АВС з'явилися в 1990-х рр.. (Франція і Італія). Проте, процес впровадження АВС розвивається практично скрізь. Більш того, дане питання розглядається в Європі не тільки на національному рівні окремих країн, але і привертає до себе пильну увагу Ради Європи. Найбільш важливим документами в цій галузі є:

- Рекомендація № R (98) 1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 21 січня 1998 року про сімейну медіацію [204];
- Рекомендація № Rec (2002) 10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 18 вересня 2002 року про медіацію в цивільних справах [205];
- Директива 2008/52 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року щодо деяких аспектів медіації в цивільних і комерційних справах та інші документи [61].

Метою цих актів є спрощення доступу до врегулювання конфліктів та вирішення спорів шляхом сприяння застосуванню медіації та забезпечення збалансованого співвідношення між медіацією та судовим процесом.

У Франції досить відомими є переговори та посередництво як способи АВС. Згідно з положеннями Цивільно-процесуального кодексу Франції, суддя має право за згодою сторін призначити посередника, перед яким ставиться завдання вислухати сторони, співвіднести їх позиції і привести сторін до компромісу у врегулюванні конфлікту (ст. 131-1 ЦПК Франції). Посередництво може стосуватися всього спору або його частини, його хід не позбавляє суддю права прийняти інші заходи, які він вважатиме необхідними (ст. 131-2 ЦПК Франції) [295].

Інтерес до АВС в Німеччині виник в 1979 р на щорічному конгресі суддів в Ессені. Та до кінця 1990-х рр. АВС практично не застосовувались. Посередництво могло бути застосовано переважно в спорах про розлучення. В Німеччині найбільш яскравим прикладом АВС є медіація, яка регулюється на федеральному рівні Законом «Про застосування медіації та інших позасудових способів врегулювання конфліктів» від 21 липня 2012 року - (Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung) [301].

Вбачається дуже цікавим, що у сучасному німецькому законодавстві існують чотири форми медіації:

- вільна – здійснюється без звернення до судових та судових органів;
- внутрішньосудова - посередниками виступають судді;
- адвокатська - медіатором виступає професійний адвокат;
- медіація за участю експерта - в ролі медіатора виступає експерт, який має знання в потрібній сфері [66, с.73]

Крім медіації, в Німеччині використовуються переговори, арбітраж та фасилітація [143].

Слід зазначити, що в багатьох розвинених країнах (наприклад, США, Німеччині, Італії) існує більш широке розуміння АВС. Оскільки АВС існує як в системі державного правосуддя (в публічній сфері), так і поза нею (в сфері

приватно-правових відносин). Так, до приватних відносяться процедури, які ґрунтуються на добровільному волевиявленні сторін - переговори, медіація, третейський суд тощо. Ці засоби є самостійними та незалежними від судової системи. Вони характеризуються більшою мірою диспозитивності з мінімальним втручанням з боку держави. Роль держави, в даному випадку, зводиться до офіційного визнання АВС як способів врегулювання конфлікту і забезпечення належних умов їх функціонування [66, с.8].

Зокрема, предметом законодавчої регламентації у багатьох штатах США є наступні аспекти приватних способів АВС:

- визнання АВС широко вживаними способами врегулювання правових конфліктів;
- визначення категорій цивільних справ, що є можливими для врегулювання шляхом АВС;
- визначення переліку категорій цивільних справ, що не підлягають врегулюванню і вирішенню за допомогою способів АВС;
- визначення поняття тієї або іншої процедури АВС;
- забезпечення гарантій конфіденційності як принципу АВС;
- встановлення кваліфікаційних стандартів для осіб, які здійснюють процедуру АВС (за їх наявності);
- забезпечення можливості примусового виконання рішень, що були прийняті відповідними процедурами АВС;
- визнання угоди, досягнутої в ході АВС, що має обов'язкову для обох сторін силу за наявності їх взаємного волевиявлення [158, с.10].

До публічних (умовно - публічних) відносяться способи, які використовуються всередині судової системи. Ці засоби дістали назву Court - Annexed ADR або, в дослівному перекладі, «альтернативні способи вирішення спорів, приєднані до суду» [150]. Як вже було наголошено, поняття «публічні» вживаються з приставкою «умовно», що свідчить про прив'язаність таких способів АВС до суду але не відображає суть таких процедур, які все ж таки спрямовані на врегулювання конфлікту без залучення органів державної влади чи суду.

Класифікація ABC на приватні і публічні дозволяє отримати цілісне уявлення про ABC як єдиний елемент правової системи, що включає різні сфери правового регулювання, досліджувати специфіку кожної з цих сфер окремо.

Говорячи про способи ABC, необхідно зазначити, що сьогодні, розвиток технологій дає можливість перенести процедуру врегулювання конфлікту в цифрове середовище. Такий новітній спосіб ABC називають «врегулювання спору онлайн» (ODR - online dispute resolution). Це спосіб вирішення спору або врегулювання конфлікту, при якому застосовуються онлайн технології з метою налагодження комунікацій між сторонами. Міжнародні експерти виділяють три варіанти вирішення спорів онлайн: проведення переговорів між сторонами, медіація і арбітраж [331]. ODR передбачає використання необхідної платформи, яка повинна підтримувати такі функції:

- 1) можливість заповнення бланка скарги і подання скарги в електронній формі;
- 2) інформування іншу сторону про скаргу;
- 3) визначення компетентної особи для надання послуг ODR;
- 4) можливість управління справами в режимі онлайн і можливість проведення процедури врегулювання конфлікту в режимі онлайн через платформу ODR;
- 5) можливість перекладу інформації, яка необхідна сторонам для врегулювання конфлікту, через платформу ODR;
- 6) забезпечення системи зворотного зв'язку, яка дозволить сторонам висловити свою думку про функціонування платформи ODR, і ін. [66, с.77].

В Україні, на сьогоднішній день, ще не створені відповідні платформи для надання послуг ODR, але українські медіатори мають змогу використовувати міжнародні платформи створені з метою врегулювання конфліктів між сторонами.

Говорячи про правову природу ABC, не можна не звернути увагу на порівнянні його із державним судочинством.

Так, різниця полягає у:

1. Суб'єктному складі учасників правовідносин – учасниками судового процесу є передбачені процесуальними нормами суб'єкти: суддя, сторони, захисники, законні представники, експерти, спеціалісти, перекладачі, судові

розпорядники, секретар судового засідання та інші; учасниками процедур АВС є сторони конфлікту, треті особи що є посередниками (медіатор, третейський суддя, суддя, до допомагає сторонам врегулювати спір за допомогою альтернативної процедури) та інші на вимогу сторін.

2. Підставах виникнення правовідносин – підставою для відкриття судового провадження в цивільній справі є позов, підставою звернення до процедур АВС є домовленість між сторонами.

3. Взаємовідносинах між сторонами та особами, які сприяють врегулюванню конфлікту – суд наділений владними повноваженнями, посередники в способах АВС не мають владних повноважень (крім третейського суду).

4. Порядку залучення осіб, які сприяють врегулюванню конфлікту – при зверненні до суду, автоматична система розподілу судових справ обирає суддю для вирішення спору, при врегулюванні конфлікту способами АВС сторони можуть обрати посередника самостійно.

5. Порядку розгляду та вирішення справ, врегулюванні розбіжностей сторін – розгляд справи судом відбувається в порядку, передбаченому процесуальними нормами, спір вирішується відповідно до матеріальних норм, способи АВС є гнучкими та здатними підлаштовуватись під вимоги та бачення сторін та не мають суперечити законодавству.

6. Можливостях примусового виконання акту, яким досягається процесуальний результат – судові рішення є обов'язкове до виконання, рішення прийняте за допомогою процедур АВС (крім третейського суду) мають договірний характер [180].

Сьогодні суд залишається найбільш вживаним механізмом захисту прав інтелектуальної власності. Але один тільки суд не може забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності, адже така ефективність для одних буде в разі припинення правопорушення, відновлення прав чи визначення прав, а для інших ефективним буде укладення угоди між сторонами про подальшу співпрацю на вигідних обом умовах.

Як зазначає Орлюк О.П. для захисту прав інтелектуальної власності перспективним є підтримка судом міжнародного комерційного арбітражу та третейського суду та інших альтернативних судовому способів захисту прав інтелектуальної власності. При цьому істотну роль у майбутньому має відігравати медіація [163, с.59]. Таким чином, можемо зробити висновок, що і судовий захист, і способи АВС є ефективним для захисту прав інтелектуальної власності. Як способи АВС необхідні для розвантаження судової системи, так і суд необхідний для виконання ролі вищої інстанції для розгляду більш складних чи значимих конфліктів.

Оскільки судові програми з обов'язкового застосування альтернативних процедур до початку судового розгляду обмежують диспозитивні можливості сторін, потрібний обережний і обмежувальний підхід до цього питання. З одного боку, ці програми дозволяють судам, самим учасникам конфлікту отримати певні переваги, пов'язані зі скороченням термінів розгляду цивільних справ, зі зменшенням судових витрат та інші. З іншого боку, вони можуть підірвати довіру суспільства до судової системи.

Сьогодні, способи АВС практично застосовуються як інноваційний підхід до захисту прав у будь – якій сфері. Для способів АВС, значною мірою орієнтованих на взаємні поступки сторін, захист права є, безумовно, бажаною, але не пріоритетною метою. Вони спрямовані на примирення сторін конфлікту та, як офіційне закріплення такого примирення, прийняття мирової угоди, угоди за результатами медіації, укладення договору про співпрацю тощо.

Потрібно розуміти, що способи АВС будуть ефективні, якщо вони справді спрямовані на вичерпання конфлікту. Звичайно, якщо сторони не можуть прийти до спільного рішення або одній із сторін потрібно акт державного примусу, тоді способи АВС будуть не ефективні, а сторонам варто звернутись до суду чи органу державної влади.

Однією із сфер, де можуть бути застосовані способи АВС та де вони будуть ефективними через свою правову природу, є сфера права інтелектуальної власності.

Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності щодо захисту прав інтелектуальної власності передбачено, що процедури захисту прав інтелектуальної власності, не повинні бути безпідставно ускладнені, а вартість проведення процедур не повинна бути високою або супроводжуватися значними матеріальними витратами, містити безпідставні часові обмеження або не виправдані затягування (стаття 42 Угоди) [241]. Саме тому, з метою уникнення судових тяжб, сторони конфлікту можуть використовувати АВС з метою захисту своїх прав.

В період стрімкого розвитку ринкових відносин, науково-технічного прогресу, швидке врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, не вдаючись до судових процедур, стає все більш актуальним. Способи АВС можуть бути застосовані для більшості конфліктів у сфері інтелектуальної власності, особливо між сторонами, які прагнуть зберегти ділові відносини між собою, та продовжити співпрацю в майбутньому [266].

Існуюча в Україні державна система охорони прав інтелектуальної власності в цілому відповідає міжнародним нормам і стандартам. Однак, механізми реалізації захисту прав все ж таки потребують удосконалення. Проблема полягає насамперед у необізнаності авторів щодо інших схожих об'єктів авторського права (в випадку паралельної творчості), а також у досить складному, в деяких випадках, процесі збирання доказів порушення прав та довготривалих судових процесах. Крім того, у багатьох випадках автори не бажають витратитися на захист інтелектуальної власності в суді.

Серед переваг АВС як методу захисту прав інтелектуальної власності виділяють:

- можливість заощадити час і кошти, що дасть змогу перешкодити та запобігти подальшому порушень прав інтелектуальної власності;
- повернення сторонам контролю над конфліктною ситуацією, задля задоволення потреб кожної із сторін;
- уникнення судового розгляду, яке зруйнує відносини між сторонами;

- неформальність, що допоможе сторонам в простій атмосфері займатися пошуком рішення, яке задовольнить сторони;
- гнучкість. Сторони не будуть поставлені в певні рамки процесуальних норм, а зможуть створювати форму ведення переговорів в тому руслі, яке їм обом буде необхідне;
- додаткову можливість для сторін вирішити конфлікт в рамках правосуддя, в тому числі без необхідності примусового виконання рішення про врегулювання конфлікту.

У той же час в деяких випадках АВС вважаються неефективними, зокрема коли:

- одна із сторін конфлікту демонструє явну нетактовність і не бажає врегулювати конфлікт мирними засобами;
- переговори розглядаються однією зі сторін конфлікту як демонстрація слабкості по відношенню до іншої сторони, а також як засіб затягування процесу вирішення конфлікту;
- одна із сторін не довіряє іншій в питанні подальшої реалізації досягнутих у ході АВС домовленостей [114, с.11].

Тобто, АВС у праві інтелектуальної власності стає ефективним тільки в тому випадку, коли обидві сторони конфлікту мають бажання знайти консенсус і не мають прихованих мотивів звернення до неюрисдикційних способів захисту прав.

Сьогодні, на міжнародному рівні, питання запровадження АВС як системи способів захисту прав інтелектуальної власності пропагує Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). При ВОІВ створений Центр ВОІВ з арбітражу та посередництва, який заснований у Женеві в 1994 році з метою сприяння врегулюванню спорів в сфері інтелектуальної власності завдяки застосуванню альтернативних процедур.

Центр ВОІВ здійснює консультування з арбітражу та посередництва сторін та їх представників, а також забезпечує доступ до таких способів АВС як медіація та арбітраж. Для кожної із зазначених процедур розроблені правила проведення таких процедур.

За офіційними статистичними даними з 2009 р. по 2019 р. Центром було здійснено понад 650 процедур посередництва та арбітражу. З кожним роком кількість справ зростає. За типами, більша кількість конфліктів виникає щодо ліцензійних угод, угод про дослідницькі роботи, щодо договорів комерційної концесії та інші. Сторонами, які звертаються до Центру є великі компанії, винахідники, художники, науково – дослідницькі центри, університети та інші. За тією ж статистикою ВОІВ за допомогою медіації було вирішено 70% конфліктів, за допомогою арбітражу – 30% [322].

Ефективність АВС у сфері права інтелектуальної власності вперше була продемонстрована щодо об'єктів, які приносять значний прибуток їх правовласникам. Підприємці, які володіють правами інтелектуальної власності стали лідерами по застосуванню способів АВС. Для них не вигідними є способи захисту прав, які вирішуються досить повільно та не передбачувано, таким яким є суд. При порушенні прав інтелектуальної власності, підприємці кожен день несуть великі збитки. Крім матеріальних збитків, вони ризикують понести втрати немайнового активу, наприклад, погіршення ділової репутації. Тому в їх інтересах звернутись до способів, які є швидкими, гнучкими та конфіденційними.

В усьому світі функціонують різноманітні механізми врегулювання конфліктів, які називають способами АВС: для одних процедур характерним є те, що третя сторона приймає обов'язкове для сторін рішення (міжнародний арбітраж, третейський суд), для інших – характерно, що сторони самі приймають взаємоприйнятне рішення (медіація).

Ті чи інші процедури АВС за останні роки викликають все більший інтерес науковців, практикуючих юристів, правоволодільців. На нашу думку, це відбувається у зв'язку з наступними чинниками:

1. дані процедури можуть забезпечити швидкий розгляд справ;
2. дані процедури спрямовані на позасудове врегулювання конфлікту;
3. сторони можуть продовжити або налагодити дружні ділові відносини;
4. основою даних процедур є забезпечення інтересів сторін.

АВС у сфері права інтелектуальної власності – це комплекс способів врегулювання конфліктів щодо майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності без залучення органів державної влади чи суду.

Кожна країна обирає свої способи АВС, вибір яких залежить від розвитку судової системи, її завантаженості, від менталітету населення, від рівня просвітницької діяльності та інших факторів.

2.2. Види альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності

Під класифікацією розуміють систему підпорядкованих деякій ознаці понять у певній галузі знань або діяльності людини, що використовується як засіб для встановлення взаємозв'язків між цими поняттями [263]. Будуючи таку систему підпорядкованих понять, використовують певні спільні ознаки, що притаманні цим поняттям. Вони називаються ознаками класифікації і відіграють вирішальну роль в отриманні результату класифікації [64].

На сьогоднішній день у науковій доктрині не розроблено єдиної класифікації способів АВС. Способи АВС можна класифікувати за різними підставами.

1. Залежно від мети АВС виділяють направлені на: примирення сторін (примирні процедури); на вирішення спору (змагальні). Першочерговою метою примирних процедур є вичерпання конфлікту задля налагодження відносин між сторонами. Бурма С.К. визначає примирні процедури як правомірні способи врегулювання спорів із можливим залученням нейтральних третіх осіб [27, с.171]. Козирєва В. П., Гаврилішин А. П характеризують примирні процедури як такі, що спрямовані на врегулювання правових конфліктів без залучення органів державної влади та ті, що не суперечать чинному законодавству [107, с.130]. На основі вищезазначеного, до примирні процедур можемо віднести: медіація, мирова угода, переговори, фасилітація, врегулювання спору за участю судді. Незважаючи на те, що врегулювання спору за участю судді є процедурою, яка може розпочинатись саме під час судового розгляду справи, на нашу думку, це є альтернативною

судового рішення. Сторони виявляють бажання призупинити судовий розгляд справи для врегулювання (примирення) між собою конфлікту за посередництвом професіонального судді. Судове рішення не дає такого вибору сторонам та має імперативний характер, обов'язковий для виконання сторонами. До процедур, які спрямовані першочергово на вирішення спору відносять: третейський суд та міжнародний арбітраж. Під час даних процедур рішення, щодо спору приймає уповноважена на це сторонами особа. Збереження добрих, ділових стосунків не є основним завданням даних процедур, що є властивим для примирних процедур.

2. Способи АВС можна класифікувати відносно обов'язковості прийнятого рішення:

1) рішення, що мають обов'язковий характер (третейський суд, мирова угода, врегулювання спору за участю судді);

2) не обов'язкові (медіація, фасилітація, переговори без залучення третіх осіб).

3. Залежно від особи, що уповноважена приймати рішення для врегулювання конфлікту чи вирішення спору:

1) процедури, рішення в яких приймають виключно сторони (медіація, мирова угода, фасилітація, врегулювання спору за участю судді);

2) процедури, в яких третя особа уповноважена прийняти рішення (третейський суд, міжнародний арбітраж).

4. Залежно від визначення процедури проведення, способи АВС можна розмежувати на:

1) регульовані - Міжнародний комерційний арбітраж, третейський суд, мирова угода. Так, процедуру альтернативного врегулювання спору шляхом звернення до міжнародного комерційного арбітражу врегульовано спеціальним законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Можливість звернення до третейського суду визначена законом України «Про третейські суди». Право сторін укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу передбачено Цивільним процесуальним кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства. Варто зазначити, що Кодекс адміністративного судочинства вживається поняття примирення сторін.

2) нерегульовані - медіація, переговори, фасилітація. Дані способи АВС не мають законодавчого закріплення.

Також в літературі можна знайти й іншу класифікацію.

5. Залежно від сфери використання: приватні та публічні види альтернативних процедур [157, с.40]. Підтримує даний поділ та дає їм визначення Леннуар Н.Н. Так, приватні - це способи, що застосовуються виключно на основі добровільного та сумлінного волевиявлення сторін (переговори, посередництво, арбітраж, міні-суд і т. п.). Другі, умовно-публічні - альтернативні способи, що використовуються всередині судової системи, наприклад, застосовувані в США досудова нарада, досудовий арбітраж, спрощений суд присяжних і т. д [119, с.15].

6. Залежно від методу, який використовується для досягнення результатів:

- 1) змагальні (третейський розгляд, міжнародний комерційний арбітраж);
- 2) консенсуальні (переговори);
- 3) рекомендаційні (спрощений суд присяжних, незалежна експертиза);
- 4) змішані (посередництво - арбітраж, вирішення колективних трудових спорів) [308, с.69].

Розглянемо зміст найбільш поширених способів АВС, які можуть стати ефективним інструментом захисту прав інтелектуальної власності.

Переговори. Одним із найбільш ефективних способів альтернативного врегулювання конфліктів є переговори – це спосіб взаємодії між сторонами, спрямований на врегулювання конфлікту.

Більшість конфліктів сторони спочатку намагаються врегулювати саме шляхом переговорів. Переговори є неформальним процесом спілкування двох або більше сторін з метою врегулювання розбіжностей або конфлікту. За своєю природою переговори є найяскравішим прикладом примирних процедур, оскільки вони здійснюються сторонами добровільно. Переговори є добровільною і необов'язковою процедурою, оскільки ніхто не може змусити сторони до їх проведення, а також оскільки в результаті переговорів не приймається якого-небудь обов'язкового для сторін рішення [167]. В той же час, іноді в договорі

включаються положення, що зобов'язують сторони ще до звернення в суд, спробувати врегулювати конфлікт шляхом переговорів.

Мистецтво вести переговори є одним із найважливіших аспектів конкурентоспроможності компаній. Переговори також є найвідоміших інструментів врегулювання різниці позицій сприйняття, причому не лише між компаніями. Комерційні переговори – це спосіб врегулювання будь - яких питань: щодо грошей, матеріальних цінностей, часових та людських ресурсів, подальшої співпраці, умов співпраці тощо. Так, основними функціями перемовин є: інформаційно-комунікативна, досягнення домовленостей, регулювання, контроль, координація дій [133].

Найпоширенішим способом врегулювання конфліктів є переговори, які представляють собою процес обговорення сторонами предмету конфлікту, причин виникнення конфлікту, умов вичерпання то можливості подальшої співпраці. У юридичній науковій літературі переговори визнаються як самостійний універсальний спосіб альтернативного врегулювання цивільно - правових конфліктів, що реалізується через переговорний процес під час безпосередньої конструктивної взаємодії сторін. Спрямований даний процес на досягнення взаємоприйняттого рішення [226, с.64].

Перевагами переговорів є, по-перше, сторони можуть заявити свої інтереси та зрозуміти позиції своїх опонентів; по-друге, сторони визначають предмет конфлікту; по-третє, пропонують та обговорюють шляхи врегулювання конфлікту; по-четверте, визначають прийнятні умови вичерпання конфлікту.

Носирєва О.І. зазначає, що на практиці виділяють дві основні моделі переговорів, це переговори-співпрацю та переговори-суперництво [157, с.132]. Перша модель переговорів направлена на досягнення компромісу та ґрунтується взаємних поступках сторін. Для ефективності даної моделі, вона має включати декілька принципових положень: 1) орієнтацію на захист прав та інтересів; 2) дотримання етичних норм в процесі переговорів; 3) досягнення примирення сторін на основі справедливості; 4) прагнення зберегти або налагодити в добрі ділові відносини.

Основною метою другої моделі переговорів є врегулювання конфлікту на свою користь. Задля досягнення мети сторона може вживати заходів оснований на психологічному тиску, агресивній поведінці, обвинувачувальній позиції. За таких умов, інша сторона втрачає впевненість в своїх силах, позиції та готовності відстоювати свої інтереси та відмовляється від своїх вимог.

Даної модель ґрунтується на таких принципах: - прагнення врегулювати розбіжності максимально наближено до задоволення власних вимог; - отримання морального задоволення від програшу опонента.

Задля результативності, переговори як спосіб врегулювання конфлікту повинні пройти наступні стадії: підготовка до переговорів; безпосереднє ведення переговорів; аналіз результатів і підсумків переговорів.

Перша стадія включає в себе повідомлення однієї із сторін про намір проведення переговорів із визначенням місця, дати та способу проведення та виокремленням об'єкту конфлікту. Друга стадія передбачає безпосередню взаємодію між сторонами, спрямовані на врегулювання конфлікту. Переговори можуть бути проведені як в реальному місці так за допомогою Інтернет – способів комунікації. Третя стадія є завершальною, на якій сторони обмінюються враженнями від проведених переговорів та діляться очікуваннями від результатів переговорів. Характерним для даного способу АВС є те, що сторони без участі третіх сторін врегулюють конфлікт, який між ними виник.

Переговори можуть бути спрямовані безпосередньо на врегулювання конфлікту або на обрання іншого способу його врегулювання, наприклад, щодо залучення медіатора, чи щодо звернення до органів державної влади.

Переговори як спосіб захисту прав інтелектуальної власності є важливим інструментом для створення умов налагодження взаємовідносин між власником прав і порушником цих прав. Під час проведення переговорів можна переконати правопорушника припинити поширення продукції, що випускається з порушенням прав або укласти договір на правомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Переговори і компроміс у багатьох випадках є більш продуктивними, ніж розгляд справи судом чи іншим уповноваженим органом.

Переговори без залучення третіх осіб є ефективним способом врегулювання конфлікту у сфері інтелектуальної власності, якщо сторонам потрібно швидко та без значних фінансових витрат врегулювати конфлікт, зберегти свою ділову репутацію або знайти нового ділового партнера.

На нашу думку, переговори, можна розглядати як:

- самостійний спосіб врегулювання конфлікту без залучення нейтральних третіх осіб чи органів правосуддя або органів державної влади;
- складову частину всіх інших способів АВС.

Переговори можуть розглядатись як самостійний спосіб врегулювання конфлікту, коли сторони без залучення третіх осіб вирішують організаційні питання (щодо місця, часу, форми проведення переговорів) та суттєві (щодо обрання рішення, яке б могло задовольнити їх умови та вичерпати конфлікт).

Переговори можуть розглядатись як складова частина інших способів АВС. Так, медіація - це переговори за участю третьої сторони; фасилітація - це переговори заради примирення групи осіб; мирова угода - це вдалий кінцевий результат переговорів; третейський суд розглядає справу ґрунтуючись на фактичних обставинах, які сторони повідомили третейському суду в процесі переговорів.

На основі вищезазначеного, пропонуємо наступні риси переговорів:

- 1) переговори є альтернативним способом врегулювання конфлікту;
- 2) переговори, як спосіб врегулювання розбіжностей, характерний для відносин, що виникають між рівноправними сторонами конфлікту;
- 3) переговори мають добровільний характер або можуть бути передбачені умовою договору;
- 4) переговори можуть мати місце як до початку судового провадження, в процесі його розгляду і вирішення, так і на стадії виконавчого провадження.

Медіація. Медіація є одним із найбільш яскравих способів АВС, який використовується у багатьох країнах світу, у зв'язку з чим, АВС часто асоціюють виключно з медіацією.

Медіація - це переговори між сторонами за участю третьої незалежної особи з метою врегулювання існуючого конфлікту. Перед початком медіації сторони, як правило, представляють медіатору своє бачення конфлікту з наданням основних доказів своєї позиції. Проте, не потрібно розкривати всі докази (як в судовому розгляді). Посередник вивчає тільки ті документи, які він вважає необхідними для розуміння суті конфлікту, питань, щодо яких існують розбіжності, питань, по яких між сторонами є взаєморозуміння, а також того, що на його думку, може служити підставою для мирного врегулювання конфлікту. Питання щодо медіації як найбільш яскравого способу АВС, буде детально розглянуто в третьому розділі дисертаційного дослідження.

Фасилітація. Фасилітація (від англ. Facilitate - допомагати, направляти, полегшувати) - одночасно процес, група навичок і набір інструментів, що дозволяють ефективно організувати групове обговорення [178]. Фасилітатор - це особа, яка допомагає групі осіб врегулювати конфлікт. Часто фасилітацію ще називають «фасилітований діалог» та визначають як спеціально підготовлений груповий процес, який відбувається за допомогою фасилітатора та має на меті покращення відносин та/або врегулювання конфліктів між учасниками, а також може бути спрямований на прийняття рішень щодо спільних дій учасниками фасилітації [227]. Даний процес передбачає рівно можливість сторін висловлювати свої думки, пропозиції та зауваження щодо теми фасилітації.

За допомогою фасилітації підвищується продуктивність роботи групи осіб, оскільки фасилітатор допомагає групі чи окремій особі акцентувати увагу на необхідних питаннях, що пов'язані із конфліктом. Таким чином, фасилітатор намагається провести ефективні переговори між групою осіб та не дає їм зайти в глухий кут чи погіршити стан комунікації.

Ефективність проведеної процедури залежить від методики проведення фасилітації як способу врегулювання конфлікту. Фасилітатор повинен: мати досвід співпраці як з малим колом суб'єктів конфлікту так і з великою кількістю; залишатись нейтральним та не приймати позицію будь-якої із сторін; орієнтуватися у всіх форматах переговорів; протистояти наростанню конфлікту;

швидко реагувати на зміну обстановки, труднощі учасників - і, відповідно, швидко їх долати [292, с.127].

На сьогоднішній день, терміни «фасилітатор» та «фасилітація» широко використовуються в англomовних країнах. Наприклад, міжнародна асоціація фасилітаторів (The International Association of Facilitators [326]), що була створена в 1989 році, включає в себе 1200 членів із 63 країн світу [303].

В Україні фасилітація ще не набула широкого використання. Фасилітатором називають особу, яка допомагає групі осіб налагодити процес переговорів задля врегулювання конфліктів та досягнення домовленостей. Фасилітатор є незалежним та нейтральним посередником. Він не приймає рішень щодо конфлікту та не визначає «переможців» у конфлікті.

Робота з групою передбачає певні стадії такої роботи. Перша стадія - формування. На даній стадії, група осіб знайомиться з фасилітатором, проговорюють завдання даної процедури, налагоджують зв'язки між собою. Друга стадія - конфлікт. Група обговорює причини конфлікту, кожен висловлює своє бачення виходу із конфліктної ситуації. Інколи таке обговорення може супроводжуватись емоційними сплесками, тому фасилітатору необхідно стримувати групу від наростання конфлікту та зосереджуватись на його врегулюванні. Третя стадія - внормування. На даній стадії група стає злагодженою, та працює задля єдиної мети. Четверта стадія - виконання. Група на стадії виконання, обговорює умови, які можуть врегулювати конфлікт. П'ята стадія - закриття. На даній стадії група та фасилітатор роблять висновки проведеної роботи та завершують роботу [59].

Отже, фасилітація у сфері інтелектуальної власності може розумітись як процес переговорів щодо необхідних умов врегулювання конфлікту чи налагодження ділових відносин у сфері інтелектуальної власності за участю особи – фасилітатора уповноваженого забезпечити сторін організаційними та сутнісними складовими для проведення переговорів.

Організаційними складовими є забезпечення сторін приміщенням для проведення переговорів, пошук зручного часу для переговорів та надання інформації сторонам про підготовку до переговорів.

Сутнісними складовими фасилітації є ознайомлення сторін конфлікту з умовами проведення фасилітації, з регламентом роботи, реагування на підвищення емоційної напруги між сторонами, акцентування уваги сторін на причинах та наслідках конфлікту, забезпечення сторін доброзичливою та діловою атмосферою, за необхідністю проведення індивідуальних співбесід зі сторонами.

Фасилітація варто розглядати не тільки як спосіб врегулювання конфлікту, але і як спосіб налагодження ділових відносин. Так, до фасилітатора можуть звертатись великі комерційні організації для обговорення умов співпраці, або для обговорення умов для створення та використання певного об'єкта права інтелектуальної власності. Наприклад, в створенні певного кінофільму, або телепрограми беруть участь велика кількість осіб (продюсер, автор сценарію, актори, телеведучі, музиканти, співаки, хореографи та інші), задля налагодження діалогу та обговорення питань пов'язаних із створення того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності, умов його використання, вони можуть звертатись до фасилітатора, який зможе створити ефективний процес переговорів великої кількості осіб.

Отже, на нашу думку, фасилітація як процедура пошуку компромісу між сторонами може бути ефективна в тих випадках, коли сторін більше ніж дві. Таким чином, для того, щоб налагодити процес переговорів між усіма учасниками, доречно звертатись до фасилітатора, ключова роль якого полягає у полегшенні, спрямуванні та налагодженні спілкування між групою осіб.

Фасилітацію, за прикладом медіації та арбітражу, можна вільно перенести в цифрове середовище за допомогою Інтернет – платформ. Комунікаційні програми надають можливість підключатись до переговорів великому колу осіб. Таким чином, фасилітація може бути проведена в умовах реального часу за участю осіб з різних куточків земної кулі, що буде ефективним, швидким, економним зручним способом врегулювання конфлікту або налагодженню відносин.

Висновок експерта. Експертиза є процедурою, яка передбачає залучення незалежної особи, що має спеціальні знання в певній сфері та видає сторонам висновок з конкретних питань. Клименко Н.І. виділяє такі специфічні риси висновку експерта: він формується на основі використання спеціальних знань, є вихідним знанням, а не інформативним, як інші докази. У висновку експерта доказове значення передусім має розумовий висновок, якого дійшов експерт за результатами досліджень [101, с.19].

Експертиза може здійснюватись на підставі типових правил відповідної експертної установи. Такі правила розроблені, наприклад, Міжнародною торговою палатою в якій створений Експертний центр (ICC Centre for Expertise) [304]. Такі ж експертні центри існують у Великобританії (Британська академія експертів[232]) і Королівський інститут експертів [319]).

Процедура експертизи не передбачає проведення дебатів, допиту свідків чи доказування своєї позиції. Експерти не зобов'язані мотивувати і обґрунтовувати своє рішення. Так, за законодавством Англії висновок експерта може бути скасований тільки у випадку наявності ознак шахрайства, фундаментальної помилки, а також на інших визначених законом підставах [206, с.293].

Висновок експерта у сфері права інтелектуальної власності - це заключення (висновок) технічного, наукового або іншого характеру який готує особа, що володіє спеціальними знаннями в даній сфері задля встановлення фактичної складової предмету конфлікту чи спору. Висновок експерту, як правило, стосуються якогось конкретного положення у зв'язку з яким виникає конфлікт або спір. Залучення експерта може бути ініційоване як сторонами конфлікту так і судом або органом державної влади.

У сфері права інтелектуальної власності зазвичай залучають експерта для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, збитків, що завданно порушенням прав інтелектуальної власності, дослідження відповідності об'єкта критеріям охороноздатності, встановлення автора чи творця об'єкта права інтелектуальної власності, встановлення факту відтворення об'єкта права інтелектуальної власності.

Так, вирішення спорів про доменні імена, в тому числі тих, що розглядаються в рамках Єдиної політики врегулювання спорів у сфері доменних імен (ЄПВС), вважається одним з видів експертних висновків. Укладаючи договір з реєстратором конкретного домену, який прийняв ЄПВС, заявник визнає правила ЄПВС. Експертний висновок у сфері ЄПВС автоматично виконується щодо зазначеного договору між заявником і реєстратором. Такий експертний висновок є допоміжним засобом для вирішення спору чи врегулюванні конфлікту між сторонами [7, с.4].

Експерт, як правило, в своєму висновку не вирішує питання права, а тільки встановлює ті або інші обставини, які входять до його компетенції. Через це, висновок експерта не завжди може врегулювати конфлікт. Якщо дії однієї із сторін спрямовані на отримання матеріальної вигоди від порушення прав інтелектуальної власності, висновок експерта, в якому визначені фактичні обставини справи, не зможе задовольнити інтереси правовласника та врегулювати вичерпати конфлікт. Правовласник буде прагнути отримати компенсацію збитків та/чи упущену вигоду. І поки сторони не задовільняють свої інтереси, конфлікт не буде вичерпано. Така ситуація не є правилом, але є актуальним прикладом, коли висновок експерта не є ефективним у врегулюванні конфлікту [28, с.24]. Тому, вважаємо, що висновок експерта можна визначати як доказ, на основі якого може бути врегульований конфлікт, шляхом медіації, переговорів без участі третіх осіб, третейського суду чи офіційного судочинства чи іншим способом. Самостійним способом АВС він не є.

Одним із альтернативних способів вирішення конфлікту є *третейське судочинство*. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про третейські суди», третейський суд - це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин [197].

Відповідно до ст.124 Конституції України та ст.ст. 3, 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» третейські суди не здійснюють правосуддя, рішення, прийняті третейським судом, не є актом правосуддя, а самі суди не входять до системи судів загальної юрисдикції.

Компетенція третейських судів не може поширюватись на всі правовідносини, що виникають в державі, рішення (ухвали), прийняті третейським судом не постановляються іменем України і не є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами, а згідно Закону України «Про третейські суди» - є обов'язковими для виконання учасниками третейського розгляду.

Законом України «Про третейські суди» (ст.7) передбачено дві форми здійснення третейського правосуддя: третейські суди на постійній основі та для вирішення конкретного спору (суди «ad hoc»). В третейському суді, створеному для вирішення конкретної справи, сторони самостійно визначають порядок його формування та порядок розгляду спору. Після прийняття рішення по справі, суд «ad hoc» припиняє своє існування.

Головна відмінність третейських судів від державних – це договірна основа діяльності третейських судів. Перевагами третейського розгляду є такі можливості сторін:

1. На власний розсуд обирати склад суду;
2. Оперативне вирішення спорів третейським судом;
3. Припинення третейського розгляду укладанням мирової угоди;
4. Розгляд спору в неформальній обстановці;
5. Конфіденційність розгляду справи, якщо хоча б одна із сторін висунула заперечення проти відкритого розгляду справи;
6. Ширший підхід до припустимості доказів, що дає змогу більше детально розглянути певну справу;
7. Третейський суд виносить остаточне рішення, яке можна оскаржити тільки в державному суді за наявності грубого порушення судової процедури, визначеної законом;
8. Негайне виконання рішення третейського суду [271, с.21].

Малодослідженим в Україні є питання саме рішень третейського суду. Третейські суди хоча і утворюють систему альтернативного громадського судочинства, але ще не є повністю відокремленими від державних судів, оскільки Закон України «Про третейські суди» встановлює можливість оскарження рішень

третейського суду до суду державного. У вітчизняній літературі теоретичні та практичні проблеми оскарження рішень третейських судів стали предметом наукових досліджень С. Коссака, Р. Лемик, Г. Пампухи, Ю. Притики, М. Самохвалова, С. Юлдашева та інших науковців.

Першою підставою для оскарження рішення є невідомість справи відповідно до закону. Закон дозволяє третейським судам розглядати будь-які справи, що виникають з цивільних і господарських відносин, за винятком категорій справ, визначених у ст. 6 Закону. Необхідно звернути увагу на те, що цей перелік є вичерпним. З огляду на це виникає питання невідомості справ третейському суду. У ч. 1 ст. 6 Закону України «Про третейські суди» зазначено «третейський суд може розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних і господарських правовідносин, за винятком:

1. справ у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
2. справ у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
3. справ, пов'язаних із державною таємницею;
4. справ у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів);
5. справ про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;
6. справ, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство;
7. справ, у спорах щодо нерухомого майна, включаючи земельні ділянки;
8. справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення;
9. справ, у спорах, що виникають з трудових відносин;
10. справ, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому

числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, пов'язаних із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цих товариств;

11. інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України;

12. справ, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України;

13. справ, за результатами розгляду яких виконання рішення третейського суду потребуватиме вчинення відповідних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами та іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень» [199].

Друга підстава оскарження і скасування рішення третейського суду - коли рішення третейського суду прийнято щодо спору, який не передбачений третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за ці межі. Отже, однією з істотних ознак розгляду справи у третейському суді є домовленість, яку визнають обидві сторони, укладаючи між собою угоди. Цю домовленість Закон називає третейською угодою. У ній сторони можуть домовитися про предмет спору, що передається на розгляд до третейського суду, визначити третейський суд і суддів, що розглядатимуть спір, а також інші умови розгляду в порядку альтернативного судочинства.

Наступною підставою є визнання недійсною третейської угоди та визнання недійсним оскарження рішення третейського суду. Такий спосіб оскарження відбувається в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України, таким чином у випадку, якщо сторонами третейської угоди не дотримано вимог закону щодо відповідності її форми, дієздатності сторін та їх волевиявлення щодо укладення третейської угоди. Однак з огляду на те, що третейська угода може бути викладена у вигляді третейського застереження, до якого передбачені

мінімальні вимоги щодо дійсності, як засвідчує практика, визнання третейської угоди недійсною практично неможливе, бо для забезпечення її дійсності фактично необхідно лише укласти третейську угоду письмово. Третейська угода є формою правочину, тому на неї розповсюджується положення Цивільного кодексу щодо визнання правочину недійсним [239, с.121].

Третейський спосіб вирішення спорів - це демократичний механізм, який в практиці зарубіжних країн зайняв своє місце серед існуючих способів вирішення спорів.

Для належного розвитку третейського судочинства потрібні спільні дії законотворців, органів державного судочинства та професійних юристів.

На сьогоднішній день, у сторін третейського розгляду, як і у самого третейського суду з'явився обов'язок залучати до участі у справі третіми особами тих, чиї права та обов'язки буде торкатися рішення третейського суду у справі. Отже, кожний, хто звертається до третейського суду, фактично самостійно відстоює його законність, забезпечивши наявність наступних обов'язкових умов:

- вирішення спору входить до компетенції третейського суду;
- сторони уклали відповідну третейську угоду про вирішення спору третейським судом;
- третейську угоду (або договір, у якому вона міститься) не визнано в судовому порядку недійсною (недійсним);
- склад третейського суду, яким приймається рішення, повинний відповідати вимогам закону (обов'язкове ознайомлення з регламентом відповідного третейського суду);
- рішення третейського суду не вирішить питання про права і обов'язки осіб, які не беруть участі у справі [123, с.55].

Третейські суди у сфері інтелектуальної власності є ефективними у випадку, коли правовласнику необхідне рішення по справі імперативного характеру. Третейські суди здатні швидко та без зайвої процесуальної тяганини вирішити спір по справі. Таким чином, даний суд має всі ті ж повноваження щодо розгляду справ інтелектуальної власності, що і державний суд, крім справ де стороною є орган

державної влади (наприклад, щодо оспорення видачі або відмову у видачі охоронних документів), справ, коли стороною конфлікту є іноземець чи особа без громадянства та коли справа стосується об'єкта інтелектуальної власності, що фінансується за кошти державного бюджету.

Наступним поширеним способом АВС є звернення до *Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України* (МКАС) – це один з найбільш авторитетних арбітражних інститутів Центральної та Східної Європи. МКАС є самостійною постійно діючою арбітражною установою, що здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж», яким затверджено Положення про нього [148]. Щорічно МКАС розглядає справи за участю представників бізнесу із 50 - 55 країн світу [147].

З моменту заснування МКАС здійснив розгляд понад 11000 справ, щорічно приймаючи до розгляду в середньому 300-600 справ. Арбітражний розгляд МКАС відповідає кращим світовим стандартам, а рішення інституту успішно виконуються в 110 країнах світу [12].

За офіційною статистикою МКАС близько 95% справ розглядаються в строк, що не перевищує півроку, 80% справ розглядаються до 3 місяців, близько 1% справ розглядаються більше 12 місяців [228].

Арбітражне рішення має обов'язковий характер для сторін спору. Сторона, що керується арбітражним рішенням або порушує клопотання про його виконання, повинна подати оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або належним чином його засвідчену копію такого, а також оригінал арбітражної угоди [195].

Головне завдання арбітражу полягає у вирішенні спору шляхом застосування норм діючого законодавства. Завершується арбітражне провадження ухвалою рішення арбітражного суду, яке має зобов'язальну дію для сторін. Рішення арбітражного суду може бути оскаржене у державному суді лише у виключних випадках, наприклад, у разі недійсності домовленості сторін про вирішення спору в порядку арбітражу. Таким чином, з урахуванням того, що головним завданням МКАС є прийняття рішення шляхом застосування норм діючого законодавства та

зважаючи на імперативний характер рішень, можна зробити висновок, що міжнародний арбітражний суд є ефективним способом саме вирішення спору. Рішенням Президії ТПП України №25(6) від 27.07.2017 р. були затверджені нові редакції Регламентів МКАС і МАК при ТПП України, які набрали чинності 01.01.2018 р. Дані регламенти були доповнені новими положеннями, які спрямовані на підвищення ефективності арбітражного розгляду, щоб зробити арбітражний розгляд більш прозорим, швидким, економним та комфортним для сторін. Зокрема, варто відзначити такі новели:

1. Передбачається право складу арбітражного суду, під час перевірки стану підготовки справи до розгляду, провести організаційну нараду у вигляді особистої зустрічі, в режимі відео- або телефонної конференції або будь-яким іншим способом для вирішення організаційних питань, пов'язаних з проведенням арбітражного розгляду, необхідністю встановлення процесуального графіка, проведенням усних слухань та/або прийняттям процесуальних заходів, уточненням окремих підстав і вимог;

2. Передбачається можливість використання відеоконференцзв'язку під час усного слухання справи.

3. Вводиться процедура прискореного арбітражного розгляду, яка передбачає спрощену арбітражну процедуру, скорочення строку арбітражного розгляду спору та зменшення арбітражного збору на 20%.

4. Уточнюються правила доказування та визначено поняття «електронних доказів».

5. Виділені дві категорії експертів (експерти, призначені стороною, та експерти, призначені складом Арбітражного суду) та інші [78].

Варто зазначити, що оновлення регламентів є позитивним кроком, що дасть змогу швидко, ефективно, економно розглядати та вирішувати спори. Актуальним є положення регламентів щодо можливості використовувати комунікаційних платформ на стадії підготовки та на стадії розгляду справи.

До компетенції МКАС при ТПП України відносять спори, що виникають з договірних або інших цивільно - правових відносин при здійсненні міжнародно -

торговельних відносин, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін знаходиться за кордоном, а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань і організацій, створених на території України, між собою, спори між їхніми учасниками, а також їхні спори з іншими суб'єктами права України. Сторонами таких спорів можуть бути як фізичні, так і юридичні особи [77].

Відповідно до пункту 1.1 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, до компетенції МКАС належать спори щодо торговельних відносин, включаючи такі угоди, та не обмежуючись ними: купівля-продаж (поставка) товарів; виконання робіт; надання послуг, обмін товарами та/чи послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торгове представництво і посередництво; оренда (лізинг); науково-технічний обмін; обмін іншими результатами творчої діяльності; створення промислових та інших об'єктів; ліцензійні операції, інвестиції; кредитно-розрахункові операції, страхування; спільне підприємництво та інші форми промислової та підприємницької кооперації [202].

Оскільки спори у сфері інтелектуальної власності є достатньо складними та мають свою специфіку, до складу колегії, що розглядає подібні спори долучають як юристів, так і осіб, що спеціалізуються у питаннях інтелектуальної власності. Це істотно впливає на оперативність і об'єктивність у прийнятті рішень, тому що, в більшості випадків, фахівці, яких залучають до розгляду справи, можуть безпосередньо надавати кваліфіковану оцінку матеріалам справи та діям сторін без призначення експертиз і направлення документів для одержання висновків від різних інстанцій [77].

Ще одним видом АВС, є *претензійне провадження* - встановлена законом або угодою сторін форма позасудового порядку врегулювання конфлікту. В основі даної процедури лежать направлення претензії і відгук на неї [164].

Претензія - це письмова пропозиція про добровільне врегулювання конфлікту. Застосування претензійного порядку може носити як імперативний, так і диспозитивний характер. Існує претензійне провадження, специфіка якого

визначається публічно-правовим інтересом. Дану претензію пред'являють до подання відповідного позову. За згодою відшкодувати шкоду, заподіяну порушенням прав інтелектуальної власності, претензія отримує задоволення [50].

Претензія має бути розглянута в місячний строк з дня її одержання. Обґрунтовані вимоги заявника одержувач претензії зобов'язаний задовольнити [51].

Виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок, що претензія є передумовою звернення до АВС чи до суду. Сама претензія не є самостійним способом АВС адже звернення з претензією не може вичерпати конфлікт, а тільки може визначити обставини конфлікту та вимоги сторони. Для врегулювання конфлікту чи вирішення спору необхідні або угода між сторонами, або рішення уповноваженого органу. Для прикладу, якщо права автора на твір порушені, він може в письмовій формі звернутись до правопорушника для пред'явлення претензії. Правопорушник має в письмовій формі дати відповідь на дану претензію. В даній відповіді обґрунтована позиція іншої сторони, щодо можливого врегулювання конфлікту або його неможливості, тоді є підстава для звернення до суду або органу державної влади.

Мирова угода. Мирова угода – це домовленість сторін про компромісне вирішення спору, заявленого в суді, зафіксована в цивільній процесуальній формі [238, с.160].

ЦПК України передбачає, що сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну заяву. У зв'язку з укладенням мирової угоди суд повинен роз'яснити сторонам наслідки такого рішення.

Щодо правової природи мирової угоди, в правовій доктрині є дві точки зору. Перша полягає в тому, що мирова угода виключно присудова процедура врегулювання конфлікту [26]. Друга виходить з того, що мирова угода може виходити за рамки суду і затверджувати її може нотаріус [117].

Відповідно до п.4, ч.3, ст.129 Конституції України, однією з основних засад судочинства є змагальність сторін та свобода в наданні ними своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Принцип змагальності являє собою

правову вимогу, яка пред'являється до процесуальної діяльності певних суб'єктів процесу та органу судової влади в доказовій діяльності незалежно від інстанції, в якій розглядається справа [134, с.202]. Таким чином, принцип змагальності є основою побудови судового процесу. Відповідно, термін «мирова угода» передбачає припинення «змагання» в доказуванні хто є «правий», а хто «винний», та заключення «миру» між сторонами. Крім того, в даний термін вкладається шлях цього «мирного» вирішення, тобто шляхом заключення угоди між сторонами судового процесу.

На нашу думку, мирова угода є виключно судовою процедурою альтернативного врегулювання конфлікту. Її «альтернатива» по відношенню до суду є умовною. Відповідно до ЦПК та ГПК мирова угода підлягає ухваленню судом. Безсумнівно мирова угода - це примирна процедура, що спрямована на добровільне, мирне врегулювання конфлікту. З одного боку, сторони самостійно приймають рішення щодо примирення та щодо умов такого примирення. З іншого боку, на суд покладається обов'язок приймати рішення щодо ухвалення угоди або рішення щодо відмови в ухваленні такого рішення. Тому мирова угода є альтернативою до того рішення, що може винести суд, але зважаючи на умову визнання її судом, можемо говорити, що мирова угода є квазі - альтернативним способом врегулювання конфлікт. Необхідно зазначити, що суд вирішує спір, а мирова угода врегульовує конфлікт. Укладання мирової угоди здатне вичерпати конфлікт, натомість рішення суду може не задовольнити мінімум одну із сторін, в такому випадку конфлікт буде тривати. Якщо звернути увагу на співвідношенні примирних процедур з мировою угодою, можемо зробити висновок, що останнє є результатом, на досягнення якого спрямовані примирні процедури, а також засобом юридичного оформлення і закріплення припинення спору, досягнутого в ході таких процедур. Укладання мирової угоди є формальною стороною механізму примирення, тоді як його неформальною стороною є переговори та посередництво. Мирова угода не може розглядатися як примирна процедура, оскільки вона є договором, що закріплює примирення, досягнуте шляхом взаємних поступок. Таким чином, мирова угода це засіб закріплення умов примирення між сторонами

конфлікту. Таким чином, в ході судового провадження сторони можуть досягти примирення шляхом укладання мирової угоди.

При визнанні мирової угоди, суд виконує контрольну функцію. Таким чином, він повинен перевірити законність цього акта за кількома напрямками:

1) чи є процесуальна дія (тобто чи сторонами було укладено мирову угоду, чи є звернення сторін до суду про затвердження мирової угоди);

2) чи наділена відповідна категорія осіб, які беруть участь у справі, правом на укладення мирової угоди;

3) чи сторони на добровільній основі уклали мирову угоду та чи усвідомлюють вони наслідки затвердження судом цього акта;

4) чи можливо з відповідної категорії справ укладення мирової угоди; чи допускається можливість домовленості сторін; чи не змінюють сторони своєю угодою імперативні норми закону;

5) чи всі особи беруть участь у справі і чи не порушує мирова угода їх прав, а також права осіб, не залучених до участі у справі; чи чітко викладено її умови; чи немає двозначності, нечіткості умов; чи не укладена мирова угода під умовою;

6) чи врегулюється даною мировою угодою спір; чи відповідають умови мирової угоди предмету спору, чи не зачіпаються інші права та обов'язки сторін [46, с.207].

На законодавчому рівні, визначені процесуальні дії суду в разі укладення сторонами мирової угоди. Так, після укладання мирової угоди сторонами, суд відповідно до ч. 3 ст. 207 ЦПК України роз'яснює їм наслідки укладання мирової угоди, перевіряє, чи не обмежені представники сторін вчинити відповідні дії. Наприклад, якщо мирову угоду укладає законний представник, суд повинен перевірити, чи не суперечить це інтересам особи, в інтересах якої він діє. Відповідно до ч. 1 ст. 57 ЦПК України органи та інші особи, які відповідно до ст. 56 ЦПК України можуть звернутись до суду в інтересах інших осіб, не мають права укладати мирову угоду. Виходячи зі змісту ч. 5 ст. 207 ЦПК України, у всіх випадках укладення сторонами мирової угоди суд повинен перевіряти, чи умови укладеної мирової угоди не суперечать закону, не порушують права або

охоронювані законом інтереси інших осіб, а також чи умови мирової угоди є такими, що можуть бути виконані.

Визнання мирової угоди необхідне для перевірки умов такої угоди, чи не суперечить вона закону, а також чи не порушує права, свободи або інтереси інших осіб. Тобто, визначаючи підстави для закриття провадження у справі, законодавець дотримується поділу мирової угоди на два види: визнаної судом за клопотанням сторін і не визнаної судом за відсутності такого клопотання. В останньому випадку суд не перевіряє умови мирової угоди на предмет законності, він ніби «відсторонюється» і дає можливість сторонам укласти мирову угоду на власний ризик. Вбачаємо в даній нормі недоліки законодавства та необхідність судом в будь-якому випадку перевіряти мирову угоду на предмет законності, щоб унеможливити подальше порушення прав та законних інтересів осіб.

У разі укладення сторонами мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі. Закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди. Повноваження суду щодо визнання мирової угоди на будь-якій стадії процесу обумовлені вимогами цивільної процесуальної форми, яка передбачає відповідну реакцію суду (у вигляді контролю) на дії сторін з розпорядження їхніми матеріальними і процесуальними правами. Суд має допомогти сторонам у здійсненні їхніх прав, тобто вживати заходів, спрямованих на примирення сторін, сприяти їм за наявності їхньої ініціативи у врегулюванні спору [268].

Ухвала про відмову у визнанні мирової угоди має бути мотивованою, суд зобов'язаний навести підстави, які спонукали його відмовити у визнанні мирової угоди, зокрема, вказати, які конкретно порушення закону було допущено сторонами, які положення угоди порушують права чи свободи осіб [36, с.4].

Укладення мирової угоди здійснюється сторонами добровільно, тому і її виконання є добровільним. У випадку невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень (ч. 3 ст. 208 ЦПК України). Примусове виконання ухвали про

затвердження мирової угоди виконавець розпочинає за заявою зацікавленого суб'єкта на підставі виконавчого документа. Згідно з п. 6 ч. 4 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчий документ повертається стягувачу, якщо він не відповідає вимогам, передбаченим ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» або якщо стягувач не подав заяву про примусове виконання рішення відповідно до ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження». Строк пред'явлення ухвали суду про затвердження мирової угоди до виконання визначений ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження». Стягувач, який пропустив строк пред'явлення виконавчого документа до виконання, має право звернутися з заявою про поновлення такого строку до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції.

Серед переваг, що притаманні мировій угоді, зазвичай називають такі:

- при укладанні мирової угоди сторонами, суд стає менш завантаженим;
- якщо мирову угоду було затверджену судом, то сторони позбавлені можливості повторного звернення з приводу спору між тими самими особами, стосовно того самого предмета і за тих самих підстав;
- у разі укладання мирової угоди на стадії підготовки справи до судового розгляду сторони свідомо обирають процедуру примирення а не змагальну процедуру;
- у судді не постає питання щодо дотримання термінів розгляду справ [283, с.45].

Отже, укладаючи мирову угоду, сторони врегульовують конфлікт процесуальним способом під контролем суду. Як влучно зазначає Ульянова Г.О., мирову угоду не можна розглядати як виключно процесуально - правовий інститут, адже сторони при її укладанні мають на меті, насамперед, врегулювати свої матеріальні правовідносини на взаємоприйнятних умовах, в результаті чого вони втрачають інтерес до примусового виконання рішення [246, с. 345]. Таким чином мирова угода поєднує в собі риси як цивільно - правового інституту, так і матеріально - правового.

Уколов С.М., аналізуючи практику укладання мирової угоди при розгляді спорів у сфері інтелектуальної власності Вищим судом по інтелектуальним правам РФ, зазначив, що за 2015 рік, було розглянуто 403 справи щодо торговельних марок, 79 (19.6%) з яких завершилися достроково укладанням мирової угоди [242, с.7]. Це є достатньо великим показником, що свідчить про готовність сторін спору щодо прав інтелектуальної власності до примирення.

Щодо вітчизняною практики, то за 2019 рік у сфері авторського права було укладено близько 70 мирових угод. Більшість із них - це спори за позовами організацій колективного управління до підприємств, щодо порушення майнових прав на музичні твори [253; 252; 247]. Дослідивши зміст мирових угод за даними справами, можемо зробити висновок, що умови на яких було укладено угоду є вигідними для обох сторін: з однієї сторони позивач отримує повернення основного боргу та оплату витрат пов'язаних із судовим розглядом справи з боку відповідача, а відповідач сплачує суму, що є меншою ніж зазначено в позовних вимогах заявника.

Крім авторських прав, мирові угоди укладаються щодо торговельних марок. Так, за 2019 рік у сфері торговельних марок було укладено близько 10 мирових угод, серед яких про визнання недійсним свідоцтв на знаки для товарів та послуг [248] в яких відповідачами виступають Міністерство економічно розвитку і торгівлі а також інша особа, яка на думку позивача не мала права на реєстрацію знака для товарів та послуг. В випадку укладання мирової угоди суд ухвалює рішення щодо відмови від позовних вимог позивача до Міністерства економічно розвитку і торгівлі України та щодо затвердження мирової угоди між позивачем та іншим відповідачем.

Також практика укладання мирової угоди є і у сфері патентного права. За 2019 рік було укладено одну мирову угоду щодо промислового зразка [254]. В прохальній частині позову йшлося про заборону відповідачу здійснювати виготовлення, передачу будь-яким іншим особам та реалізацію промислового зразка сувенірної продукції, вилучення з цивільного обороту та знищення запатентованої позивачем сувенірної продукції, яка реалізується відповідачем

особисто чи через будь-яких інших осіб та складових і комплектуючих частин до не. За мировою угодою відповідач зобов'язався припинити виготовлення та реалізацію сувенірної продукції, що є предметом спору у даній справі, а позивач дав згоду на реалізацію відповідачем сувенірної продукції на визначений строк. Таким чином, мирова угода є договором сторін щодо умов, які можуть врегулювати конфлікт та налагодити співпрацю між сторонами в подальшому на більш вигідних умовах.

Як ми знаємо, судові справи можуть тягнутись роками. Відомою є справа «Ощадбанк» проти «Сбербанк» щодо порушення прав на торговельну марки. В даному випадку сторони не можуть знайти компромісного рішення і апеляція триває з 2016 року [255] дотепер [256]. Тому можемо зробити висновок, що мирової угоди для спорів у сфері права інтелектуальної власності дає можливість пришвидшити врегулювання конфлікту; зменшуються судові витрати; стадія обговорення умов вирішення конфлікту є конфіденційною; гарантією для позивача є обов'язковість затвердженої судом мирової угоди; сторони зберігають ділові відносини, сторони можуть укладати нові договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на вигідних умовах.

Наступний спосіб АВС це *врегулювання спору за участі судді*. 15 грудня 2017 року набули чинності зміни (Закон № 2147-VIII), якими до господарського, цивільного та адміністративного процесів, введено процедуру врегулювання спору за участю судді. Варто зазначити, що позитив цих норм у тому, що вони є кроком до законодавчого закріплення альтернативних способів врегулювання конфлікту. Врегулювання спору суддею, який є нейтральною стороною в конфлікті є новим явищем для України.

Правові та практичні аспекти звернення до процедури врегулювання спорів за участю судді досліджено в дисертаційному дослідженні Прущак В.Є. Відповідно до позиції Прущак В.Є. «врегулювання спору за участю судді слід визначити як самостійний спосіб альтернативного вирішення цивільно-правових спорів, втілений у цивільний процес, де процес координації дій учасників, направлених на подолання суперечностей, координується безпосередньо суддею» [201, с.62].

В деяких країнах існує практика застосування такого способу АВС як міні-суд, але на відміну від «врегулювання спору за участю судді» в попередній процедурі роль судді виконує колишній суддя або колишній адвокат і така процедура копіює державне правосуддя та здійснюється за формою максимально наближеною до державного правосуддя. Щодо врегулювання спору суддею, то відповідно до закону він наділений функціями медіатора при такому розгляді справи. Суддя не може впливати на хід переговорів та на рішення сторін. В разі, якщо сторони не змогли врегулювати конфлікт, справа передається до суду, де головуючим по справі вже не може бути суддя, який розглядав справу зазначеним альтернативним способом.

Ще одна альтернативна процедура, з якою порівнюють врегулювання спору за участю судді є медіація.

Так, Грень Н.М. процедуру врегулювання спору за участю судді називає присудовою медіацією, що є самостійною моделлю медіації, що інтегрована у судову систему країни [53, с.88].

Ківалов С.В. відносить даний інститут до судової медіації, яку вважає своєрідним «містком» між судовим процесом і приватною медіацією [100, с.7]. Кібенко О.Р. називає процедуру врегулювання спору за участю судді судовою медіацією, яка може проводитись на стадії підготовчого провадження і до початку розгляду справи по суті [97].

Прущак В.Є. наголошує на відмінних рисах процедури врегулювання спору за участі судді та медіації, зокрема: врегулювання спору за участю судді здійснюється суддею, який був призначений системою автоматичного розподілу справ, медіація здійснюється медіатором, якого на власний розсуд обирають сторони конфлікту; звернутись до альтернативного врегулювання спору суддею можна до початку розгляду справи по суті, до медіації можна звернутись на будь-якій стадії процесу; медіатору необхідно пройти спеціальну підготовку для можливості виступати посередником при врегулюванні конфлікту, досвід судді є достатній для можливості бути посередником [201, с.62].

Федорова Т.С. також розрізняє врегулювання спору за участю судді та медіацію. Врегулювання спору за участю судді є елементом інституту господарської юстиції, який спрямований на пошук консенсусу та спільне врегулювання спору його сторонами, оскільки у такий спосіб задовольняються інтереси учасників спору з найменшими затратами часу та коштів [259, с.145].

Зважаючи на правову природу врегулювання спору за участю судді як способу АВС, вважаємо, що його сутнісні риси все ж таки схожі з медіацією, зокрема:

1. Рішення щодо врегулювання конфлікту приймають сторони;
2. Переговори між сторонами проходять за участю посередника;
3. І врегулюванню спору за участю судді, і медіації притаманні принципи конфіденційності, нейтральності, рівноправ'я сторін, добровільності.

Основним завданням запровадження АВС є врегулювання конфлікту альтернативним способом, тобто іншим аніж державне судочинство чи рішення органів державної влади. Виникненню ідей щодо таких способів, передувало надмірна навантаженість суду та розчарування населення в державному судочинстві чи рішеннях органів державної влади [45, с.137]. У такому випадку, постає питання щодо доречності наділення судді повноваженнями медіатора. Чи буде ефективним залучення суддів до альтернативного врегулювання конфлікту, а при невдалому його проведенні знову ж таки залучення суддів для розгляду справи уже в державному судовому процесі?

На нашу думку, більш ефективним є створення при кожному суді спеціального кабінету державного медіатора, який зможе надавати допомогу при врегулюванні конфлікту між сторонами. Саме в такому рішенні вбачаємо створення умов для розвантаження суддів, швидкого реагування на конфлікти між сторонами, та переконання сторін у можливості врегулювання конфлікту без судової тяганини. В Україні вже є практика присудової медіації, коли в приміщеннях суду створювали кабінет медіатора. Так одним із перших судів у 2018 році відкрив подібний кабінет Київський районний суд міста Одеса [240]. Даний проект реалізується в рамках грантового проекту «Підвищення обізнаності суддів і адвокатів про медіацію та

обізнаності громадян про медіацію для поліпшення доступу до правосуддя та підвищення ефективності судової влади», який реалізується Українською академією медіації спільно з трьома пілотними судами за підтримки USAID в рамках Програми «Нове правосуддя».

Окремо варто приділити увагу назві «врегулювання спору за участі судді». Як було обґрунтовано в попередньому розділі, вважаємо доречним вживати по відношенню до конфлікту «врегулювання» а по відношенню до спору «вирішення». Оскільки, головною метою даної процедури є примирення сторін та пошук взаємоприйняттого рішення, сторони самі «врегульовують» конфлікт. Врегулювання передбачає докладення зусиль з боку конфліктуючих сторін. Спір – це процесуальне явище, яке може бути вирішене імперативною волею третіх осіб. Тому, з огляду на основні ознаки даного способу АВС, вважаємо, що доречно вживати значення «альтернативне врегулювання конфлікту за участю судді».

За достатньо короткий час існування даного способу АВС, в Україні вже склалась практика застосування його у сфері права інтелектуальної власності. Через свою конфіденційність ми не можемо дослідити умови примирення сторін за допомогою даної процедури, але можемо прослідкувати чи була вона успішною. Так, Господарським судом міста Києва було розглянуто справу щодо визнання частково недійсними свідоцтв на знаки для товарів та послуг. Спір був тристороннім так, як однією із сторін в таких справах виступає Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Як видно із описової частини ухвали, сторони вже намагались на досудовій стадії примиритись, але спроба не була успішною. На стадії підготовчого засідання, сторони подали спільну заяву про врегулювання спору за участю судді. Важливо зазначити, що стороною врегулювання спору за участю судді є також і Міністерство економічного розвитку і торгівлі, як уповноважений орган на видачу свідоцтва щодо знаків для товарів та послуг [251]. Через 15 днів позивач звернувся до суду із заявою про відмову від позова [249; 250].

Таким чином, можемо зробити висновок, що:

1. конфлікти у сфері права інтелектуальної власності можуть бути вирішені за допомогою такого способу як врегулювання конфлікту за участю судді;

2. до врегулювання спору за участю судді, як способу врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності можуть залучатись органи державної влади;

3. відповідно до рішення, яке було прийнято сторонами процесу, суд приймає декілька процесуальних рішень:

У разі успішності процедури: першу - ухвалу щодо припинення процедури врегулювання спору за участю судді та поновлення провадження у справі; другу - ухвалу щодо прийняття заяви позивача про відмову від позову та закриття провадження провадження на цій підставі.

У разі, коли процедура не мала успіху: ухвалу щодо припинення процедури врегулювання спору за участю судді та поновлення провадження у справі; рішення щодо вирішення спору по суті.

Ще одним способом АВС, який в Україні не застосовується але є відомий в міжнародній практиці є «*міні – суд*». «Міні-суд» або «міні-процес» широко застосовується для врегулювання комерційних спорів і отримав свою назву від зовнішньої схожості з судової процедурою та передбачає врегулювання конфлікту за участю керівників корпорацій, юристів і третіх незалежних осіб, які очолюють слухання справи [210, с.245]. Перший «міні-суд» пройшов в 1977 році. У США існують кілька великих організацій, що забезпечують процес прийняття рішень, що задовольняють сторони спору за допомогою такої форми посередництва, як «міні-суди», наприклад, Американська Арбітражна Асоціація (ААА), яка розробила правила і процедури вирішення конфлікту і має список кваліфікованих посередників в області комерції. «Міні-суд» може бути ініційований письмовою або усною заявою однієї зі сторін у будь-яке місцеве відділення ААА, але буде проводитися тільки в тому випадку, якщо обидві сторони погодилися на вирішення спору за допомогою «міні-суду» [13, с.83].

Процедура «міні-суду» складається з обміну інформацією і переговорів зі сторонами про врегулювання конфлікту.

Порядок проведення «міні-суду» визначається письмовою угодою сторін.

Процедура міні-суду конфіденційна. Жодна з письмових або усних заяв не може бути використана як доказ.

Отже, розглянувши застосування різноманітних способів альтернативного врегулювання конфліктів та зважаючи на особливості конфліктів у сфері права інтелектуальної власності, вважаємо доречним для України практику застосування в сфері права інтелектуальної власності саме медіації, третейського суду, мирової угоди, міжнародного арбітражу, переговорів без залучення третіх осіб та державних органів. Усі інші можливі альтернативні процедури є похідними від запропонованих та не носять самостійного характеру. Запровадження в вітчизняну правову систему України похідних способів АВС є недоречним через те, що буде відбуватись плутанина та, як наслідок, недовіра до таких способів. Натомість, більше уваги варто приділити законодавчому розвитку самостійних способів АВС.

В світі існують такі форми захисту прав: судова, адміністративна та самозахист. Самозахист може бути реалізований завдяки механізму альтернативного врегулювання конфлікту.

Способи АВС є ефективними при конфліктах у сфері права інтелектуальної власності. Це пов'язано із характерними перевагами над судовим процесом, а саме: можливість заощадити час і кошти, що дасть змогу перешкодити та запобігти подальшим порушенням прав інтелектуальної власності; повернення сторонам контролю над конфліктною ситуацією, задля задоволення потреб кожної із сторін; уникнути судового розгляду, який зруйнує відносини між сторонами; неформальність, що допоможе сторонам в простій атмосфері займатися пошуком рішення, яке задовольнить сторони; гнучкість - сторони не будуть поставлені в певні рамки процесуальних норм; додаткову можливість для сторін вирішити конфлікт в рамках правосуддя, в тому числі без необхідності примусового виконання рішення щодо врегулювання конфлікту.

У той же час в ряді випадків АВС вважаються неефективними: коли одна із сторін конфлікту демонструє явну нетактовність і не бажає врегулювати конфлікт мирними засобами; коли переговори розглядаються однією із сторін конфлікту як демонстрація слабкості по відношенню до іншої сторони, а також як засіб

затягування процесу вирішення конфлікту; коли одна із сторін не довіряє інший в питанні подальшої реалізації досягнутих у ході ABC домовленостей.

Способи ABC можуть бути додатковими, попередніми або навіть паралельними процедурами судочинства та рішень органів державної влади. А отже, для створення ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності держава має гарантувати особі вільний доступ як до юрисдикційних так і до неюрисдикційних способів захисту.

Практика застосування альтернативних способів врегулювання конфлікту у світі досить різноманітна. Кожна країна, опираючись на свою правову систему та менталітет свого суспільства, обирає найбільш вдалі альтернативні процедури. Але в сфері права інтелектуальної, всі вони можуть бути спрямовані на врегулювання конфлікту чи вирішення спору щодо передачі майнових прав інтелектуальної власності; щодо порушень прав інтелектуальної власності; щодо конфлікту інтересів у сфері права інтелектуальної власності.

Україна теж має практику застосування способів ABC. Так, найбільш популярними є медіація, третейський суд, укладання мирової угоди, переговори без участі третіх осіб та врегулювання спору за участю судді. Всі запропоновані способи носять добровільний характер та обираються сторонами на власний розсуд. Перелік способів альтернативного врегулювання конфлікту не може бути вичерпний. Оскільки Конституція України гарантує сторонам свободу вибору способу захисту прав за умови, що обрані способи захисту не повинні суперечити закону [109].

Альтернативне врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності – це система способів врегулювання конфліктів щодо майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності без залучення органів державної влади чи суду.

Право інтелектуальної власності – специфічна сфера, адже кожен об'єкт (кожна група об'єктів) права інтелектуальної власності має свою специфіку правової охорони. Для ефективного захисту треба знати та розуміти таку специфіку. У випадку застосування примирних процедур, сторони самі керують

процесом врегулювання конфлікту. Сторони знають специфіку об'єктів права інтелектуальної власності які вони створили чи майновими правами на які вони розпоряджаються. Застосування способів АВС у сфері інтелектуальної власності дає можливість сторонам керувати процесом примирення та прийняти взаємовигідне рішення.

З урахуванням запропонованих видів АВС вважаємо, що для врегулювання транскордонних конфліктів у сфері права інтелектуальної власності буде ефективним звернення до Міжнародного комерційного арбітражу або до Центру арбітражу та посередництва при ВОІВ. В спорах, прийнятих до судового розгляду або якщо стороною виступає орган державної влади в особі Національного органу інтелектуальної власності, ефективним буде застосування таких способів як врегулювання спору за участю судді або укладання мирової угоди. Медіація має універсальну природу, тому у сфері інтелектуальної власності вона може бути застосована: при врегулюванні транскордонних конфліктів; щодо спорів, які знаходяться на розгляді в суді; на стадії виконавчого провадження; спорів за участю Національного органу інтелектуальної власності та ін..

Отже, альтернативне врегулювання конфліктів як неюрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності передбачає діяльність сторін конфлікту, спрямовану на застосування різних способів виявлення чинників, які обумовили виникнення протиріч і неузгодженостей позицій та визначення оптимальних шляхів їх вирішення як самостійно, так і з залученням третьої сторони.

Способи альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності – це сукупність заходів, які можуть обирати сторони конфлікту з метою врегулювання чи вирішення протиріч, припинення порушення прав та інтересів або усунення загроз такого порушення, усунення перешкод щодо реалізації прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності, а також свободи творчості. Особа може обирати будь-який спосіб захисту своїх прав та інтересів, за умови, що він не суперечить законодавству.

Специфіка конфліктів у сфері права інтелектуальної власності дає можливість стверджувати, що такі конфлікти доречно врегульовувати альтернативними

способами через їх переваги, а саме: врегулювання конфлікту за короткий час; конфіденційність проведеної процедури; можливість вибору посередника; можливість збереження добрих ділових відносин; контролювання процедури; мінімальність фінансових витрат.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ОСНОВИ МЕДІАЦІЇ ЯК СПОСОБУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Поняття, принципи та ознаки медіації у сфері права інтелектуальної власності

Як зазначає Кисельова Т.С., до нещодавнього часу, у світі існувало дві позасудові форми врегулювання спору: пред'явлення претензії та розгляд справи третейським судом. Сьогодні, з-поміж інших, вирізняють ще один самостійний спосіб врегулювання конфлікту – медіація. Такий спосіб врегулювання конфлікту, при якому третя нейтральна сторона сприяє тому, щоб конфліктуючі сторони могли знайти взаємоприйнятне конструктивне рішення існує вже давно. В різні часи, таку форму називали по-різному: «посередництво», «клопотання», «пропозиція добрих послуг» [95, с.228].

Як спосіб врегулювання конфлікту, медіація має багату історичну традицію. Для врегулювання конфлікту звертались до переговорів та до залучення посередників, які допомагали знайти рішення, що могло б примирити сторони. Звичайно мова не йде про ту медіацію, яка існує сьогодні, але ми можемо говорити про методи врегулювання конфліктів за допомогою третьої сторони. Вже багато століть тому суспільство зрозуміло, що переговори є найкращим кроком до вирішення найважливіших життєвих ситуацій і досягнення взаємовигідних умов [91, с.157].

Про медіацію, як примирну процедуру, було офіційно заявлено в 1947 році – це знаковий рік в історії медіації. Саме в цьому році був створений спеціальний орган США - Федеральна служба США по медіації і примирних процедурах (Federal Mediation Conciliation Service, FMCS), який діє і сьогодні. Того ж року вперше був використаний термін «медіація». Хоча ця форма ще не мала характеру самостійної процедури і суттєво відрізняється від сьогоднішньої медіації, проте вона заклала основу для подальшого розвитку даного інституту. Отже, першою країною, в якій заговорили про медіацію є Сполучені Штати Америки. З розвитком торгівлі, зросла кількість справ, які розглядались судом. Тим самим, судовий

процес, який викликав довіру у суспільстві став більш затяжним та не завжди задовольняв вимоги сторін [276].

Наступною знаковою подією в історії медіації є 1976 рік. В цьому році колишнім головою Верховного Суду США Уорреном Е. Берджер була організована Конференція Паунда (повне найменування: Конференція Роско Е. Паунда з проблем загальної незадоволеності адміністрування правосуддя) [154]. Її спонсором виступила Американська асоціація адвокатів. Учасники конференції обговорювали проблеми високих судових витрат і тривалих термінів розгляду справ судами. За її результатами було зроблено безліч пропозицій, і в тому числі було запропоновано в якості експерименту використовувати альтернативні способи врегулювання конфліктів. Таким чином, були створені різні центри, які стали пропонувати сторонам процедуру медіації, до якої вони могли звертатися тільки на добровільній основі [103, с.31].

Чинниками, які сприяли подальшому розвитку медіації, стали дороговизна судового процесу та його довготривалість. Інколи сторони укладали мирові угоди через те, що вони були розчаровані ходом судового розгляду та неможливістю більше чекати на рішення суду. Тому переваги запровадження медіації як альтернативи судового розгляду були очевидним [69].

Перші спроби застосування медіації, як правило, робилися при врегулюванні конфліктів у сфері сімейних та трудових відносин. Згодом медіація отримала визнання при врегулюванні конфліктів найширшого кола, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній і публічній сфері. Моделей медіації у світі відомо дуже багато. Але головним для всіх моделей є те, що в кожній з них повинні зберігатися основні принципи медіації.

Така процедура врегулювання конфлікту як медіація відома в більш ніж 25 країнах світу: Австрії, Німеччині, Великій Британії, Франції, Норвегії, Австралії, США, Новій Зеландії, Польщі і т.д. Хоча Україна знаходиться тільки на шляху становлення інституту медіації, вона знайшла підтримку у багатьох вітчизняних фахівців. Така підтримка ґрунтується на позитивних результатах практики

застосування медіації у багатьох країнах світу, які свідчать про її ефективність. Крім того, це відповідатиме загальній позиції України щодо гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС, адже питанню примирних процедур присвячена низка рекомендацій і рішень Ради Європи, зокрема Рекомендація Rec (2002)10 Комітет міністрів державам-членам щодо медіації в цивільних справах, в якій наголошується на необхідності розвитку та впровадження програм відновного правосуддя в національній системі права [205].

Україна теж має традиції регулювання конфліктів. Зокрема, в 1918 році був створений «відділ конфліктів», який існував як структурний підрозділ Центральної Ради. Даний відділ надавав допомогу в залагодженні конфліктів між працівниками і роботодавцями. Як свідчать архівні документи, відділ брав участь у залагодженні колективних та індивідуальних трудових спорів, а одним із дієвих методів врегулювання конфліктів були зустрічі сторін конфлікту в «примирливих камерах», де проводилось обговорення умов для їх примирення [118].

В сучасних умовах, медіація є одним із альтернативних способів врегулювання конфліктів, ефективність якого є дуже високою. Це процес, у якому третя нейтральна особа допомагає сторонам знайти чи розкрити явні та приховані причини конфлікту та визначити умови, при яких конфлікт може бути вичерпаний. Задля досягнення мети медіації – врегулювання конфлікту, можуть бути залучені й інші учасники медіації. Такі учасники не мають особистої зацікавленості в об'єкті конфлікту, їх дії направлені на встановлення обставин, які допоможуть сторонам прийняти рішення для врегулювання конфлікту. Конфлікт не вважається остаточно вичерпаним доти, поки не буде досягнуто єдиної, загальної для обох сторін згоди.

Сучасна медіація – це процес, який складається з етапів, ґрунтується на певних принципах та має певні правила. Директива ЄС «Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах» 2008 року визначає медіацію як «структурований процес, незалежно від його назви, в якому дві або більше сторони намагається самотійно і на добровільній основі досягти домовленості про врегулювання свого конфлікту за участю медіатора»[61].

В дослівному перекладі з латинської мови «mediatio» означає «посередництво». При цьому, мається на увазі участь нейтральної, незалежної особи, яку обирають всі сторони конфлікту [208, с.13]. Задача медіатора полягає не в тому, щоб винести рішення, а в тому, щоб допомогти сторонам налагодити комунікаційні відносини, спрямовані на прийняття взаємовигідного рішення.

Сьогодні, таке явище як «медіація» привертає до себе увагу науковців у всьому світі. На початку дев'яностих років, книга Христофа Бесемера «Медіація. Посередництво в конфліктах» (в оригіналі - *Mediation: Vermittlung in konflikten*), відкрила медіацію як соціальне явище всій німецькомовній Європі. Христоф Бесемер визначає медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони [19].

Американський професор Кімберлі К. Ковач присвятила питанню медіації свою книгу за назвою «Медіація: короткий курс» (в оригіналі - *Mediation in a nutshell*), яка перекладена на декілька мов та стала значним здобутком як для медіаторів – практиків так і основою для подальших наукових досліджень в сфері врегулювання конфліктів [103].

Серед науковців панують різні підходи до визначення поняття медіації. На думку Єрьоменко Г.В., медіація - це процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес між сторонами щодо суті конфлікту і активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, яке відповідає інтересам обох сторін сторін. Тобто, медіація - це один із так званих альтернативних (позасудових) способів врегулювання конфлікту, ефективність якого є дуже високою [73].

Решетникова І.В. пропонує розглядати медіацію як форму примирення сторін, в ході якої нейтральна особа, добровільно обрана сторонами (виходячи з її компетенції та авторитету), проводить переговори [207, с.53].

Авімська О.В. під медіацією розуміє такий спосіб врегулювання конфліктів, при якому сторона конфлікту на основі добровільного волевиявлення за участі третьої неупередженої сторони намагається знайти взаємоприйнятне вирішення

конфлікту на основі дотримання принципів конфіденційності, рівності сторін та співробітництва [2, с.155].

Яковлев В.Ф. медіацію розглядає як діяльність фахівця щодо врегулювання конфлікту в рамках переговорів сторін з метою укладення між ними мирової угоди [282, с.13].

Обузовська І.В. зазначає, що медіацію можна розглядати як технологію, як послугу, як можливість врегулювання конфлікту [159, с.72].

Фастова М.А розглядає медіацію як один із видів «посередництва» та пропонує розуміти її з двох позицій: як спосіб вирішення спору, конфлікту та розбіжностей та як діяльність з надання певного роду послуг [257, с.57].

Отже, аналізуючи різні доктринальні підходи до визначення медіації, можемо зробити висновок, що основна мета медіації - це врегулювання конфлікту, що відбувається за участю третьої нейтральної сторони. Медіація з теоретичного аспекту розглядається як альтернативний (без залучення органів державної влади) спосіб врегулювання конфлікту. Медіація з практичного аспекту - це процедура залагодження конфлікту шляхом переговорів між сторонами за участю нейтрального посередника.

Враховуючи вищезазначене, можемо дати авторське визначення медіації – це конфіденційний процес виявлення причин конфлікту та умов його залагодження, оснований на волевиявленні сторін, що відбувається за участю нейтрального посередника.

Особа, яка проводить процедуру медіації (медіатор) створює сприятливі умови для залагодження конфліктуючої ситуації та направляє сторони на пошук взаємовигідного їм рішення. Тим самим, медіація сприяє зближенню сторін під час процесу переговорів та допомагає зберегти добрі відносини або налагодити нові ділові відносини.

Львова О.О. підкреслює той факт, що медіація отримала широке використання в тих країнах, де є високий рівень культури людей, які здатні виходити не тільки із своїх особистих інтересів, а які здатні прислуховуватись і зважати на інтереси контрагентів [128, с.12]. Отже, погоджуємось з вищезазначеною думкою, що

розвиток інституту примирних процедур в країні свідчить про рівень культури, толерантності та уміння вести діалог.

Медіація – це один із найбільш демократичних способів врегулювання спору. Дана процедура дає змогу сторонам контролювати не тільки зміст знайденого рішення але й сам процес його пошуку. Безумовною перевагою медіації є конфіденційність, швидкість та економія моральних та матеріальних ресурсів.

У медіації багато форм і методів застосування, але мета одна: врегулювати конфлікт. За словами медіатора та інструктора з медіації доктора Біргіт Кейдель (м. Берлін), «перевага медіації полягає в народженні конструктивних рішень без застосування жодного з видів державного примусу» [260].

В одному зі своїх інтерв'ю юридичному порталу pravotoday.in.ua, медіатор Цисана Шамлікашвілі зазначає про ефективність процесу медіації в суспільстві: «Сьогодні, напевно, доречніше говорити не про ефективність медіації, тому що ефективність її дуже висока, а про ступінь поширення. На жаль, медіація використовується далеко не повною мірою і не в усіх сферах, де вона може і повинна застосовуватися» [269]. Сьогодні, медіація використовується як спосіб використання сімейних конфліктів, бізнес конфліктів, та інших соціальних конфліктів.

Медіація – це добровільний процес, який може закінчитись в будь-який момент за ініціативою сторін. Протягом всього процесу, медіатор має залишатися нейтральним і не впливати на рішення учасників переговорів. Сторонам необхідно самим знайти те рішення, яке зможе задовольнити їх потреби та вичерпати конфлікт. Особливістю медіації, як альтернативного способу врегулювання конфлікту є розмежування відповідальності під час проведення процесу примирення. Саме це відрізняє дану процедуру від інших форм альтернативного врегулювання конфлікту. Медіатор відповідає за саму процедуру прийняття рішення, створення необхідних умов для комфортного спілкування сторін під час переговорів, а сторони, в свою чергу, відповідають за зміст прийнятого ними рішення та несуть відповідальність за добросовісне виконання цього рішення.

Визначаючи природу такого явища як медіація, варто погодитись із О.А. Поротиковою, яка зазначає, що «за своєю природою, процедура медіації є поєднанням психології (конфліктології) та права, тяготить скоріш до матеріального приватного права чим до процесу» [172, с.165] .

Достатньо змістовно розкривається суть медіації у визначенні, запропонованому Спектор О.М.: «медіація – це самостійний спосіб АВС, який полягає у забезпеченні прийняття сторонами самостійного компромісного взаємоприйнятного рішення зі спору в процесі безпосереднього чи опосередкованого спілкування за сприянням обраної сторонами за взаємною згодою незалежної третьої особи [226, с.77].

Медіація має деякі особливості, які відрізняють її від інших альтернативних способів врегулювання конфлікту, серед яких слід виділити такі: по-перше, до переговорів залучається третя сторона із спеціальною підготовкою – медіатор; по-друге, під час медіації сторони самостійно приймають рішення для вичерпання конфлікту; по-третє, на відміну від класичного судового розгляду медіація не обмежується процесуальним предметом спору. Ці особливості сприяють результативності прийнятого рішення.

Можна стверджувати, що медіація є важливим фактором для формування громадянського суспільства, в рамках якого формуються такі цінності як свобода особи та громадянина, свобода вибору способу захисту прав та затвердження основ справедливості та безпеки. Медіація як спосіб врегулювання конфлікту, дозволяє досягти згоди в рамках діалогу [258, с.121]. Медіація дає сторонам змогу самостійно обирати зручний спосіб врегулювання конфлікту. Рішення, прийняті внаслідок медіації, можуть бути адаптовані до різних ситуацій, процес цей є приватним та конфіденційним. Крім того, враховуючи, що метою медіації є врегулювання проблем на взаємоприйнятній для сторін основі, а також примирення цих сторін, останні можуть продовжувати співробітництво. Медіація не спрямована на пошук винного в конфлікті, а спрямована на задоволення інтересів обох сторін [211].

В світі на даний час існує ряд міжнародних та національних структур, метою яких є вивчення та запровадження медіації як способу врегулювання конфлікту. До найбільш відомих і визнаних відносяться: Лондонський міжнародний третейський суд, Американська арбітражна асоціація, Інститут медіації Торгової палати міста Стокгольм, Центр арбітражу та медіації Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

В нашій країні також діють центри медіації – Національна асоціація медіаторів України, Український центр порозуміння, Українська академія медіації.

Важливе значення для запровадження медіації в Україні має Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судочинства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 2006 року. Одним із завдань даної концепції, стало «створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів розв'язання спорів». При цьому, одним із способів врегулювання конфлікту визначено медіацію – діяльність професійних посередників, які спрямовують учасників юридичного спору до компромісу і врегулювання спору самотійно самими учасниками [185].

Крім того, останні роки до Верховної Ради України були подані ряд законопроектів щодо медіації: Проект Закону про медіацію № 10301 від 05.04.2012 р. (Ініціатори законопроекту: Тищенко О., Кармазін Ю.) [187], Проект Закону про медіацію №10301-1 від 19.04.2012 р. (Ініціатори законопроекту: Ківалов С, Бондик В.) [190], Проект Закону про медіацію №2480 від 27.03.2015 (Ініціатори законопроекту: Шкрум А.І., Сироїд О.І., Пташник В.Ю., Береза Б.Ю. та інші)[192], Проект Закону про медіацію № 2480-1 від 09.04.2015 р. (Ініціатори законопроекту: Ківалов С., Развадовський В.) [188], Проект Закону про медіацію №3665 від 17.12.2015 р. (Ініціатори законопроекту: Шкрум А. І., Пташник В. Ю., Сироїд О. І., Березюк О. Р., Алексєєв С. О., Ємець Л. О., Сотник О. С.) [189], Проект Закону про медіацію №3665-1 від 29.12.2015 р. (Ініціатор законопроекту: Ківалов С.В.) [194], Проект Закону України «Про діяльність в сфері медіації» від 05.07.2019 № 10425 (Ініціатори законопроекту: Мірошниченком Ю. Р.) [182], Проект Закону про медіацію №2706 від 28.12.2019 (Ініціатори законопроекту: Гончарук О.В., Костін

А.Є.)[193], та 22 квітня 2020 р. Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону України «Про медіацію» [191], розроблений Міністерством юстиції України, який в подальшому дозволить офіційно імплементувати процедуру медіації в українське законодавство.

Одним із положень проектів закону, яке викликає дискусію, є питання особи – медіатора. Медіатор є ключовою фігурою процесу медіації. Від того, хто проводить процедуру медіації (його досвіду та компетентності) залежить її ефективність та результативність.

Медіатор відповідає за процес посередництва, є нейтральним і зацікавленим помічником у проведенні обговорень, спрямованих на врегулювання конфліктної ситуації. Слово «нейтральний» означає, що медіатор не надає перевагу якомусь одному варіанту врегулювання. Слово «незацікавлений» передбачає, що медіатор не проявляє більшої уваги до однієї із сторін в порівнянні з іншими. Досвідчені посередники не користуються тактикою твердого тиску. В них немає в цьому необхідності й, крім того, такого роду тактика часто призводить до протилежного результату. Основна роль у врегулюванні конфлікту належить його сторонам. Логіка, реалістичні міркування і здоровий глузд мають великий шанс скоріше переконати сторони [165, с.5].

Перша згадка про медіацію в чинному законодавстві з'явилась у ст. ст. 2, 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI[181], де вона увійшла до переліку правових послуг. Про медіацію йдеться й у Правилах адвокатської етики України, де зазначено, що дії адвоката, який здійснює функцію медіатора, повинні відповідати міжнародно визнаним етичним нормам медіації. Зміст, обсяги, умови та порядок надання соціальної послуги посередництва (медіації) закріплено в наказі Мінсоцполітики «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)» від 17.08.2016 р. № 892 [183].

Медіація як новий вид діяльності обумовила появу нової професії – медіатор. Так, у переліку Класифікатора професій з'явився фахівець з урегулювання конфліктів та медіації в соціально-політичній сфері [18].

Прийняття закону про медіацію має врегулювати дискусії щодо питання правового статусу медіатора.

Останній законопроект, який був зареєстрований у Верховній Раді містить положення, в якому зазначено, що медіатор — незалежна, нейтральна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію і не має повноважень щодо прийняття рішення по суті конфлікту (спору). Медіатором може бути фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами. Щодо базової підготовки проектом закону про медіацію встановлено, що вона має складати 90 годин у тому числі 45 годин практичного навчання [191]. Проект, знову ж таки, залишає дискусійним питання щодо вищої освіти. З початку існування медіації, існує дві точки зору щодо того чи має медіатор мати вищу освіту у сфері права чи у сфері психології.

Для визначення цього питання розглянемо функції медіатора: управління процесом переговорів; аналіз конфлікту, виявлення інтересів та потреб сторін; робота з емоціями, конструктивний зворотній зв'язок; дослідження нових аспектів стосунків та варіантів вирішення спору; перевірка реалістичності бажань та виконуваності домовленостей; допомога сторонам взяти відповідальність за рішення на себе [200]. Варто звернути увагу, що головна мета медіації — це досягнення згоди між сторонами. Тому діяльність медіатора та всі його функції спрямовані на кінцевий результат - це прийняття такого рішення, яке б задовольнило обидві сторони конфлікту.

Вважаємо, що конкретизація спеціальності, за якою медіатор повинен мати вищу освіту, може призвести до необґрунтованих обмежень доступу до зазначеної професії. Адже, медіатор — це посередник в процедурі примирення сторін. Особа може мати від природи здатність та зацікавленість знаходити спільну мову з людьми, аналізувати конфлікти, може мати потенціал, за допомогою якого, їй вдається згладжувати конфлікт та примиряти сторони. Вища освіта допомагає природнім характеристикам особи розвивати її особистість, надає професіональний підхід до бачення можливостей врегулювання конфлікту, розуміння вибору тієї чи іншої моделі обговорення конфлікту, можливість створювати сприятливі для

примирення умови. Звичайно, ефективніше процес переговорів на примирення буде проведений за участю осіб, які розуміються на природі конфлікту. Конфліктологія вивчається за спеціальністю «право», «соціологія» та «психологія». Знаючи особливості такого явища як «конфлікт», особі буде легше проводити процедуру врегулювання конфлікту. Незважаючи на те, що медіатор – нейтральна особа, яка не приймає рішення щодо умов врегулювання конфлікту, вважаємо, що сторони все ж довірять проведення медіації саме особі яка розуміється на специфіці конфлікту. Як свідчить практика, найбільшу кількість практикуючих медіаторів складають медіатори, які мають вищу юридичну освіту та освіту психолога [244; 243; 291; 294; 298].

Погоджуємось із Сергиєнко О.В., яка зазначає, що медіатор постійно повинен удосконалювати свої навички за допомогою курсів коучингу, психології на конференціях та практикумах [217].

Відповідно до принципів та характерних ознак медіації, особа – медіатор повинен бути неупередженим та нейтральним по відношенню до сторін конфлікту, не може давати поради сторонам та приймати рішення щодо умов врегулювання конфлікту. Саме коучинг, який є методом проведення тренінгу, вчить особу не давати власних порад, рекомендацій або оцінювати сторін конфлікту. Психологія дає можливість медіатору зрозуміти внутрішнє (емоційне) ставлення кожної із сторін до самого конфлікту та до опонента. Крім того, психологія допомагає медіатору контролювати свої емоції та емоції сторін. Медіатор має створити доброзичливу атмосферу для співпраці сторін між собою та співпраці сторін з медіатором. Конференції та практикуми є невід’ємною частиною підвищення кваліфікації медіатора. Дані заходи спрямовані на обмін досвідом медіаторів щодо проведення даної процедури.

Сьогодні практикуються різні види медіації. Так, якщо розглядати взаємозв’язок медіації та судового процесу, виділяють три види медіації:

- приватна медіація - повністю незалежна від судового розгляду і застосовується як позасудова форма захисту прав;

- медіація, що супутня судовому розгляду - ініціюється, коли справа знаходиться в суді, але протікає без подальшої судової участі у врегулюванні конфлікту;

- судове посередництво - проводиться під час судового розгляду і включає консультації та допомогу юрисконсультів і адвокатів, проте виключає участь судді, наділеного правовими судовими повноваженнями [140].

Залежно від механізму врегулювання конфлікту, Іванова О.М. виділяє такі види медіації:

1. Трансформаційна медіація - даний підхід дозволяє учасникам визначити хід медіації, тоді як медіатор йде за ними (а не навпаки, коли учасники слідуєть вказівкам медіатора). В даному випадку, акцент робиться на спілкуванні сторін між собою та на можливості по-іншому поглянути на їх конфлікт. Це допомагає учасникам конфлікту пережити деяку «трансформацію» в їх відносинах.

2. Наративна медіація. Наративний підхід ґрунтується на переконанні в тому, що медіатори і учасники конфлікту тривалий час знаходяться в процесі обговорення спірного питання, роблять вплив один на одного у вигляді переконань, що призводить до прийняття рішення.

3. Екосистемна або сімейно-орієнтована медіація. Цей підхід до медіації добре підходить для врегулювання конфліктів в сім'ї, конфліктів між поколіннями та міжкультурних конфліктів.

4. Медіація, яка ґрунтується на розумінні. Головна мета цього підходу полягає у врегулюванні конфлікту за допомогою розуміння, оскільки глибоке розуміння сторонами власних інтересів та перспектив а також можливість «поставити себе на місце іншої сторони» робить їх здатними спільними зусиллями вичерпати конфлікт. В рамках цього підходу ключове значення має відповідальність сторін за ті рішення, які вони приймають [84, с.147].

5. Оціночна медіація. Медіатор впливає на процес медіації, за допомогою надання оціночної характеристики діям сторін, при йому медіатор залишається нейтральним, незалежним та не приймає рішень щодо врегулювання конфлікту [139].

6. Фасилітативна медіація. Медіатор (посередник) – одна особа або група осіб, які, будучи третьою нейтрально стороною, не мають особистої зацікавленості в конфлікті та сприяють налагодженню діалогу між сторонами конфлікту. У деяких школах медіації медіатор може грати активнішу роль, тоді як відповідно до вищезазначеного виду медіації, роль медіатора зводиться в основному до фасилітації (сприяння) [84, с.147; 297, с.2].

Фасилітатор відповідає за організацію переговорів, стежить за дотриманням регламенту і структурою процесу, сприяє сторонам при їх проведенні. Роль фасилітативного медіатора в тому, що він допомагає сторонам досягти взаємовигідного рішення, вислухав усі сторони, перевіривши всі твердження сторін на реальність та виділивши усі інтереси осіб. Робота з великою кількістю людей є складним процесом та вимагає великих організаційних та емоційних зусиль. Особливо складним є налагодження процесу переговорів, коли всі сторони конфлікту дослухаються один до одного. Тому, медіатор – фасилітатор, повинен володіти якостями лідера задля встановлення порядку та меж переговорів з урахуванням побажань усіх сторін конфлікту; повинен могти швидко орієнтуватись, щоб не дати загостритись конфлікту, за бажанням сторін та за необхідності могти провести індивідуальні співбесіди із кожною стороною; та повинен мати досвід проведення медіації з групою осіб.

Медіація є гнучкою процедурою, яка здатна підлаштовуватись під вимоги та бачення сторін конфлікту. Саме тому, вбачаємо доречним при обранні медіатора звертати увагу сторін на вид медіації, який на їх думку, буде ефективним для врегулювання конфлікту між ними. Медіатори, в свою чергу, повинні діяти відповідно до виду медіації в рамках якої відбувається врегулювання конфлікту.

Сьогодні, з розвитком технологій та різноманіття програм для комунікації актуальним є приділення уваги видам медіації в залежності від середовища проведення. За цим критерієм медіація може бути реальна та онлайн – медіація.

Онлайн (англ. ... on line — «на лінії», «на зв'язку», «у мережі») — слово або частина складних слів, що позначає перебування в мережі, здійснення дій в Інтернеті в режимі реального часу [162]. Тому, поняття «онлайн медіація»

передбачає переговорний процес за участю сторін та медіатора, що проходить в реальному часі з використанням Інтернет платформи (програми) комунікації, спрямований на врегулювання конфлікту.

Медіація за допомогою Інтернет-технологій є одним з різновидів медіації. Використання Інтернет-технологій розширює можливості медіаторів в спорах між особами і організаціями, які віддалені один від одного або в силу інших причин не можуть брати безпосередню участь в процедурах медіації, а також в ситуаціях, де значущість конфлікту менша за вартість особистої присутності медіатора або сторін в конкретному місці для проведення медіації. Онлайн - медіація може також бути ефективною на підготовчій стадії основного процесу медіації - наприклад, в ситуаціях, де важливу роль грає чинник часу, для початку підготовки сторін і проведення процедури мозкового штурму.

Набула широкого використання онлайн – медіація з 1996 року в США. Саме американські науковці Кац та Рифкін назвали інформаційно - комунікаційні технології «четвертою стороною» в процесі врегулювання конфлікту за участю двох (або більше) сторін та посередника [299]. Найбільш часті конфлікти, які вирішуються за допомогою онлайн – медіації є конфлікти щодо розподілення та захисту прав на доменне ім'я [144, с.42]. Врегулювання конфлікту за допомогою Інтернет технологій мають наступні переваги: економія часу, економія фінансових ресурсів, зручність організації процесу примирення, відсутність необхідності особистої зустрічі оффлайн, можливість блокування небажаної інформації (нецензурних висловів), зручність обміну необхідними документами.

Єдиного підходу до визначення медіації, яка проводиться за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій немає, вони можуть називатись по-різному: онлайн – медіація, онлайндова медіація, Інтернет – медіація [146, с.68]. Онлайн - медіація та онлайндова медіація – поняття тотожні. Термін «онлайн», як вже зазначалось вище, означає «на лінії», «на зв'язку», «у мережі», тобто пов'язаний із платформою для комунікації. Інтернет має ширше значення та розуміється як «глобальна інформаційна мережа»[48]. Тобто, Інтернет надає можливість доступу до комунікаційної програми та «входження в онлайн» для

зв'язку. Особа перебуває «онлайн» тоді, коли вона в даний момент користується конкретною програмою для комунікації [199, с.57].

Одним із перших постачальників програм для проведення процедури онлайн-медіації була американська компанія SquareTrade, яка в 2000 році випустила на ринок свій перший онлайн-сервіс для врегулювання конфліктів між учасниками ринку електронної комерції [321]. Першим клієнтом цієї компанії став відомий Інтернет аукціон eBay, згодом SquareTrade уклала контракти на надання послуг онлайн-врегулювання конфліктів з іншими учасниками ринку електронної комерції - Amazon.com, Cutchfield, eCost, Buy.com, Woot, Vanns, Abt і іншим.

Сервіси SquareTrade призначались для врегулювання конфліктів між продавцями і покупцями eBay. SquareTrade пропонують два способи врегулювання конфліктів: допомога в переговорах і медіація [171].

Інтернет став платформою для розвитку відносин в різних сферах суспільного життя, в тому числі у сфері права інтелектуальної власності. Інтернет – технології дають можливість здійснювати свої права інтелектуальної власності з різних куточків земної кулі. З однієї сторони суттєво розширено можливості для поширення результатів творчої діяльності в мережі, з іншої - зросла кількість порушень прав інтелектуальної власності через неконтрольований обіг піратської, контрафактної продукції в мережі Інтернет [44, с.237].

Звернення до юрисдикційних способів захисту прав дасть змогу швидко відреагувати на таке порушення. Судове рішення може бути винесене судом через роки. Крім того, трансграничний характер Інтернету не дасть змогу чітко відслідкувати в якій країні відбулось правопорушення, швидкість копіювання та пересилання об'єкта інтелектуальної власності не дасть змогу визначити особу - порушника (громадянином якої країни він є). Саме тому, такий вид медіації, як онлайн – медіація є дуже влучним способом врегулювання подібних конфліктів. За допомогою онлайн – медіації можуть бути врегульовані не тільки конфлікти з приводу Інтернет – відносин (віртуальні конфлікти), але й реальні конфлікти.

Особам, які прагнуть врегулювати конфлікт за допомогою онлайн - медіації, необхідно звернутись до центру медіації задля обрання медіатора. Таке звернення

може бути подане на офіційних сайтах центрів у вигляді електронної форми заяви. Після обрання медіатора, сторони укладають угоду про проведення медіації та скріплюють її своїми електронними підписами. Далі, за допомогою вказаної в угоді комунікаційної платформи (Zoom, Viber, Telegram, та інші), здійснюють необхідні перемовини щодо пошуку компромісу та залагодження конфлікту. Роль медіатора така ж як, і при реальній медіації. Сьогодні, послуги з онлайн – медіації є актуальними та безпечними, тому спільнота медіаторів України активно проводить обговорення зручних механізмів проведення медіації онлайн та на практиці запроваджують даний спосіб врегулювання конфлікту [152].

Крім організацій, послуги з онлайн - медіації надають окремі медіатори. Особа, яка прагне врегулювати конфлікт за допомогою онлайн – медіації, в пошуковій системі знаходить медіатора, що надає таку послугу. Такі медіатори створюють власні веб-сайти та використовують їх як платформу для комунікацій. На даному сайті можна ознайомитись із категоріями конфліктів, з якими працює медіатор, стажем роботи медіатора та оформити електронне звернення до медіатора [320].

На сьогоднішній день, практикуються різні способи захисту прав способом, що не суперечить законодавству. Так, у науковій літературі точиться багато дискусій щодо консіліації - чи має дана процедура ознаки самостійного способу врегулювання конфлікту чи вона є видом медіації.

Так, наприклад, Аболонін В.О. зауважив, що за загальною логікою легальних визначень медіації та консіліація може бути розглянута радше як різновид процедури медіації, у якій єдиною відмінністю від традиційного розуміння медіації є надана посереднику можливість пропонувати сторонам свій варіант врегулювання конфлікту, хоча це не має для сторін обов'язкового характеру [1, с.131]. У деяких країнах, наприклад в Італії та Німеччині, часто не розрізняють поняття «консіліатор» і «медіатор» [297].

Спектор О.М. зауважує, що метою медіатора є пошук спільних інтересів між сторонами, пошук інтересів не обмежуються предметом конфлікту, тоді як консіліатори зазвичай обмежує розгляд питань даної ситуації правовою ситуацією

і юридичними правами кожної зі сторін щодо неї. Спектор О.М. до ознак консіліації відносять такі:

- 1) консіліація є процедурою добровільною: сторони за власною волею звертаються до консіліатора;
- 2) сторони також встановлюють часові рамки, визначають структуру та зміст єднального врегулювання;
- 3) консіліація є конфіденційною процедурою, і лише в окремих випадках вона може проходити гласно;
- 4) єднальна форма врегулювання конфлікту орієнтована на інтереси сторін, тому консіліатор враховує у своєму рішенні передусім фінансові, економічні й/або особисті інтереси сторін, а вже після – правові аспекти суперечки;
- 5) останнє слово про те, яким буде остаточне рішення конфлікту за формою та змістом, залишається за сторонами.

На основі запропонованих визначень консіліації, робимо висновок, що відмінність даної процедури від медіації полягає у можливості надання консультацій та порад сторонам. Сторони, в свою чергу, вирішують чи скористатися порадами консіліатори чи приймати рішення на власний розсуд.

Таким чином, вважаємо консіліацію різновидом процедури медіації, а можливість надання сторонам консультації чи поради є технологією при врегулюванні конфлікту за участю посередника.

Дійсно, сьогодні, в світі існують різні моделі, підходи, школи медіації. Вони відрізняються деякими особливостями ролі медіатора, за рівнем його впливу, директивності, за ступенем участі у процесі прийняття рішень. Та все ж, медіатор в кожному індивідуальному випадку, опирається на свій досвід і вміння, створює модель, в якій є все краще і необхідне для даних сторін, в даному конкретному конкретному конфлікті.

Залежно від предмету конфлікту, виділяють: медіація в сфері кримінального права, в сфері права інтелектуальної власності, корпоративну медіацію, сімейну медіацію, в сфері банківської справи, в сфері вирішення цивільних спорів та ін..

В світі вже давно практикується застосування медіації як способу врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. Медіація є ефективною:

- в конфліктах щодо ліцензування та передачі майнових прав інтелектуальної власності;
- в конфліктах, що супроводжуються порушенням прав інтелектуальної власності;
- в конфліктах щодо права власності на винахід, тобто коли саме працівник розробив винахід – у свій власний час або в робочий;
- в конфліктах щодо авторства на винахід, якщо третя сторона зробила суттєвий внесок, та інші [32].

Питанню охорони та захисту прав інтелектуальної власності у сучасному суспільстві приділяється все більше уваги, адже як влучно зазначає Еннан Р.Є. в умовах постіндустріального суспільства провідну роль у системі суспільного поділу праці відіграє інтелектуальна, творча діяльність, яка перетворюється на визначальну силу формування та розвитку людської цивілізації. Інтелектуальна діяльність є однією з форм життєдіяльності людини, сутнісною основою процесу створення інтелектуального продукту та відтворення інтелектуального капіталу [68, с.46]. Саме тому, важливим є створення розгалуженої системи захисту зазначених прав, що дасть змогу правовласнику обирати спосіб, який на його думку буде ефективним при врегулюванні конфлікту.

Звернення сторонами конфлікту до суду не завжди задовольняє їх інтереси. Навантаження судів та особливості процедури судового розгляду інколи призводять до того, що справа втрачає свою актуальність ще до того як було винесено рішення по ній. Слід враховувати, що порушення прав інтелектуальної власності найчастіше потребують негайного відновлення порушених прав. Причиною цього є нематеріальна природа об'єктів інтелектуальної власності, що дозволяє відносно швидко їх відтворювати та розповсюджувати, особливо якщо йдеться про порушення прав на ці об'єкти в мережі Інтернет. У деяких категоріях справ важливішим є не вирішення спору на користь однієї сторони та покарання

порушника, що передбачається судовим принципом змагальності, а розв'язання конфліктної ситуації на користь обох сторін. Саме через це набуває актуальності такий вид альтернативного врегулювання конфліктів, як медіація. Механізм процедури медіації дає можливість для малих, середніх та великих підприємств, а також фізичних осіб зекономити фінансові витрати, час на вирішення справ у сфері інтелектуальної власності, зберегти свою ділову репутацію та отримати результат, який би зміг максимально задовольнити обидві сторони конфлікту [211].

Звернувшись за врегулюванням конфлікту у сфері права інтелектуальної власності до медіатора, сторони будуть забезпечені:

По – перше, швидким врегулюванням конфлікту, і як наслідок, швидким припиненням правопорушення. Адже об'єкти права інтелектуальної власності потребують швидкої реакції на порушення або загрози такого порушення, щоб припинити або попередити незаконне відчуження, копіювання, розповсюдження результатів інтелектуальної діяльності.

По – друге, прийняттям взаємовигідного рішення, яке задовольнить обидві сторони. Під час процесу медіації, сторони самі вирішують прийнятні для них умови укладеної угоди так, щоб припинити порушення прав інтелектуальної власності та задовольнити інтереси обох сторін.

По – третє, збереженням довірливих партнерських відносин, чи налагодженням нових ділових зв'язків. Якщо до правопорушення, сторони були партнерами, то медіація є тією процедурою, яка допомагає зберегти ці партнерські відносини. У випадку, якщо сторони партнерами не були, під час медіації вони можуть створити нові професійні зв'язки, що буде вигідним для обох сторін.

По - четверте, медіація може зберегти ділову репутацію сторін конфлікту. Конфлікти, які набули розголосу можуть впливати на ділову репутацію сторін. В даному випадку не важливо чи стороною конфлікту є підприємство або організація чи фізична особа, що знаходиться з нею в трудових, ділових відносинах. Конфлікт може зачіпати репутацію пов'язаних осіб. Медіація допомагає сторонам залишати інформацію про конфлікт конфіденційною.

По – п'яте, медіація буде вигідним примиренням сторін. Сторони при медіації знаходяться в процесі пошуку того рішення, яке може задовольнити вимоги та інтереси обох сторін. При позитивній медіації обидві сторони отримують задоволення своїх інтересів.

По – шосте, медіація може стати поштовхом для створення нових об'єктів права інтелектуальної власності. Сторони можуть реалізувати свій творчий потенціал як в процесі пошуку рішення, що врегулює конфлікт так і після проведення медіації.

До ознак та переваг медіації у порівнянні з іншими механізмами врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності відносяться:

- швидкість залагодження конфлікту;
- конфіденційність обставин справи та умов примирення;
- зменшена ступінь формалізованості;
- невеликі фінансові витрати;
- рівність сторін;
- добровільність процедури медіації;
- можливість для сторін контролювати процес, вносити свої корективи;
- можливість припинити процес медіації на будь - якій стадії, за ініціативою сторони;
- активна роль сторін, диспозитивність процесу медіації;
- кваліфікованість та неупередженість медіатора;
- взаємовигідний результат;
- психологічні фактори, до яких, зокрема, відносяться уникнення конфлікту між сторонами й можливість подальшої співпраці [245, с.66].

Важливо при дослідженні медіації у сфері права інтелектуальної власності, звернути увагу на такі її різновиди: медіація прав та медіація угоди.

Медіація прав інтелектуальної власності відбувається за необхідності врегулювання конфлікту щодо порушення прав або в разі загрози порушення прав. Наприклад, особа використала у власній праці фрагмент твору іншого автора без посилання на нього. Таким чином, дана особа порушила авторські права на твір

іншої особи. Сторони звертаються до медіації задля врегулювання конфлікту між ними з приводу їх прав. Медіація угоди спрямована на врегулювання конфлікту, що виникає відносно умов договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. При медіації угоди, можливим є не тільки врегулювання конфлікту, який виник щодо порушення або невиконання умов договору між сторонами але й укладення нової вигідної угоди для сторін.

Відмінність медіації прав та медіації угоди:

1. При медіації угоди, сторони до виникнення конфлікту вже мали ділові відносини, при медіації прав, відносин між сторонами до конфлікту може і не бути;
2. При медіації угоди конфлікт розглядається з позиції порушення прав та обов'язків, що витікають з договору, при медіації прав, конфлікт розглядається з позиції порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності.

Конфлікт між сторонами виникає і при порушенні прав і при порушенні умов договору, таким чином медіація буде ефективна в обох випадках як спосіб врегулювання даного конфлікту. Але таке розмежування буде мати значення для самих сторін, адже при медіації угоди сторони можуть або дійти згоди щодо виконання вже існуючої угоди або за результатами медіації сторони можуть укласти нову більш вигідну угоду. І для сторін, і для медіатора при медіації угоди буде легше налагодити взаємодію між сторонами, які вже були у ділових відносинах. Медіація угоди обмежена умовами договору між сторонами, так за результатами медіації сторони можуть дійти згоди щодо виконання таких умов, щодо розірвання договору або щодо укладення між ними нового договору. У випадку медіації прав, сторони не обмежені такими рамками та можуть укласти угоду за результатами медіації, прописавши будь-які умови (що не порушують законодавства), які на їх думку врегулюють конфлікт.

Медіація як досить гнучка процедура, яка з часом та з розвитком сфери інтелектуальної власності стане ще більш затребуваним та ефективним способом врегулювання конфлікту [42].

Медіація доводить свою ефективність в праві інтелектуальної власності завдяки притаманним їй принципам. Традиційно, принципи права поділяються на:

загальноправові, міжгалузеві та галузеві [219, 241]. Така класифікація принципів притаманна і для медіації. Так, Ю.Д.Притика виділяє такі принципи медіації: 1) загальноправові принципи медіації; 2) міжгалузеві принципи медіації; 3) конкретно-правові принципи медіації [179, с.87].

Характерним для загальноправових принципів є те, що вони відносяться до всієї правової системи і розповсюджують свій вплив на всі галузі, підгалузі, інститути права загалом. До таких принципів можна віднести такі класичні принципи: демократизм, гуманізм, соціальна справедливість, законність, невід’ємність природних прав людини, вища цінність людського життя, пріоритетність норм міжнародного права, вища сила Конституції України, верховенство права, тощо [132, с.208]. Медіація органічно входить у сферу правового регулювання декількох галузей права. Як альтернативна форма врегулювання конфлікту, медіація може бути врегульована кодексами, що регулюють порядок провадження по справах у державних судах, лише частково, наприклад, щодо призупинення розгляду справи по суті у зв’язку із зверненням сторін до медіації, та положення, що медіатор не може бути свідком по аналогічній справі [52; 268; 104]. В цьому випадку на медіацію здійснюють вплив процесуальні принципи. До таких принципів слід відносити наступні вихідні засади: диспозитивність, процесуальна рівність перед законом, безпосередність дослідження доказів, поєднання гласності і конфіденційності, принцип об’єктивної істини, допустимості і належності доказів, дотримання мовного режиму провадження, оцінки доказів за внутрішнім переконанням, дотримання процесуальної форми тощо [25].

Крім того, на позасудову медіацію, як на певну форму процесуального розгляду справ, можуть розповсюджуватись єдині міжгалузеві процесуальні принципи [98, с.7]. Принципи – це визначальні ідеї, засади, згідно з якими відбувається регулювання певних відносин [49, с.104].

Країни, які прийняли спеціальні закони про медіацію (Німеччина, Білорусь, Росія, Італія, Румунія, Словаччина та інші) пішли шляхом фіксації у текстах

нормативно – правових актів тільки переліку конкретно – правових принципів медіації. Отже, до конкретно-правових принципів медіації належать:

Принцип добровільності. Медіація є добровільною процедурою. Сторони добровільно, без будь-якого примусу звертаються до медіатора для врегулювання конфлікту. Кожна сторона на будь-якій стадії може вийти із процесу. Рішення, які приймаються впродовж медіації також є добровільними. Сторони самі контролюють весь процес медіації.

Якщо угодою сторін передбачена обов'язкова процедура медіації - це не припускає зобов'язання примиритися. Від сторони в даному випадку вимагається тільки сумлінно розглянути варіанти примирення і утриматися від судового розгляду цього спору впродовж певного строку [141].

Сторони самі визначають умови угоди за результатами медіації. Вони можуть висувати будь-які пропозиції і відхиляти пропозиції іншої сторони без пояснення причин. В угоду за результатами медіації можуть бути включені тільки ті умови, які стали результатом взаємної згоди сторін. Виконання угоди за результатами медіації також здійснюється на основі принципів добровільності і сумлінності сторін [88, с.115].

Принцип конфіденційності. Без дозволу сторін, медіатор та жодна інша особа – учасник медіації, не має права розголошувати факти, які стали відомі у ході даного процесу.

По відношенню до конфіденційності сторони можуть розробити свої правила, або заздалегідь домовитися з медіатором, або використати вже наявні певні правила. Оскільки гарантія конфіденційності є важливою для сторін, медіатор повинен обговорити її з конфліктуючими сторонами [116]. Це є величезною перевагою медіації порівняно з судовим розглядом конфлікту.

Якщо сторони домовились, що вся або частина виявленої інформації під час медіації є конфіденційною, така угода сторін повинна бути для медіатора обов'язковою. Зміст угоди за результатами медіації може бути розкритий тільки у випадках, встановлених сторонами або законом, зокрема, для цілей його виконання [151].

Крім медіатора, зобов'язання щодо нерозголошення відомостей, несуть і сторони медіації. На нашу думку, дотримуватись даного принципу повинні і сторони задля своєї репутації та безпеки.

Конфіденційність не може бути представлена як обмеження або заборону на моніторинг, наукові дослідження або оцінку програм медіації. З дозволу сторін, науковцям може бути наданий доступ до статистичних даних, присутність на процесі медіації, інтерв'ю учасників медіації [177, с.45].

Принцип самовизначеності та рівноправ'я сторін. Сторони рівні в своїх правах. Жодна з них не має процедурних переваг. Їм надається однакове право висловлювати свої думки, визначати час, місце переговорів, оцінювати прийнятність пропозицій і умов угоди.

Правове положення сторін однакове і жодна із них не може змушувати іншу до яких-небудь дій. Сторони рівні і розраховують знайти рішення, яке буде вигідне для них обох [170].

Медіатор не має права ставити своїми діями будь-яку із сторін в переважне становище, так само як і зменшувати права і законні інтереси однієї з них.

Принцип незалежності та нейтральності медіатора. Медіатор має бути незалежним від впливу третіх осіб на проведення медіації. Медіатор не може бути залежним фінансово чи особистими зв'язками від сторін конфлікту. Медіатор має уникати такої поведінки, яка давала б привід відчувати прихильність по відношенню до іншої сторони. Якість процесу медіації підвищується, коли у сторін є впевненість у незалежності медіатора. Медіатор повинен остерігатися упереджень, ґрунтованих на особових характеристиках сторін, їх соціального походження або поведінки на медіації. Медіатор повинен розкрити всі наявні або потенційні власні інтереси в конфлікті, в тому або іншому ступені відомі йому. Після виявлення таких, медіатор повинен відмовитися від медіації [131, с.87].

Принцип незалежності та нейтральності ідентифікують медіацію як самостійний спосіб альтернативного врегулювання конфлікту відмінний від інших. «Незалежність» та «нейтральність» медіатора об'єднано в один принцип адже ці

два поняття характеризують його як самостійну та неупереджену особу, що здатна забезпечити сторін конфлікту рівними правами та обов'язками.

Кодекс етики медіатора Національної асоціації медіаторів України також розглядає принципи незалежності й нейтральності медіатора: «Медіатор має бути незалежним від впливу третіх осіб на процедуру і результат медіації. Медіатор має бути нейтральною особою, яка не є заінтересованою у змісті спору. Медіатор допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори, досягти порозуміння. Медіатор надає сторонам медіації консультації виключно щодо порядку проведення медіації та фіксування її результатів. Медіатор має бути неупередженим у ставленні до сторін, фактів, суджень у конфлікті (спорі), усвідомлено залишаючи осторонь власні стереотипи та власний життєвий досвід. Медіатор не має права оцінювати поведінку та погляди сторін медіації, за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або порядку проведення медіації».

Дотримання даного принципу медіатором, гарантує справедливість та законність укладеної угоди за результатами медіації, а самого медіатора характеризує як високопрофесійного посередника.

Принцип неупередженості. Медіатор не має обманної, негативної, заздалегідь сформованої думки щодо будь-кого із конфлікту або предмету спору. Медіатор повинен проводити процедуру медіації справедливо. У будь-який час, якщо медіатор не здатний проводити процес в неупередженій манері, він зобов'язаний припинити медіацію. Медіатор має залишатись осторонь відносно позицій та суджень сторін, за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або порядку проведення медіації [105].

Дотримання всіх принципів медіації гарантує ефективне проведення процедури альтернативного врегулювання конфлікту та налагодження добрих ділових відносин між сторонами.

Таким чином, наразі, медіація є актуальним способом врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. І вже сьогодні перед

законодавцем має стояти першочергове завдання щодо пошуку тієї моделі медіації, яка буде активно та плідно застосована в Україні.

Як вже зазначалось, запровадження медіації в вітчизняну правову систему має стати позитивним кроком до захисту прав інтелектуальної власності. Проте, досі не існує однастайності щодо можливих методів такого запровадження. Існує кілька точок зору з приводу того, яким чином запроваджувати медіацію в національний механізм захисту. Зокрема обґрунтовується концепція судової медіації, відповідно до якої остання повинна стати складовим елементом процесуальної процедури. Натомість представники другої концепції стверджують, що медіація повинна бути автономним способом врегулювання правових конфліктів і, за прикладом третейського судочинства, функціонувати паралельно з судовим процесом. А в ідеалі – передувати йому. Такий задум покладено в основу діяльності медіаційних груп, які вже функціонують на території України [65, с.119].

Незважаючи на розбіжності в поглядах щодо моделі медіації, представники обох концепцій працюють, запроваджуючи цей спосіб альтернативного врегулювання правових конфліктів в національний механізм захисту прав людини [23, с.181]. Таким чином, медіація буде доступною і для сторін, які прагнуть врегулювати конфлікт до звернення до суду (подання позову), так і для тих, хто вже є учасником судового розгляду справи, але ще має змогу звернутись до медіатора.

Чинники, що перешкоджають поширенню медіації є очевидними. По-перше, це необізнаність громадян у врегулюванні конфліктів без звернення до суду. По-друге, навіть, якщо вони знають про існування такого способу врегулювання конфліктів, вони не впевнені в його ефективності.

Медіація - це шлях до залагодження конфлікту, вона навчає людей бачити не тільки власні проблеми, але й рахуватися з позицією іншої сторони і шукати можливість врегулювати спірне питання на взаємоприйнятній для сторін основі з метою примирення.

З метою подальшого успішного поширення медіації в Україні, необхідно:

- активізувати зусилля і заходи щодо інформування і просвіти населення, формуючи обізнаний попит на медіаційні послуги, що дозволяє не тільки робити медіацію затребуваною, але і створити свого роду механізм громадського контролю за якістю медіаційних послуг. При цьому ті, хто займається такою просвітницькою діяльністю, самі повинні добре орієнтуватися в суті медіації;

- вести роз'яснювальну роботу серед юристів, акцентуючи увагу на тому, що медіація не конкурує з правовим консультуванням, не замінює участь юриста, адвоката в судовому процесі і ні в якому разі не може замінити суд інституціонально. Навпаки, лише за наявності стабільної, незалежної, відкритої судової системи можливе успішне поширення медіації. Судді мають бути інформовані про медіацію, щоб компетентно пропонувати її сторонам і користуватися медіаційним підходом для примирення сторін. Злагоджена взаємодія юрисдикційних та неюрисдикційних способів є запорукою ефективного захисту прав;

- адвокати, юристи повинні орієнтуватися в усьому спектрі можливих АВС і особливостях і перевагах медіації, у тому числі для того, щоб професійно виконувати свою роботу - запропонувати компетентно своєму довірителю звернення до медіації і допомогти йому зробити усвідомлений інформований вибір;

- в управлінській сфері при ухваленні рішень, роботі з персоналом використання медіації і медіаційного підходу за останні роки стає все частішим і дає хороший ефект. Сприяти інтеграції медіації в життя корпорацій [141];

- створення центрів по врегулюванні конфліктів у сфері права інтелектуальної власності за допомогою медіації. Порушення прав інтелектуальної власності несуть матеріальні збитки та ризик втрати репутації не тільки для правовласників, але порушення прав інтелектуальної власності також тягне за собою недоотримання коштів в державний бюджет, як наслідок недостатність фінансування наукових та дослідницьких установ, що є двигуном розвитку держави. Тому, необхідно створити таку систему захисту прав інтелектуальної власності, яка б могла швидко реагувати на такі порушення. Незважаючи на

конфлікти, які виникатимуть завжди, правовласники відчуватимуть себе захищеними, що дасть їм поштовх створювати нові, корисні суспільству та державі об'єкти права інтелектуальної власності. Тому вбачаємо, що крім суду з питань інтелектуальної власності як юрисдикційного органу, що здійснює правосуддя, необхідно створити центр, що буде здійснювати неюрисдикційний захист прав інтелектуальної власності.

Отже, на сьогоднішній день, просвіта - це одне з ключових завдань, для вирішення якого можуть і мають бути зроблені різноманітні заходи, у тому числі з використанням ЗМІ і будь-яких доступних ефективних засобів поширення інформації і просвіти громадян. У зв'язку з цим вбачається значимим формування умов для того щоб медіація стала частиною освіти - дошкільної, шкільної і ВНЗ.

3.2. Порядок врегулювання конфлікту щодо прав інтелектуальної власності шляхом медіації

Медіація - це процедура врегулювання конфлікту, до якої сторони можуть звернутись до початку судового процесу, на будь-якій стадії судового розгляду справи або на стадії виконавчого провадження. Досудова медіація здійснюється за ініціативою однієї із сторін та погодженням іншої сторони, або у випадку медіаційного застереження. Судова медіація є одним із видів медіації, що може бути проведена на будь якій стадії судового процесу [1, с.95]. Ініціювати застосування медіації можуть сторони спору. Суд не може зобов'язати сторін звернутись до медіатора для врегулювання спору. Вважаємо, що роль суду в такому процесі може бути виключно інформативною. Суддя на стадії підготовчого провадження має проінформувати сторін про можливість мирного врегулювання конфлікту, в тому числі шляхом застосування медіації. На сьогоднішній день, вітчизняне законодавство містить норми (197 ЦПК, 182 ГПК), відповідно до яких суд на стадії підготовчого засідання з'ясовує у сторін чи бажають вони укласти мирову угоду, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді. У зв'язку із практикою

застосування медіації як процедури врегулювання спору, вбачається необхідним доповнити положення пункту другого частини другої статті 197 ЦПК України та викласти у наступній редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді» та положення пункту другого частини другої статті 182 ГПК України та викласти у наступній редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді». Таким чином, судді інформують сторін про інші альтернативні способи врегулювання спору.

Медіація може бути корисною і на стадії виконавчого провадження. Зважаючи на те, що сторони не завжди задоволені судовим рішенням та не завжди добросовісно його виконують, вважаємо доречним застосовувати медіації та стадії виконавчого провадження. В даному випадку, сторони будуть мати змогу переглянути конфліктну ситуацію та знайти те рішення, яке буде вигідним для обох сторін і як наслідок будуть зацікавлені в його виконанні.

Незважаючи на те, коли буде застосована медіація, вона повинна пройти певні стадії для її ефективності.

Дж. Келтнер пропонує розглядати 7 стадій процесу медіації: організація місця проведення медіації; відкриття й початок обговорення, опрацювання спірних питань; ідентифікація можливих альтернатив; оцінка; переговори; прийняття рішення; перевірка і завершення процесу. Ч. Мор виокремлює в посередництві 12 стадій: початковий контакт з учасниками; вибір стратегії управління процесом; збирання та аналіз інформації; опрацювання плану здійснення посередництва; створення атмосфери довіри і співробітництва; початок посередницької сесії; визначення пунктів розбіжностей, порядку та послідовності їх обговорення (порядку денного); виявлення прихованих інтересів учасників; опрацювання варіантів урегулювання; оцінка варіантів для прийняття рішення; завершальні переговори; досягнення формального врегулювання [122, с.217].

На основі вищезапропонованих стадій та з урахуванням особливостей даної процедури та особливості об'єктів права інтелектуальної власності щодо якого виник конфлікт, вважаємо проведення медіації буде ефективним, якщо вона буде проходити за такими стадіями:

Перша стадія – підготовча. Для сторін важливим є на даній стадії формулювати свої цілі, зібрати та систематизувати матеріал на підтвердження своєї позиції, обрати тактику для переговорів, прийняти рішення про участь посередника на переговорах. З урахуванням особливостей об'єктів права інтелектуальної власності необхідно, аби сторони розуміли щодо якого об'єкту виник конфлікт, що є предметом конфлікту, хто є сторона – опонент. Як вже було розглянуто в першому розділі дослідження, предметом конфлікту у сфері права інтелектуальної власності може бути майнове чи особисте немайнове право особи на об'єкт права інтелектуальної власності. Момент виникнення прав інтелектуальної власності для об'єктів може різнитись, тому необхідно, щоб сторони розуміли чи надана правова охорона об'єкту чи належать хоча б одній із сторін права. Через свою нематеріальну природу, об'єкти права інтелектуальної власності можуть бути швидко реалізовані тому, конфлікти в цій сфері вимагають оперативного реагування. Сторони не мають безпідставно затягувати підготовчу стадію.

Медіатор на цій стадії домовляється зі сторонами про свою участь в медіації, збирає інформацію про конфлікт, про сторін конфлікту, про можливу зацікавленість в предметі конфлікту третіх осіб. Важливою функцією медіатора на даному етапі є пояснення сторонам функцій медіатора та охарактеризувати можливості даної процедури для самих конфліктуючих сторін [229]. На нашу думку, для ефективності проведення процесу переговорів медіатору бажано володіти базовими знаннями у сфері інтелектуальної власності, а саме, розуміти особливості результатів інтелектуальної творчої діяльності людини, знати коли виникають права інтелектуальної власності, хто може бути суб'єктом прав інтелектуальної власності та які права їм належать. Незважаючи, на те що медіатор не приймає рішення щодо врегулювання конфлікту та не впливає на сторін відносно прийняття рішень, йому необхідно розуміти можливі варіанти розвитку

переговорів, разом із сторонами проговорити кращі та гірші варіанти прийнятих рішень. Обізнаність медіатора у сфері інтелектуальної власності – це захищеність сторін від маніпуляцій та від можливого введення в оману однієї із сторін конфлікту.

Особа, яка має базові знання в сфері інтелектуальної власності повинна мати або документ, що посвідчує підвищення кваліфікації в даній сфері, або захищену кваліфікаційну роботу на здобуття наукового ступеня в даній сфері, або в неї може бути диплом за спеціальністю «інтелектуальна власність». Варто зазначити, що на нашу думку, в силу природи медіації (коли сторони самі приймають рішення) базова освіта в сфері інтелектуальної власності не може носити обов'язковий характер. Але в силу специфіки об'єктів права інтелектуальної власності, вважаємо, що сторони будуть почувати себе більш впевнено, коли в процесі врегулювання конфлікту бере участь кваліфікований спеціаліст.

Отже, на першій, підготовчій стадії, одна із сторін має право направити у письмовій формі пропозицію про звернення до процедури медіації, що містить відомості: 1) про предмет конфлікту; 2) про медіатора, медіаторів або про організацію, що здійснює діяльність по забезпеченню проведення процедури медіації; 3) про порядок проведення процедури медіації; 4) про умови розподілення витрат, пов'язаних з проведенням процедури медіації; 5) про термін проведення процедури медіації.

За Статутом ООН про мирне вирішення міжнародних суперечок, якщо одна із сторін направила у письмовій формі пропозицію про звернення до процедури медіації і впродовж тридцяти днів з дня його направлення або впродовж іншого зазначеного в пропозиції розумного терміну не отримала згоду іншої сторони на застосування процедури медіації, така пропозиція вважається відхиленою. Законопроект про медіацію №3504 від 19.05.2020 не регулює питання звернення сторін одна до одної із пропозицією про мирне врегулювання конфлікту. Вважаємо, доречним доповнити проект закону України, а саме ст. 15 доповнити частиною 1-1 в такій редакції: «Якщо одна із сторін направила іншій стороні в письмовій формі пропозицію про звернення до процедури медіації та протягом

тридцяти днів з дня його направлення не отримала згоду іншої сторони на звернення до процедури медіації, така пропозиція вважається відхиленою». Варто зазначити, що ст. 15, ч. 2 має наразі другий абзац який містить таку норму «За відсутності письмового договору про проведення медіації вважається, що медіація починається з моменту, коли сторони вчинили дії, необхідні для початку медіації». На нашу думку, даний абзац може бути логічним та доречним після вищезапропонованого. Таким чином в законі буде передбачена можливість письмового звернення однієї із сторін до іншої, що в свою чергу буде логічно розкривати суть тези «дії для початку медіації». Крім того, в разі, якщо сторони не дійдуть згоди за допомогою медіації, одна із сторін зможе звернутись із позовною заявою до суду. В позовній заяві зазначається, чи намагались сторони врегулювати конфлікт мирним шляхом. Якщо між сторонами був укладений договір про врегулювання конфлікту за допомогою процедури медіації, то сторони зможуть довести факт намагання мирно врегулювати конфлікт. Якщо договору не було, то спробу мирно врегулювати конфлікт довести буде складно. Сторони зможуть маніпулювати цим, виставляючи себе як особу, яка прагнула дійти компромісу, а іншу сторону, як особу яка відмовилася примиритись і як таку що, не хоче мирно врегулювати конфлікт. В випадку, суд може запропонувати це зробити на будь – якій стадії судового процесу.

Вважаємо доречним строк 30 днів протягом якого сторона конфлікту може дати відповідь на звернення з пропозицією про врегулювання конфлікту за допомогою медіації, та таким, протягом якого сторона зможе обдумати свою позицію та своє рішення стосовно даної пропозиції. Зважаючи на те, що сторона конфлікту може і не знати, що своїми діями вона порушила чи порушує права іншої особи, протягом цього часу є змога перевірити чи було правопорушення, чи є особа, яка надіслала звернення правовласником або вжити всіх необхідних заходів щодо припинення правопорушення. Інколи відслідковування чи було порушення прав може бути складним та довготривалим процесом, тому вважаємо, що 30 днів є тим строком, протягом якого особа може прийняти обґрунтоване рішення щодо участі або неможливої участі в процесі медіації.

Негативним моментом може стати використання строку на відповідь щодо участі в процесі медіації а потім і самого процесу медіації задля затягування часу та впливу строків позовної давності. Погоджуємось із позицією Мазаракі Н.А., яка вважає необхідним закріпити в законодавстві норму, щодо призупинення строків позовної давності [130, с.27]. Таким чином, строк позовної давності припиняється з дня початку процедури медіації. Початком медіації є день укладання угоди про проведення медіації. Таким чином, вважаємо необхідним доповнити частину першу статті 263 ЦК України «Перебіг позовної давності зупиняється» пунктом п'ять у наступній редакції: «у разі початку процедури медіації». Таким чином, сторони отримують безперешкодний доступ до процедури медіації, не обмежуючи себе в можливості у випадку безрезультатного примирення, звернутись до суду за захистом своїх прав та інтересів.

Умовою для проведення медіації є конфлікт, а відповідно і наявність мінімум двох сторін, що мають індивідуальний погляд на предмет конфлікту; особисту зацікавленість у вичерпанні конфлікту. Сторони, які перебувають у ділових відносинах, можуть укласти медіаційне застереження, в якому передбачається воля сторін у випадку виникнення конфлікту, звернутись до медіатора задля мирного врегулювання конфлікту. Таке застереження може бути у вигляді додатку до основного договору. На нашу думку, практика використання медіаційного застереження може бути корисна для підприємств та організацій, як додаток до трудового договору, а також як додаток до договору про створення твору на замовлення, продюсерського договору та інших. Позитивним в медіаційному застереженні є те, що сторони будуть налаштовані мирно врегулювати конфлікт, конфлікт не буде розголошений третім особам та не шкодить діловій репутації сторін, сторони зможуть продовжити співпрацю. Негативним моментом є те, що не завжди сторони будуть дотримуватись медіаційного застереження.

Для проведення процедури медіації, сторони за взаємною згодою обирають одного або декількох медіаторів.

Медіатор у разі наявності або виникнення в процесі проведення процедури медіації обставин, які можуть вплинути на його незалежність та неупередженість,

негайно зобов'язаний повідомити про це сторони або у разі проведення процедури медіації організацією, що здійснює діяльність по забезпеченню проведення процедури медіації, також вказану організацію.

Порядок проведення медіації визначається сторонами. Вони можуть запропонувати свій варіант введення медіації або дати таку можливість медіатору [198, с.104]. В Україні не закріплений єдиний порядок введення даної процедури, тому він може бути обраний на свій розсуд сторонами чи медіатором.

Терміни проведення процедури медіації визначаються договором про проведення процедури медіації. Договір про проведення медіації — угода про надання сторонам послуг з проведення медіації з метою врегулювання конфлікту, укладена сторонами конфлікту та медіатором (медіаторами) у погодженій між ними формі з урахуванням вимог законодавства [191]. Отже, угода про проведення медіації є кінцевим етапом підготовчої стадії.

Наступна (друга) стадія медіації – це стадія переговорів, у якій виокремлюють: початок переговорів, етап визначення загальних рамок угоди, етап пошуку рішення, етап прийняття рішення.

На початку переговорів, медіатор повинен пояснити сторонам конфлікту цілі медіації та завдання самих сторін в процесі переговорів. Крім того, медіатор повинен пояснити наслідки недосягнення згоди між сторонами, нагадати про можливі негативні наслідки. Сторони разом з медіатором складають регламент медіації і домовляються про правила поведінки. При медіації, яка відбувається щодо врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності і сторони, і медіатор повинні розуміти важливість призупинення використання об'єкта права інтелектуальної власності, якщо така реалізація продовжує порушувати права інтелектуальної власності і може нести більше негативні наслідки для правовласника чи суспільства.

Цікавим є така конструкція як найкращий і найгірший варіант прийнятого рішення. Це характеризує рамки, за які сторонам бажано не виходити під час медіації [218]. Медіація це вміння сторін домовлятись на вигідних обом умовах. Важливо, щоб і медіатор, сторони уникали моментів, за яких може виникнути

новий конфлікт. Він має направляти сторони на обговорення різних варіантів бачення вичерпання конфлікту.

На етапі визначення загальних умов угоди виробляється спільна платформа для пошуку взаємовигідного рішення, обговорюються критерії прийняттого для обох сторін вирішення спірних питань, відповідальність, можливі заходи довіри та форми контролю за виконанням майбутньої угоди. На цьому етапі можна залучати експертів для надання певних висновків з конкретних питань [47].

На даному етапі, сторонам необхідно визначитись чи можлива їх співпраця в подальшому. Які позитивні чи негативні моменти співпраці вони бачать. Таким чином медіація може слугувати перезавантаженням ділових відносин сторін. Може слугувати етапом нової співпраці, нових умов співпраці що буде націленою на новий результат.

Етап пошуку рішення є емоційно складним. Оскільки сторони намагаються відстояти саме своє бачення правильного рішення. Завданням медіатора є відокремлення цього етапу від етапу прийняття рішення. Медіатор має стримувати сторони та налаштовувати їх на пошук консенсусу. Медіатор записує всі можливі шляхи врегулювання конфлікту, запропоновані сторонами для вибору найбільш вдалого для обох сторін. Також медіатором може бути запропоновано прийняття часткових, тимчасових та умовних рішень. Все це дасть можливість сторонам краще зрозуміти, яке саме рішення їх влаштує і це може об'єднати сторін для розгляду та пошуку необхідних шляхів подолання конфлікту. Якщо посередник бачить, що стосовно певної пропозиції реально досягти згоди, він спрямовує учасників на її обговорення. Якщо сторони не можуть знайти єдино – правильного рішення, кожна із сторін пропонує свій варіант врегулювання конфлікту та умови досягнення його мети [230]. В процесі пошуку рішення конфлікту, сторони можуть не раз намагатися нав'язати своє бачення виходу із конфліктної ситуації, вони можуть не погоджуватись одне з одним, відхиляти запропоновані опонентом можливості та варіанти вичерпання конфлікту – все це є нормальним процесом у пошуці консенсусу. Протягом процесу переговорів медіатору необхідно за необхідності нагадувати сторонам основну мету медіації – прийняття

взаємовигідного рішення, яке допоможе обом сторонам задовольнити свої права та інтереси. Медіатор має зберігати об'єктивність, дотримуватися регламенту і сприяти «чесній грі» в межах правил, про які сторони домовилися. За необхідності він допомагає сторонам формулювати свої поправки або умови [121].

Пошук рішення - це процес, що об'єднує сторін. Обидві сторони повинні мати істинні мотиви врегулювати конфлікт. Сторони повинні йти на компроміс, тобто взаємні поступки. Їх позиції та бачення повинні враховувати особливості предмету конфлікту. Медіація – це процес, що має складатись із взаємних поступок задля пошуку єдиного прийняттого для сторін рушення (консенсусу).

Етап прийняття рішення часто супроводжується заведенням переговорів у глухий кут. Одна із сторін може навмисно затягувати час та вводити в оману іншу сторону. Може бути, що безвихідь спричинена наявністю у сторін прихованих інтересів, про які сторони змовчали, але без урахування яких згоди досягти неможливо.

В такій ситуації важливою є роль медіатора. Медіатор має наголосити, якими будуть наслідки недосягнення примирення; закликати сторін поставити себе на місце опонента і озвучити свою поведінку на його місці; запитати у сторін, чи переконані вони в доцільності продовження процедури примирення, чи вони прагнуть примирення; з'ясувати, що може вплинути на сторін, аби ті змінили свою думку з певного питання; при необхідності медіатор може зробити перерву та зустрітись із кожною стороною окремо, тощо [142, с.156].

Не варто сприймати глухий кут як поразку. Це може стати поштовхом для перезавантаження процесу переговорів та примирення.

Завершення переговорів - це останній етап, на якому сторони формулюють зміст угоди за результатами медіації, а медіатор оформлює його протоколом при позитивному результаті медіації, або викладає в протоколі причини неможливості укладення угоди між сторонами.

Угода за результатами медіації є багатозначним явищем. Це є відображення волі обох сторін. Угода є взаємною, погодженою за змістом, спрямованою на досягнення загального для них правового результату.

На цьому етапі завданням медіатора є допомога сторонам в оформленні медіаційної угоди. Успішне проведення примирної процедури полягає в тому, що сторони на власний розсуд виробляють рішення, яке повністю відповідає їх інтересам. Таке рішення закріплюється та знаходить своє відображення в угоді за результатами медіації.

Питання правової природи угоди за результатами медіації є актуальним, оскільки сьогодні є надзвичайно популярними інститути альтернативного врегулювання конфлікту, тобто вирішення спору без залучення органів державної влади. Метою медіації як одного із видів АВС є швидке та ефективне усунення спору та укладення угоди, яка б могла визначити умови врегулювання конфлікту та визначити права та обов'язки сторін щодо попередження подібного роду спору в майбутньому [29, с.56].

Саме правильне розуміння умов угоди та оформлення цієї угоди дасть можливість сторонам захистити свої права та інтереси. Дотримання умов такого виду цивільно – правового договору забезпечує захищеність сторін від порушень їх прав та інтересів.

Впродовж усієї процедури медіації, медіатор може зустрічатися одразу з всіма сторонами конфлікту, або проводити окремі зустрічі з кожною із сторін.

Поки в Україні не прийнято закон про медіацію, практикуючі медіатора керуються кодексами етики медіаторів, за якими, медіатор не має права :

- 1) бути представником якої-небудь сторони;
- 2) робити якій-небудь стороні юридичну, консультаційну або іншу допомогу;
- 3) здійснювати діяльність медіатора, якщо при проведенні процедури медіації він особисто зацікавлений в її результаті, у тому числі полягає з особою, яка є однією із сторін, в родинних стосунках;
- 4) робити без згоди сторін публічні заяви по суті [105].

Останньою стадією в процедурі медіації є підписання обговореної на попередній стадії угоди за результатами медіації. Така угода укладається у письмовій формі і повинна містити відомості про сторони, предмет конфлікту, проведену процедуру медіації, медіатора, а також погоджені сторонами

зобов'язання, умови і терміни їх виконання. Угода за результатами медіації підлягає виконанню на основі принципів добровільності і сумлінності сторін [130].

Медіатор слідкує, щоб був дотриманий принцип рівноправ'я та кожна із сторін могла в рівній долі висловлювати свої думки, позиції та бачення відносно вирішення конфлікту. Крім того, медіатору варто звернути увагу на те, щоб сторони вірно розуміли одна одну та не створювали штучного затягування процесу.

Угода за результатами медіації закріплює права та обов'язки сторін, щодо врегулювання конфлікту.

Даний договір можна вважати таким, що задовольняє обидві сторони, коли в ній присутні наступні складові:

1) процедурне задоволення - сторони, незалежно від ходу виконання угоди, готові надалі використовувати ту ж модель переговорного процесу в подібних обставинах;

2) психологічне задоволення - учасники переговорів не відчули морального навантаження;

3) задоволення по суті - його ступінь залежить від того, наскільки адекватно виділені всі проблеми і наскільки формальні пункти угоди забезпечують реальне задоволення інтересів [126. С.86].

Такі вчені як Калашнікова С.І. [88, с.156] та Мазаракі Н.А. [130, с.26] пропонують розрізняти угоду за результатами медіації укладену в рамках приватної медіації та угоду за результатами судової медіації. В першому випадку, мова йде про угоду як самостійний вид цивільно-правової угоди, в другому випадку ми говоримо про угоду яка має схожі риси з мировою угодою.

Так, у праві багатьох зарубіжних країн, угоди, укладені в рамках приватної медіації, розглядаються цивільно-правові договори, на які поширюються загальні вимоги матеріального законодавства про двосторонні угоди і, зокрема, про мирові угоди. Такими країнами є Італія, Франція, Німеччина. Відносно угод, укладених за результатами судової медіації, то тут можливо декілька варіантів, зокрема, такі угоди:

1) розглядається як цивільно-правової угоди (переважно в країнах загального

права); в цьому випадку підставою для припинення провадження у справі буде, наприклад, спрямоване в суд сповіщення про укладення угоди за результатами медіації (Канада, Онтаріо);

2) дана угода прирівнюється до судового рішення (наприклад, у Словенії);

3) розглядаються в якості судової мирової угоди процесуальної природи. Така угода вимагає ухваленню судом і тільки після цього набуває юридичної сили (наприклад, у Фінляндії, Румунії) [300].

Досліджуючи угоду за результатами медіації як кінцевий етап процедури медіації, варто співвіднести її з мировою угодою. Хотілося б зазначити, що угода за результатами медіації та мирова угода мають як спільні так і відмінні риси, так:

- укладення мирової угоди виключно присудовий спосіб примирення, укладення угоди за результатами медіації може відбуватись до відкриття судового провадження, на будь - якій стадії судового провадження або на стадії виконавчого провадження;

- мирова угода має бути затверджена судом, угода за результатами медіації такої ухвали не вимагає;

- і мирова угода, і угода за результатами медіації мають статус цивільно-правового договору;

- і мирова угода, і угода за результатами медіації мають бути ґрунтовані на вольовому характері дій сторін [29, с.57].

Стаття 19 проекту Закону України «Про медіацію» №3504 від 19.05.2020 р. закріплює такі вимоги до угоди за результатами медіації:

1. Угода за результатами медіації повинна містити спільне рішення сторін медіації про врегулювання конфлікту (спору) та є обов'язковою для виконання сторонами.

2. Угода за результатами медіації, укладена сторонами медіації у письмовій формі, повинна містити відомості про:

1) дату і місце укладення угоди;

2) сторони медіації та їх представників;

3) медіатора (медіаторів), договір про проведення медіації або правила проведення медіації;

4) узгоджені сторонами медіації зобов'язання, способи та строки їх виконання, а також наслідки їх невиконання або неналежного виконання;

5) інші умови, визначені сторонами медіації.

Угода за результатами медіації, укладена сторонами медіації у письмовій формі, може бути підписана медіатором (медіаторами).

3. Угода за результатами медіації не повинна містити положень, які суперечать законам України, інтересам держави і суспільства, моральним засадам.

На основі зазначених вимог, можемо навести підстави для визнання угоди за результатами медіації недійсною: 1) у випадку, недотримання вимоги щодо письмової форми угоди ; 2) у випадку, коли в угоді за результатами медіації будуть міститись положення, які суперечать законам України, інтересам держави і суспільства, його моральним засадам; 3) у випадку, коли за змістом угоди неможливо визначити суть зобов'язань сторін, способи та строки їх виконання, а також наслідки їх невиконання або неналежного виконання.

Нестор Н.В. зазначає, що положення угоди за результатами медіації мають бути викладені лаконічно й одночасно конкретно та зрозуміло; угода повинна містити строки виконання зобов'язань; в угоді повинно бути визначено порядок проведення моніторингу виконання угоди та порядок поведінки у випадку, якщо угода не виконуватиметься належним чином [153].

Зважаючи, на те, що медіація є гнучкою процедурою, яка спрямована на задоволення вимог обох сторін, предмет угоди за результатами медіації не завжди може збігатися з предметом конфлікту чи судового розгляду, може містити юридично не значущі, але важливі для сторін умови, включати обов'язки різної правової природи [231, с.96].

Після того як текст угоди повністю перевірений (і при необхідності виправлений), медіатор дає їх на підпис сторонам.

Угода має бути підписана у трьох екземплярах: по одній кожній стороні та один варіант залишається медіатору.

По завершенню переговорів медіатор готує та подає до органу, який направив справу на медіацію проміжний звіт про результати проведення медіації. Додатком до даного звіту є угода між сторонами. При цьому, медіатор не повинен розкривати змісту безпосереднього процесу медіації, оскільки він, без виключень, має конфіденційний характер [177, с.108]. Такий порядок звітування має корисний ефект, адже він допомагає зводити статистичні дані щодо кількості проведених процедур медіації, ефективності медіації та визначення подальших шляхів популяризації даного неюрисдикційного способу захисту прав.

Актуальним є питання додержання сторонами умов угоди за результатами медіації. Ефективним є проведення моніторингу виконання умов договору як самими сторонами так і медіатором. Через всебічність середовища існування та відтворення об'єктів права інтелектуальної власності важливим є контроль за виконання умов договору всіма учасниками медіації. Моніторинг можна здійснювати шляхом телефонного контакту зі сторонами, Інтернет – платформ для спілкування, особистих зустрічей чи проведення спільної підсумкової зустрічі. Проведення будь-якого контакту зі сторонами після здійснення процедури медіації має на меті:

- моніторинг процесу виконання угоди;
- обговорення поточних питань, пов'язаних з взаємодією між сторонами та процесом виконання домовленостей;
- уточнення терміну виконання досягнутих домовленостей;
- фіксація повного чи часткового виконання угоди [17].

У той же час процедура медіації може завершитися безрезультатно, тобто сторони не досягли консенсусу щодо обговорюваних питань, або укладена угода свідомо не виконується. У такому випадку медіатор складає протокол медіації та надсилає звіт особі або органу, у провадженні якого перебуває справа. В результаті провадження у справі продовжується у встановленому законом порядку [106].

Отже, угода за результатами медіації виражає волю сторін щодо виходу з конфлікту та, в якому передбачаються умови задоволення вимог сторін. Таким

чином, угода за результатами медіації дає можливість вичерпати конфлікт, а також відшкодувати як моральну так і матеріальну шкоду, завдану таким конфліктом.

Для медіатора, так як і для сторін важливим є те, щоб під час примирної процедури був знайдений консенсус. Рішення повинно задовольнити обидві сторони медіації. Не завжди сторони приймають рішення, якого вони прагнули досягти на початку переговорів. Їх позиція та бачення виходу із конфлікту може змінюватись на протязі всього процесу примирення. Сторони можуть прийти до кращого варіанту врегулювання конфлікту ніж вони очікували. Важливо, щоб сторони були остаточно переконані в правильності та вигідності рішення, яке вони приймають, підписавши угоду. Умови такої угоди не повинні суперечити моральності, імперативним нормам права, зачіпати права осіб, які не були присутніми на медіації. Забезпечення дотримання даних вимог при укладенні угоди є обов'язком медіатора. За загальним правилом, медіаційна угода має виконуватися добровільно. У той же час в цілях забезпечення прав добросовісних учасників примирної процедури, вважається необхідним передбачити порядок приведення такої угоди у виконання. Позитивним є досвід штата Колорадо, де передбачена можливість звернення до суду однією із сторін медіації задля надання угоді за результатами медіації обов'язкового характеру [296].

Особа, яка має договірні відносини щодо врегулювання конфлікту, в тому числі, у сфері інтелектуальної власності має право на захист своїх інтересів, які були виражені в угоді за результатами медіації. Вважаємо, що врегулювавши на законодавчому рівні можливість звернення особи, яка була стороною процесу медіації, до суду задля забезпечення виконання угоди за результатами медіації є ефективним способом забезпечення своїх прав та інтересів. За загальним правилом, рішення прийняте сторонами під час медіації – це рішення, яке вигідне обох сторонам, але не завжди сторони сумлінно будуть виконувати свої зобов'язання. Навіть прострочення строків, протягом яких повинні бути виконанні зобов'язання, можуть нести значні матеріальні збитки. Таким чином, добросовісна сторона медіації повинна бути забезпечена правом на примусове виконання зобов'язань іншою стороною. Аби не завантажувати судову систему та не

затягувати справи, вважаємо, що доречно буде закріпити можливість суду ухвалювати угоду за результатами медіації по спрощеній процедурі. Така процедура має передбачати, дослідження законності угоди за результатами медіації та винесення відповідної ухвали. Дана ухвала, надасть обов'язкової сили угоді за результатами медіації, невиконання якої може тягнути відповідні наслідки.

Отже, на основі вищезазначеного, можемо зробити висновок, медіація це процес врегулювання конфлікту за участі нейтральної сторони, що складається із стадій, якому притаманні конкретно – правові принципи та форма проведення якої може обиратись сторонами на свій розсуд. Поки в Україні не прийнято спеціального закону, практикуючі медіатори використовують у своїй практиці положення щодо проведення медіації, які передбачені кодексами медіаторів.

3.3. Міжнародний досвід запровадження медіації як способу альтернативного врегулювання конфліктів

На сьогоднішній день розвиток інтелектуальної власності безпосередньо залежить від захищеності правовласників на результати інтелектуальної творчої діяльності. Кожна країна повинна забезпечити правоволодільців вільним доступом як до юрисдикційних форм захисту прав інтелектуальної власності, так і до неюрисдикційних.

Вважаємо доречним дослідити систему захисту прав інтелектуальної власності провідних країн світу задля можливості удосконалення моделі захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Сполучені Штати Америки (США) є однією із країн, яка має високий дохід від реалізації об'єктів права інтелектуальної власності. До цього висновку прийшли творці Міжнародного індексу інтелектуальної власності 2020 року, опублікованого Глобальним центром інновацій та політики, який входить в структуру Торгової палати США [325].

США мають одну з найбільш ефективних систем захисту інтелектуальної власності в світі. Сприяння «розвитку науки і технічної промисловості» шляхом

закріплення «за авторами і винахідниками виняткових прав на їхні твори і відкриття» є одним із завдань, яке ставить перед собою країна [232].

На сьогоднішній день, вагому роль в боротьбі із порушеннями у сфері інтелектуальної власності США грає Прикордонно-митна служба. Це орган, який контролює імпорту та експорту об'єктів права інтелектуальної власності через митний кордон країни. Прикордонно-митна служба має право конфіскувати і затримати імпортовані товари, що порушують права інтелектуальної власності в США. Співробітники Прикордонно-митної служби мають доступ до баз даних зареєстрованих об'єктів права інтелектуальної власності та можуть відстежувати імпортовані товари для запобігання транспортування контрафактних та піратських товарів [329].

В країні створений Національний координаційний центр з прав на об'єкти інтелектуальної власності, який проводить розслідування щодо джерел товарів, які порушують права інтелектуальної власності, для визначення та притягнення до відповідальності організацій і осіб, що незаконно виробляють та поширюють такі об'єкти [81].

Судовий розгляд спорів щодо прав інтелектуальної власності, як правило, здійснюється у федеральних судах, створених відповідно до статті III Конституції США [324]. Система федеральних судів США включає тринадцять федеральних окружних судів різних територій США, а також Апеляційний суд Федерального округу, який має виключну юрисдикцію щодо патентних та інших апеляцій щодо інтелектуальної власності [305].

США вважається першою країною, яка почала застосовувати альтернативні способи врегулювання конфлікту. Найбільш вживаним способом АВС в США є медіація. Саме конфлікти, щодо об'єктів авторського права вважаються найбільш придатними для врегулювання шляхом медіації. В порівнянні із дорогим судовим процесом, медіація є виправданим способом захисту авторських прав, адже судовий розгляд справ щодо порушення авторських прав в середньому може складати 100000 доларів США, а медіація в два рази менше. Крім того, вартість судового розгляду може бути і більшою, в залежності від складності справи,

необхідності залучати свідків та експертів [322]. Наразі є актуальною медіація, що здійснюється за допомогою Інтернету або телефону. Особливо таке посередництво є виправданим коли спір є незначним. Для такої процедури залучаються медіатори, які пройшли курси роботи в режимі онлайн [328].

Сьогодні в США, попри велику затребуваність процедури медіації і досі тривають заходи щодо просвіти населення стосовно даної примирної процедури. Створюються нові центри приватної медіації. В науковій доктрині тривають дискусії щодо ефективних моделей медіації, щодо комбінованих процедур врегулювання конфлікту, щодо медіації як ефективного способу захисту прав інтелектуальної власності на нові результати інтелектуальної творчої діяльності та об'єкти інтелектуальної власності розміщені у Всесвітній мережі [306].

Однією із провідних європейських країн, де запроваджені високі стандарти охорони та захисту прав інтелектуальної власності є Німеччина. Система охорони та захисту інтелектуальної власності в Німеччині робить значний вплив на розвиток системи інтелектуальної власності інших країн. У Німеччині зародився ряд інститутів патентного права, які були пізніше перейняті багатьма країнами [9, с.69].

Сьогодні, спори щодо прав інтелектуальної власності в Німеччині розглядають загальні суди (суди земель) та Федеральний патентний суд. Федеральний патентний суд Німеччина був створений 1 липня 1961 року як самостійний та незалежний суд. Дискусії щодо необхідності його створення велись протягом довгого часу. Одним із головних викликів, які ставились, це залучення кваліфікованих спеціалістів – технічних суддів. Німецька модель запровадження спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності стала прикладом іншим державам [93].

Федеральний патентний суд розглядає справи, що стосуються надання правової охорони об'єктам інтелектуальної власності. Спори щодо порушення прав інтелектуальної власності розглядають загальні суди [277, с.62].

Розвиток альтернативних процедур врегулювання конфлікту в Німеччині, як і в більшості країн Європейського Союзу, почався з гармонізації законодавства країн

– членів ЄС. А саме, Директива № 2008/52 / ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах, стала початком роботи над законодавчим підґрунтям для медіації, як примирної процедури. Вже, 26 липня 2012 року Німеччина прийняла закон «Про підтримку медіації та інших процедур позасудового врегулювання конфліктів [302]. До прийняття закону в країні вже існувала практика медіації. Дана примирна процедура була присудовою та проводилась суддями. Довгі роки медіація проводилась на безоплатній основі та показувала свою ефективність. На момент прийняття закону про медіацію, дана процедура вже була поширеною на всіх землях країни та практикувалась в загальних та в спеціалізованих судах [327, с.1882]. Пропонували та проводили медіацію судді, це на думку приватних медіаторів, не завжди відповідало інтересам сторін. Компромісним рішенням стали зміни в деякі положення закону, що закріпили модель «зовнішньої» медіації, коли судді направляють сторін до приватного медіатора [318, с.201].

Сьогодні, в Німеччині медіація гармонійно вбудована в систему правосуддя, таким чином, при судах працюють медіатори, які допомагають сторонам врегулювати конфлікт як до початку відкриття судового провадження, так і на будь-якій стадії судового розгляду справи. Якщо сторони звернулись до медіації, коли судове провадження вже було відкрите, в разі укладання угоди за результатами медіації, сторонам гарантується зменшення судового збору [284].

Щодо просвітницької діяльності, то в більшості німецьких шкіл права, введений постійний курс медіації. Доктором Артуром Троссеном створена і успішно діє Міжнародна асоціація інтегрованої медіації, яка об'єднує медіаторів більш ніж з 10 країн світу [138].

У Німеччині немає загальнонаціональних стандартів проведення медіації. Кожна федеральна земля може розробляти власні практичні рекомендації. Вони можуть стосуватися таких стандартних питань, як суть угоди між сторонами, або переліку спорів, що передаються на медіацію.

Стандарти проведення медіації можуть приймати і громадські організації. Так, Бюро з послуг медіації і розв'язання конфліктів у федеральній землі Кельн

розробило стандарти навчання медіаторів. Усі медіатори поділяються на професіоналів і волонтерів, проте спеціальна кваліфікація не є необхідною умовою подальшої роботи. Достатньо пройти базовий тренінг [261].

Медіація з питань інтелектуальної власності є вкрай привабливим варіантом для сторін, які приділяють більше уваги збереженню або зміцненню своїх відносин, прагнуть зберегти контроль над процесом врегулювання конфлікту, цінують конфіденційність або хочуть досягти швидкого врегулювання конфлікту шкоди для своєї репутації. Відтак, в Німеччині практикують медіацію щодо врегулювання таких видів конфліктів:

- щодо нових технологій;
- щодо прав на торговельні марки, музичні твори, твори літератури, мистецтва, інші об'єкти;
- щодо конфліктів відносно договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [311].

Для захисту інтелектуальної власності в Італії використовуються норми національного законодавства, а також міжнародні конвенції, акти та рекомендації. Італія є учасником усіх міжнародних угод у сфері авторського права.

Національне законодавство Італії передбачає судовий захист та інший, який не порушує законодавства. Порушенням прав інтелектуальної власності визнається будь-яке використання об'єкта без згоди автора та / або правовласника.

Вибір способів захисту буде залежати від конкретного об'єкта права інтелектуальної власності, права на який було порушено. Правовласник може реалізувати право на захист наступними способами:

1. направити вимогу до правопорушника про застереження протиправного використання чужого об'єкта, відшкодування збитків;
2. звернутись до суду з заявою про розірвання договору про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, відшкодування збитків та застосування штрафних санкцій;
3. звернутись із позовом до спеціалізованого Суду з прав інтелектуальної власності [80].

Відповідно до Міжнародного індексу інтелектуальної власності 2020 року Італія відноситься до групи «Помірних інноваторів» [325]. Це означає, що державні заходи стимулювання інноваційної діяльності та розвитку інтелектуальної власності загалом ще зазнають певних проблем щодо їх швидкої та ефективної реалізації.

Одним із найголовніших заходів щодо створення умов розвитку інтелектуальної власності та інноваційної діяльності є створення сучасної системи захисту прав інтелектуальної власності. Цікавою є практика Італії запровадження ABC в національну систему. Медіація як один із способів ABC запроваджувалась в Італії як обов'язкова процедура. До цього часу триває дискусія щодо ефективності такого методу запровадження. З одного боку, Конституційний Суд Італії санкціонував конституційність обов'язкової спроби посередництва, за умови, що така обов'язковість не обмежує право громадян на вільний доступ до правосуддя. Крім того малозначність деяких справ, що розглядаються в суді, можуть обмежувати право на повний та всебічний розгляд складних судових справ. З іншого боку добровільна медіація також має свій позитивний досвід вже протягом 17 років. Кілька тисяч медіацій, що проводяться на рік, мають позитивний результат у врегулюванні конфлікту на 80% [309].

Крім того, 17 січня 2003 року в Італії був прийнятий Законодавчий Декрет № 5 (вступив в чинності 1 січня 2004 року), що встановлює обов'язкову процедуру медіації при врегулюванні корпоративних і багатьох фінансових суперечок. Згідно із зазначеним законом, якщо в договорі сторін або у внутрішніх документах корпорацій передбачена процедура медіації, суд не буде розглядати спір, поки сторони не проведуть процедуру медіації.

В законі також передбачені вимоги до проведення процедури медіації, в тому числі її сувора конфіденційність, незалежність посередника, неприпустимість використання інформації, отриманої в ході посередництва, як доказ у судовому процесі.

Італія заохочує сторін конфлікту до проведення примирної процедури, так всі угоди і документи, прийняті за результатами медіації, звільняються від оподаткування [66, с76].

Медіація в Італії може застосовуватись як спосіб врегулювання конфлікту у сфері прав інтелектуальної власності. Вона застосовується при конфліктах щодо об'єктів, які називають засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, щодо технологій, щодо авторських прав, особливо у випадку конфліктів, що стосуються різних юрисдикцій. Медіація може застосовуватись відповідно до медіаційного застереження, коли сторони вже перебували в договірних відносинах або за відсутності такого застереження [317].

Створення системи інтелектуальної власності в Китаї почалося порівняно пізно, але розвивалося стрімко. З кінця 70-х років XX століття Китай почав проводити політику реформ щодо захисту інтелектуальної власності, що стало суттєвим поштовхом для розвитку даної сфери [8, с.81].

Після вступу Китаю в 2001 р до Світової організації торгівлі були внесені значні поправки в закони, нормативні акти та юридичні тлумачення, що стосуються охорони інтелектуальної власності. З 2003 року Китай широко починає співпрацювати у сфері інтелектуальної власності з іншими країнами, міжнародними організаціями та іноземними підприємствами. Починаючи з 2004 р., держава щорічно з 20-го по 26-е квітня проводить Тиждень пропаганди захисту інтелектуальної власності. З 2004 року поступово підвищується рівень виконання законів щодо захисту прав інтелектуальної власності [313, с.18].

Сьогодні, в Китайській Народній Республіці заходи щодо забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності здійснюють наступні державні органи: Державне управління у справах інтелектуальної власності, Державне промислово-торгівельне адміністративне управління, Державне управління у справах преси та друку, Державне управління у справах авторського права, Міністерство культури, Міністерство громадської безпеки, Головне митне управління, Верховний народний суд і Верховна народна прокуратура [267].

В Китаї найбільш активним суб'єктом захисту прав інтелектуальної власності є Державне промислово-торгівельне адміністративне управління, яке уповноважене реагувати на порушення прав пов'язаних із торговельними марками, комерційними найменуваннями та іншими правами інтелектуальної власності. Відповідно, даний орган може вживати заходів щодо розслідування таких порушень, вилучення і конфіскацію продукції, яка створена з порушенням прав інтелектуальної власності, адміністративні заборони, штрафи та навіть арешт осіб, що здійснюють незаконні дії [79].

Державне управління у справах інтелектуальної власності Китаю створило перших 10 місцевих допоміжних центрів по всій країні для надання китайським організаціям допомоги у врегулюванні конфліктів щодо прав інтелектуальної власності за кордоном. Більшість конфліктів за кордоном у сфері інтелектуальної власності мають підприємства Китаю. У 2019 році Держуправління у справах інтелектуальної власності Китайської Народної Республіки оголосило про початок роботи державного центру для надання допомоги китайським підприємствам в захисті їх прав інтелектуальної власності за межами країни, а також кращого розуміння законодавства інтелектуальної власності в зарубіжних країн. Державний центр надаватиме послуги через Інтернет, гарячу лінію і в приймальних [96].

Крім юрисдикційних форм захисту в Китаї активно використовують неюрисдикційні форми, а саме переговори, медіацію та арбітраж.

Медіація є найбільш ефективним способом АВС в Китаї. Наразі в Китайській Народній Республіці діють закони «Про медіацію і арбітраж трудових спорів» від 29.12.2007 та «Про народне посередництво» від 28.08.2010 [135].

В Китаї створений Комітет з посередництва, який є організаційною основою системи медіації. Медіатори та організації, що проводять медіацію є недержавними суб'єктами. Освіта та професійна підготовка медіаторів залежить від сфери конфлікту. Якщо конфлікт вже переданий на розгляд суду, до його врегулювання залучається особа, що має юридичну освіту. Угода за результатами медіації передається до суду для ухвалення, тому вимагається професійне її складання [264].

Варто відзначити, що наразі медіація заохочується в Китаї. Так послуги медіатора оплачуються з державного бюджету, тому врегулювання конфліктів, щодо більшості категорій справ може бути здійснена безоплатно.

З урахуванням того, що суди та органи державної влади, що уповноважені здійснювати захист прав інтелектуальної власності переповнені справами, в Китаї практикується медіація у сфері інтелектуальної власності. В першу чергу, конфлікти, що пов'язані із службовими творами розглядаються в обов'язковому порядку за допомогою медіатора, адже конфлікти, що виникають всередині організації чи підприємства розглядаються за допомогою медіації в обов'язковому порядку. Крім того, вважається доречним залучати медіатора до конфліктів, які є незначними і до врегулювання яких нерационально буде залучати адміністративні чи судові ресурси [129].

В Японії більшість спорів у сфері інтелектуальної власності вирішуються в судовому порядку. Цивільно-процесуальний кодекс (КПК), до якого було внесено суттєві зміни в 1996 році та набрав чинності в 1998 році, забезпечує наступну систему для ефективного вирішення спорів: суд проводить підготовче провадження, на якому одній із сторін дозволяється бути присутнім за допомогою телеконференції, але лише тоді, коли інша сторона присутня на судовому засіданні особисто. Медіація в Японії зазвичай проводиться судами або Японською асоціацією комерційного арбітражу (JCAA). Медіація частіше використовується для сімейних суперечок, ніж для комерційних [1, с.118]

Після судової процедури кожна сторона, у свою чергу, з комісією з медіації (до складу якої входять один суддя та більше двох громадян, призначених судом) виступає з метою досягнення згоди, прийнятної для обох сторін.

Суддя, що виступає медіатором не видає обов'язкового рішення, а просто сприяє досягненню згоди.

Онлайн медіація в Японії ще не є популярним способом врегулювання конфліктів та використовується рідко [318].

Для Японії є характерним чітке розмежування понять «посередництво» і «примирення». Так, при проведенні процедури примирення посередник може

консультувати сторони і пропонувати їм свої варіанти виходу з конфлікту, при посередництві (медіації) - посередник є нейтральною особою, що надає сторонам сприяння у врегулюванні конфлікту [164].

Вищезазначені країни є прикладами різних правових систем, устрою та традицій, але разом з тим вони визнали медіацію, як одну із ефективних способів врегулювання конфліктів. Крім розвитку юрисдикційних форм захисту, що передбачає створення спеціалізованих судів, посилення митного контролю, удосконалення центральних органів виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності, дані країни паралельно розвивають і способи альтернативного врегулювання конфлікту. Сьогодні, бачимо, що запровадження медіації може відбуватись різними шляхами:

1. Одні країни запроваджують обов'язкову медіацію для певних категорій справ - Італія, Китай, Японія, Канада; інші країни пропонують виключно добровільну процедуру - США, Литва, Болгарія, Польща.

2. Багато країн світу вже прийняли спеціальні закони щодо медіації (Німеччина, Білорусь, Китай, деякі провінції Канади, США, Мальта, Румунія, Болгарія, Молдова, Казахстан [137]; інші країни ще не мають спеціального законодавства - Азербайджан, Вірменія, Грузія.

3. Деякі країни визначають спеціальні умови для осіб медіаторів - в Китаї медіатору рекомендовано мати юридичну освіту при врегулюванні конфлікту, що знаходиться в суді; в Австрії професійним медіатором може бути особа, яка досягла 28 років, має встановлену законом професійну кваліфікацію, заслуговує на довіру та уклала договір страхування цивільної відповідальності; в Албанії медіатором може бути особа, яка має диплом про отримання університетської освіти, досягла 25 років, закінчила курси професійної підготовки, має ліцензію, зареєстрована в реєстрі медіаторів і щодо неї відсутній обвинувальний вирок за вчинення умисного злочину; у Казахстані є два рівні медіаторів - професійний медіатор, який повинен мати вищу освіту, досягти 25 років, закінчити курси професійної підготовки, бути включеним у реєстр професійних медіаторів та непрофесійні, які можуть досягти 40 років та дані про яких внесені в реєстр непрофесійних медіаторів; у Росії на

непрофесійній основі повноваження медіатора можуть здійснювати особи з 18 років, які мають повну цивільну дієздатність та не мають судимості, а на професійній основі – особи з 25 років, які мають вищу освіту й отримали додаткову професійну освіту у сфері медіації [90, с.25]; в таких країнах як Болгарія та Канада конкретних вимог до особи – медіатора не висувається.

4. Кількість годин навчання для медіаторів також може різнитись – у Франції необхідна кількість годин навчання складає 560 годин - теоретична підготовка передбачає опанування дисциплін «право» (63 години), «психологія» (63 години) і «соціологія» (35 годин) [285]; у Молдові – 120 годин, у Грузії – до 40 годин, Білорусь – 140 годин для осіб з юридичною освітою, 170 – для осіб з іншою вищою освітою) [145].

5. Одні країни практикують безоплатну медіацію, як спосіб заохочення (Грузія), інші країни використовують виключно платну основу діяльності медіаторів (Вірменія – 10 євро за годину, крім того вартість медіації може залежати від складності справи) [145].

Крім того, варто відзначити, що розвиток інтелектуальної власності передбачає введення таких об'єктів на міжнародний ринок. Відповідно, суб'єкти таких відносин можуть вступати в конфлікт щодо об'єктів права інтелектуальної власності. Тому, міжнародна міжурядова організація, створена на основі Конвенції, ухваленої у 1967 році державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів. У 1974 році ВОІВ набуло статусу спеціалізованої установи ООН. Метою діяльності цієї міжнародної організації є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та дотримання положень багатосторонніх договорів, що регулюють правові та адміністративні аспекти інтелектуальної власності [41].

В 1994 році ВОІВ було засновано Центр з питань арбітражу та посередництва, щоб запропонувати способи АВС для вирішення міжнародних комерційних спорів між приватними сторонами. Сторонами конфліктів у сфері інтелектуальної власності були сторони з різних країн, включаючи Австрію, Китай, Францію,

Німеччину, Угорщину, Індію, Ірландію, Ізраїль, Італію, Японію, Нідерланди, Панаму, Іспанію, Швейцарію, Великобританію та Сполучені Штати Америки [331].

На офіційному сайті VOIB розміщений невичерпний перелік конфліктів, які можуть бути врегульовані за допомогою медіації, серед яких: конфлікти щодо патентів, ноу-хау та ліцензії на торговельну марку, конфлікти щодо договору франчайзингу, комп'ютерних програм, мультимедійних договорів, службових творів, щодо договори злиття та поглинання, де інтелектуальна власність є внеском до статутного капіталу, щодо договорів у сфері спорту, музики, кіно та інші [333].

У сфері права інтелектуальної власності важливим фактором, що визначає доречність обрання способу вирішення спору - за допомогою медіації або в судовому порядку, є життєвий цикл продукту. З його допомогою можна припустити, з якою швидкістю продукт, що містить об'єкт інтелектуальної власності, подолає шлях від стадії впровадження на ринок до стадії спаду продажів і прибутку. Так, якщо мова йде про технології, телевізійну передачу, то існує ймовірність, що строк комерційного використання цих об'єктів буде коротше, ніж період часу, за який може бути вирішено спір у суді, а судові рішення втратить актуальність для ініціатора спору. Крім того, від швидкості та ефективності вирішення спору залежить, чи буде використання продукту вигідним для компанії або обтяжене додатковими витратами.

Отже, як показує міжнародний досвід, застосування медіація є найбільш швидким способом врегулювання конфліктів, оскільки сам процес менш формалізований і більш простий в організації. Категорії конфліктів у сфері інтелектуальної власності підпадають під так звані конфлікти, що доречніше врегульовувати за допомогою медіації. Адже, інколи вартість судового розгляду може бути дорожче ніж самі збитки завдані конфліктом; затягування конфлікту може призвести до більших збитків та створити нові конфлікти; об'єкти інтелектуальної власності можуть бути складними для розуміння особами, що не є фахівцями в даній сфері (якщо предметом конфлікту, наприклад, виступають права на продукт телевізійного формату, технологію, комп'ютерну програму, особа, уповноважена прийняти рішення, повинна розумітись на таких об'єктах, у випадку

медіації сторони самі приймають рішення і, як показує практика, в процесі медіації сторони та їхні радники, які знають специфіку своєї галузі, знаходять унікальні рішення, засновані на індивідуальних інтересах і інтересах бізнесу; в процесі медіації, сторони можуть відкривати для себе нові проекти у сфері інтелектуальної власності; важливу роль на ринку товарів та послуг грає ділова репутація, тому основний принцип конфіденційності робить медіацію ефективною для врегулювання конфліктів, які можуть вплинути на репутацію виробника товару чи послуги або в гіршому світлі представити сам товар чи послугу).

Отже на основі проведених досліджень щодо медіації у сфері інтелектуальної власності вважаємо доречними такі кроки її запровадження в вітчизняну правову системи:

1. Україна, сьогодні, повинна прийняти спеціальний закон, який регулює відносини, в сфері медіації.

2. Незважаючи на досвід деяких зарубіжних країн щодо запровадження обов'язкової медіації, вважаємо доречним та більш ефективним в національну правову систему запроваджувати все ж таки добровільну процедуру посередництва. За відсутності фінансування з боку держави послуг медіації, обов'язкова медіація викличе складності її використання через фінансову складову. Крім того вважаємо, що закріплення обов'язкової медіації буде суперечити принципу добровільності процедури медіації.

3. Вжити всіх заходів задля популяризації даного способу врегулювання конфлікту. В першу чергу, необхідно провести роботу із суддями та адвокатами. В рамках такої роботи варто розширити їх уявлення про медіацію; про доречність застосування медіації, а не судовий розгляд в окремих категоріях справ; наголосити на необхідності роз'яснення сторонам їх права на досудове врегулювання конфлікту; та приділити увагу взаємодії суддів та адвокатів із медіаторами аби створити ефективну систему захисту прав.

4. Регулярно проводити просвітницьку діяльність. Перший рівень просвіти - це проведення ознайомчих заходів для школярів. Особи шкільного віку повинні знати та розуміти важливість мирного врегулювання конфлікту, переваги

примирення, знати основи переговорів, спрямованих на врегулювання конфлікту, види конфліктів, які можливо врегулювати за допомогою медіації. Другий рівень просвіти - просвіта у вищих навчальних закладах. За спеціальностями «право», «соціологія», «психологія» запровадити обов'язкову навчальну дисципліну «Медіація» та для спеціальності «право» додатково - «Альтернативне врегулювання конфліктів» в рамках якого студенти будуть мати змогу вивчати усі способи АВС в тому числі медіацію. Іншим спеціальностям необхідно вивчати медіацію в рамках навчальних дисциплін, що можуть співвідноситись із даною темою (правознавство, конфліктологія, культурологія, політологія та інші). Третій рівень просвіти - це проведення ознайомчих заходів на підприємствах та організаціях. Вважаємо за необхідне на підприємствах та організаціях проводити співбесіди із співробітниками щодо конфліктів, можливих способах їх врегулювання, роз'яснювати щодо прав інтелектуальної власності на службові твори та можливостях врегулювання побідних конфліктів шляхом проведення медіації.

5. Вважаємо цікавим та актуальним досвід зарубіжних країн щодо можливості комерційним підприємствам впровадити внутрішню медіацію. Так, на підприємстві може працювати особа, що має право займатись діяльністю медіатора. Таким підхід допоможе зберігати добросовісні ділові відносини працівників, конфлікт не буде виходити за межі підприємства та шкодити його діловій репутації, підприємство зможе економити ресурси на судові тяганини.

6. Уповноважити Національний орган інтелектуальної власності на ведення реєстру медіаторів, що мають знання в сфері інтелектуальної власності.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в світі сформовані різні моделі впровадження практики застосування медіації для врегулювання конфліктів, які ґрунтуються на принципах імперативності, коли звернення до медіації є обов'язковою передумовою судового захисту, або диспозитивності, що передбачає право, а не обов'язок учасників конфлікту звертатись до медіації на різних стадіях врегулювання конфлікту.

Передумовою запровадження обов'язкового застосування медіації для врегулювання окремих категорій спорів у національній практиці має бути: прийняття спеціального законодавчого акту про медіацію; впровадження ефективних механізмів державного фінансування оплати послуг медіаторів, як це передбачено, зокрема, в Грузії, Китаї.

В Україні застосовується добровільна процедура медіації як способу альтернативного врегулювання конфлікту. Проводяться інформаційні заходи організаціями медіаторів, розробляються навчальні курси з вивчення медіації та проводяться тренінги для медіаторів задля вдосконалення знань та навичок.

Крім того, залежно від вимог, які висуваються до особи медіатора на законодавчому рівні зарубіжних країн, виділено два підходи щодо медіації: професійна медіація, яка є поширеною в США, Грузії, Німеччині, Великій Британії, Молдові та багатьох інших країнах та непрофесійна медіація яка використовується Болгарія. Професійна діяльність медіації передбачає відповідність встановленим вимогам до віку, освіти чи спеціальної підготовки медіаторів.

В Україні медіація проводиться професійними медіаторами, що мають повну цивільну дієздатність, вищу освіту, не мають судимості та пройшли спеціальну підготовку медіатора, обсягом не менше 90 годин.

Отже, медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності – це переговорний процес за участю третьої нейтральної сторони, спрямований на пошук взаємовигідного рішення для врегулювання конфлікту щодо об'єктів інтелектуальної власності та прав, які щодо них виникають.

Звернення до медіації можливе як для врегулювання конфліктів, так і на доконфліктній стадії – як передумова розвитку відносин у сфері права інтелектуальної власності на взаємовигідних для сторін умовах. На доконфліктній стадії роль медіатора полягає у сприянні сторонам щодо визначення найбільш прийнятної для них траєкторії побудови та розвитку відносин, співпадіння волі та волевиявлення, очікувань та можливості їх досягнення. Звернення за таких умов до медіації є корисним на етапі укладання договорів щодо розпорядження майновими

правами інтелектуальної власності, визначення умов створення службових творів, спадкування прав інтелектуальної власності, вирішення питання щодо участі правами інтелектуальної власності у складі статутного капіталу юридичної особи тощо.

ВИСНОВКИ

У висновках викладено найбільш важливі результати дисертаційного дослідження, спрямовані на вирішення наукової завдання щодо запровадження практики альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності в Україні, до яких належать такі:

1. Конфлікт – багатоаспектне соціальне явище, що відображає стан відносин між різними категоріями суб'єктів, який характеризується наявністю неузгодженості, протиставлення, конфронтації позицій сторін, обумовлених дійсним порушенням чи загрозою порушення прав та інтересів або помилковими уявленням про їх наявність.

Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності – це стан суспільних відносин, сторони яких перебувають в умовах протидії через порушення, потенційну можливість порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, мають неузгодженість поглядів, інтересів, переконань щодо процесу створення результатів інтелектуальної творчої діяльності або використання, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та обсягу прав, які щодо них виникають.

2. Особливості конфліктів у праві інтелектуальної власності полягають у сфері поширення та охоплення категорій учасників, на яких впливають їх наслідки. Попри приватноправовий характер конфлікту, який полягає в неузгодженості прав та інтересів правоволодільця та інших зацікавлених суб'єктів (потенційних чи реальних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності, інших творців, правоволодільців, фізичних та юридичних осіб, задіяних під час створення об'єкта), він може мати публічно-правовий прояв через вплив його наслідків на суспільство, державу.

Публічно-правовий характер конфліктів у сфері права інтелектуальної власності полягає в тому, що неправомірне використання, необґрунтовані обмеження щодо використання або створення об'єктів права інтелектуальної власності можуть призводити, зокрема, до поширення продукції, яка вводиться в обіг зоману споживачів, або неможливості виготовлення продукції, важливої для

забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства.

3. Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності, крім негативних наслідків, може мати соціально-позитивний ефект, який полягає у: стимулюванні особи до використання об'єктів права інтелектуальної власності; обмеженні необґрунтованої монополії правоволодільців на використання об'єктів права інтелектуальної власності; виготовленні суспільно корисної продукції; активізації творчої діяльності та налагодженні співпраці.

4. Відмінності між категоріями «конфлікт» та «спір» мають процедурний та сутнісний (змістовний) характер. До процедурних належать такі відмінності: момент виникнення (конфлікт виникає в момент зіткнення інтересів чи прав сторін; спір – з моменту процесуального оформлення та звернення до уповноваженого суб'єкта з метою його вирішення); момент завершення (конфлікт завершується узгодженням інтересів сторін; спір вважається завершеним, коли прийнято процесуальне рішення щодо його вирішення); формалізованість проведення процедури (конфлікт врегульовується у формі та способами, зручними для сторін конфлікту; спір вирішується відповідно до встановлених процесуальних процедур).

До сутнісних відмінностей належать: причина виникнення (при спорі – це наявні або передбачувані за позицією сторони (сторін) спору порушення, загроза порушення прав та інтересів; при конфлікті – як наявні чи передбачувані порушення прав і інтересів, так і суб'єктивні позиції сторін щодо заперечення проти вчинення правомірних дій; умови вичерпання (конфлікт вичерпується за умови, що сторони знайшли обопільно прийнятне рішення, спір вважається вирішеним на підставі рішення уповноваженого органу; усвідомленість сторонами дійсних причин виникнення суперечностей (конфлікт може бути явним (усвідомленим) або прихованим (дійсні мотиви протиставлення позицій є неусвідомленими сторонами); спор є явним для обох сторін.

5. Альтернативне врегулювання конфліктів як неюрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності передбачає діяльність сторін конфлікту,

спрямовану на застосування різних способів виявлення чинників, які обумовили виникнення протиріч і неузгодженостей позицій та визначення оптимальних шляхів їх вирішення як самостійно, так і з залученням третьої сторони.

Переваги альтернативного врегулювання конфліктів полягають у можливості: добровільного вибору конфліктуючими сторонами способу вирішення існуючих суперечностей; узгодження інтересів сторін з процедурних питань; прискореного вирішення питання через зосередження на певній проблемі; визначення прийняттого для всіх сторін рішення, що підвищує гарантії його належного виконання; винайдення напрямів для співпраці та збереження ділових відносин.

6. Способи альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності – це сукупність заходів, які можуть обирати сторони конфлікту з метою вирішення існуючих протиріч, припинення порушення прав та інтересів або усунення загроз такого порушення, усунення перешкод щодо реалізації прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності, а також свободи творчості.

Специфіка та різноплановість способів альтернативного врегулювання спорів дозволяє визначити критерії для їх класифікації на різні категорії, однак не сприяє побудові єдиної ієрархічної послідовної їх системи.

Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності поділено на категорії за такими критеріями: залучення третьої сторони; мета проведення; визначення процедури проведення; обов'язковості прийнятого рішення; повноваження щодо прийняття рішень.

7. Особливості конфліктів у сфері права інтелектуальної власності, суб'єктний склад, а також сфера виникнення впливають на вибір способів їх альтернативного врегулювання. Для врегулювання конфліктів у комерційній сфері за участю іноземних суб'єктів ефективним є звернення до Міжнародного комерційного арбітражу, Центру арбітражу та посередництва при Всесвітній організації інтелектуальної власності. Щодо конфліктів, які виникають у сфері приватноправових відносин щодо реалізації права творчості чи інших прав інтелектуальної власності, ефективним є звернення до переговорів, укладання

мирової угоди, проведення фасилітації. Для врегулювання спорів, які розглядаються в судовому порядку, поряд з врегулюванням спору за участю судді або укладанням миркової угоди, які передбачені в процесуальному законодавстві, можливим є звернення до переговорів як передумови ефективного вирішення спору. Універсальним способом врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності є медіація, яка може застосовуватись на різних етапах розвитку конфліктної ситуації та незалежно від її суб'єктного складу.

8. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфлікту у сфері права інтелектуальної власності – це переговорний процес за участю третьої нейтральної сторони, спрямований на пошук взаємовигідного рішення для врегулювання конфлікту щодо об'єктів інтелектуальної власності та прав, які щодо них виникають.

Звернення до медіації можливе як для врегулювання конфліктів, так і на доконфліктній стадії – як передумова розвитку відносин у сфері права інтелектуальної власності на взаємовигідних для сторін умовах. На доконфліктній стадії роль медіатора полягає у сприянні сторонам щодо визначення найбільш прийнятної для них траєкторії побудови та розвитку відносин, співпадіння волі та волевиявлення, очікувань та можливості їх досягнення. Звернення за таких умов до медіації є корисним на етапі укладання договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, визначення умов створення службових творів, спадкування прав інтелектуальної власності, вирішення питання щодо участі правами інтелектуальної власності у складі статутного капіталу юридичної особи тощо.

9. На міжнародному рівні сформовано різні моделі впровадження практики застосування медіації для врегулювання конфліктів, які ґрунтуються на принципах імперативності, коли звернення до медіації є обов'язковою передумовою судового захисту, або диспозитивності, що передбачає право, а не обов'язок учасників конфлікту звертатись до медіації на різних стадіях врегулювання конфлікту.

Передумовою запровадження обов'язкового застосування медіації для врегулювання окремих категорій спорів у національній практиці має бути:

прийняття спеціального законодавчого акту про медіацію; впровадження ефективних механізмів державного фінансування оплати послуг медіаторів, як це передбачено, зокрема, в Грузії, Китаї.

В Україні на сучасному етапі доцільним є збереження практики добровільності альтернативного врегулювання спорів із забезпеченням умов для формування культури позасудового врегулювання спорів завдяки поширенню інформаційних кампаній та підтримки у сфері підготовки медіаторів та процедур їх проведення за окремими категоріями справ.

10. Угода за результатами медіації як документ, в якому виражається воля сторін щодо виходу з конфлікту, має з мировою угодою як спільні риси (мають статус цивільно-правового договору, ґрунтуються на волевиявленні сторін, спрямовані на вирішення конфліктної ситуації), так і відмінності (відбуваються на різних стадіях врегулювання конфлікту, мають різні умови набрання чинності, а також наслідки невиконання чи неналежного виконання).

11. Залежно від вимог, які висуваються до особи медіатора на законодавчому рівні зарубіжних країн, виділено два підходи щодо медіації: професійний (США, Грузія, Молдова) та непрофесійний (Болгарія). Професійна діяльність медіації передбачає відповідність встановленим вимогам до віку, освіти чи спеціальної підготовки медіаторів. Непрофесійна – основною вимогою є наявність у особи повної цивільної дієздатності.

Зважаючи на міжнародний досвід, особливості процедури медіації та роль медіатора, останнім має бути особа з повною цивільною дієздатністю, яка не має судимості, має вищу освіту та пройшла спеціальну підготовку медіатора, обсягом не менше 90 годин.

12. Подальше успішне поширення медіації в Україні потребує проведення багаторівневої просвітницької діяльності. Перший рівень просвіти – це проведення ознайомчих заходів для школярів. Другий рівень – просвіта у закладах вищої освіти. Третій рівень просвіти – це проведення ознайомчих заходів на підприємствах та організаціях щодо конфліктів, можливих способах їх врегулювання.

13. Задля забезпечення прав добросовісних сторін є доречним доповнити статтю 15 проекту Закону України «Про медіацію» №3504 від 19.05.2020 частиною 1-1 в такій редакції: «Якщо одна зі сторін направила іншій стороні в письмовій формі пропозицію про звернення до процедури медіації та протягом тридцяти днів з дня його направлення не отримала згоду іншої сторони на звернення до процедури медіації, така пропозиція вважається відхиленою».

14. З метою забезпечення ефективного здійснення процедури медіації необхідним є внесення змін та доповнень до таких законодавчих актів:

1) пункт другий частини другої статті 197 ЦПК України викласти у такій редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді»;

2) пункт другий частини другої статті 182 ГПК України викласти у такій редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аболонин В.О. Судебная медиация: теория, практика, перспективы. М.: Инфотропик Медиа, 2014. 408 с.
2. Авимская О.В. Принципы медиации (посредничества) // *Медиация и право. Посредничество и примирение*. 2009. № 5. С. 47-155.
3. Автор татуировки Майка Тайсона судится с авторами «Мальчишника в Вегасе» / URL: <https://pravo.ru/interpravo/news/view/54558/>
4. Адміністративне судочинство: навчальний посібник / М.В. Ковалів, М.Т. Гаврильців, І.Б. Стахура. Львів: ЛьвДУВС. 2014. 596 с.
5. Альтернатива / *Словник іноземних слів Мельничука* / URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53392/277204.html>
6. Альтернатива // *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
7. Альтернативное разрешение споров (АВС) как инструмент защиты прав интеллектуальной собственности // *Консультативный комитет по защите прав. Девятая сессия*. Женева, 3-5 марта 2014 г. / WIPO/ACE/9/3/27 января 2014 г. 9с.
8. Андрощук Г.А. Охрана интеллектуальной собственности в Китае: состояние и тенденции // *Наука та інновації*. 2010. Т. 6. № 1. С. 81–101.
9. Андрощук Г.А. Защита интеллектуальной собственности в Германии: экономико – правовой аспект // *Наука та інновації*. № 3. 2010. С. 66-83.
10. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: теория, история, библиография. М., 1996. 496 с.
11. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 591 с.
12. Арбитраж: Офіційний сайт МКАС / URL: <https://icac.org.ua/ru/arbitrazh/>

13. Афанасьев С.Ф., Зайцев А.И., Савельева Т.А., Кузнецов Н.В. Негосударственные процедуры урегулирования правовых споров. Саратов: СГАП. 2000 // *Третейский суд*. - СПб., 2001. № 1. С. 82-83.
14. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфликтология. Харьков: Университет внутренних дел, 1997. 365 с.
15. Бачинин В.А. Социология: курс лекций студентам-юристам / URL:https://pidruchniki.com/15310511/sotsiologiya/ponyatie_priroda_struktura_sotsialno-pravovogo_konflikta
16. Башурин Н. Неюрисдикційні форми захисту науково-технічної інформації // *Підприємництво, господарство і право*. №2. 2020. С.5-11.
17. Бездітний В. Виконання медіаційної угоди // *Юридична газета онлайн: Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання*. №17. 23.04.2013 / URL: <https://yur-gazeta.com/publications/actual/vikonannya-mediacyynoyi-ugodi.html>
18. Безхлібна Н. Медіатор: роль, статус і відповідальність / *ЮРИСТ & ЗАКОН: електронне видання*. 2019. №24 / URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012840
19. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах / перевод с нем. Н.В. Маловой. «Духовное познание». Калуга. 2004. 176 с.
20. Бігняк О.В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 489 с.
21. Блюм М.А. Управление конфликтами в коммерческой деятельности. Тамбов: Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2011. 104 с.
22. Бобровник С.В. Правовий компроміс і правовий конфлікт як ціннісні виміри права / URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63891/21Bobrovnyk.pdf?sequence=1>
23. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Впровадження медіації у судовий процес як складова наближення законодавства України до європейських стандартів // *Приватне право і підприємництво*. 2011. Вип. 10. С. 181–185.

24. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України // *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 162–165.
25. Бортник Н.П., Парпан У.М., Скочиляс-Павлів О.В. Принципи позасудового вирішення адміністративних спорів // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. № 24. С. 96–103.
26. Бортнік О.Г. Мирова угода у цивільному судочинстві: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Х., 2007.
27. Бурма С.К. Співвідношення понять «примирливі процедури» і «дружнє врегулювання» у міжнародному праві // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Випуск 32. Том 3.2015. С.168 - 171.
28. Бурова Л.І. Поняття альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 19. С. 23-25.
29. Бурова Л.І. Правова природа медіаційної угоди // *Часопис цивілістики*. 2015. Вип 18. С. 56-59.
30. Бурова Л.І. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності // *«Evropský politický a právní diskurz»*: науково-теоретичний журнал. 2016. № 2. С. 238-242.
31. Буртовая Е.В. Конфликтология / URL: <http://spbgu-psifak.narod.ru/Konfliktologia-uchposob.doc>
32. Василенко І. Перспективи застосування медіації у захисті прав інтелектуальної власності / URL: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/19839>
33. Ващенко І.В. Загальна конфліктологія: *навч. посібн.* / за заг. ред. І.В. Ващенко, С.П. Пренка. 2-ге вид. Х.: Оригінал, 2001. 384 с.
34. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь ВТФ «Перун», 2004. 1172 с.

35. Венедіктова І.В. Методологічні підходи до співвідношення понять «інтерес» і «потреба» при визначенні юридичної категорії «охоронюваний законом інтерес» // *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 129-137.
36. Верба О.Д. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження // *Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 1-13.
37. Вереша Р.В. Вина (коментар до ст. 23 КК України) / URL:file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/vaau_2009_3_6.pdf
38. Вознюк Н. Альтернативні способи вирішення господарсько-правових спорів / URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/urykr_2013_10_15.pdf.
39. Войлісовська В. Конфлікт та його причини // *Держслужбовець*. 2016 № 9. / URL:<https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2016/september/issue-9/article-21398.html>
40. Ворожейкин И.Е., Кибанов А.Я., Захаров Д.К. Конфликт тология: учебник. М.: ИНФРА-М, 2004. 240 с.
41. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) / URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo>
42. Вуймина И.В. Преимущества, перспективы и ограничения возможностей применения медиации при разрешении споров в сфере интеллектуальной собственности в РФ // *Вестник Федерального института медиации*. № 2-3. 2018. С. 59–71.
43. Галіцин Л. Конфліктологія для управлінця. Київ, 2008. 128 с.
44. Галупова Л.І. Онлайн–медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі // *Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів*: матер. Всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2019. С. 236-239.

45. Галупова Л.І. Щодо співвідношення процедури медіації та процедури врегулювання спору за участю судді // *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 6. Т.3. 2018. С. 135–139.
46. Гарієвська М.Б. Проблемні питання визнання мирової угоди в Україні та Німеччині // *Приватне право і підприємництво*. № 10. 2011. С. 207–209.
47. Гірник А.М. Основи конфліктології. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222с. / http://pidruchniki.com/10611207/psihologiya/stadiyi_poserednitstva
48. Глобальна мережа Інтернет. Основи інформаційної безпеки / URL: <https://sites.google.com/site/kniginashevseua/lekcijni-zanatta/globalna-mereza-internet-osnovi-informacijnoie-bezpeki>
49. Голубєва Н.Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права // *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2010. №53. С. 103-114.
50. Горевий В.І. Господарський процес: *навчальний посібник*. 3-тє видання, виправлене і доповнене. Суми: Сумський державний університет, 2013. 308 с.
51. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст 222 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
52. Господарський процесуальний кодекс. Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII / Відомості Верховної Ради України. ст. 67. / URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
53. Грень Н.М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження: *дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.01. Львів, 2016. 250 с.
54. Гришина Н.В. Психология конфликта. 2-е изд. СПб.: Питер, 2008. 544с.
55. Громкие скандалы с участием Мадонны / URL: <http://ru.tsn.ua/glamur/gromkie-skandaly-s-uchastiem-madonny-golye-yagodicy-dlya-papy-rimskogo-i-sryvanie-odezhdy-s-fanatki-692180.html>

56. Гуменюк Л.Й. Соціальна конфліктологія: *підручник*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 564 с.
57. Гунибский М.Ш. Юридическая конфликтология: *учеб. пособие*. М.: Норма: ИНФРАМ, 2015. 176 с.
58. Давыденко Д.Л. Вопросы юридической терминологии в сфере «альтернативного разрешения споров» // *Третейський суд*. 2009. № 1. С. 40-53.
59. Девід Уейн Фасилітація: більше ніж методи / URL: <http://humantime.com.ua/blog/fasilitatsiya-bilshe-nij-metodi-devid-ueyn>
60. Дело о плагиате «Ревизора» программой «Инспектор Фреймут» дошло до Верховного суда / URL: <http://www.segodnya.ua/culture/scandal/delo-o-plagiate-revizora-programмой-inspektor-freymut-doshlo-do-verhovnogo-suda--688521.html>
61. Директива ЄС 2008/52/ЄС «Відносно деяких аспектів медіації у цивільних і комерційних справах» від 21 травня 2008 р. / URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95.
62. Діденко Л.В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав // *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. № 3. 2020. С.44-49.
63. Дмитриев А.В., Кудрявцев В.Н. Введение в общую теорию конфликтов. М., 1993. 212 с.
64. Долгошея Н.О. Страхування в запитаннях та відповідях: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 316 с.
65. Дяченко С.В., Колокольна Н.С. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика // *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. №2. 2020. С. 118-121. / URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/32.pdf
66. Ёдгоров Х. Альтернативные механизмы разрешения споров: обзор зарубежного опыта. Ташкент, 2017. 216 с.
67. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. СПб.: Питер, 2003. 400 с.

68. Еннан Р.Є. Сутність права інтелектуальної власності // *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 38. С. 46-55.
69. Еременко Г. Медиация в Украине: «за» и «против» // *Юрист & Закон*, 19.10.2011. № 42. / URL:<http://www.ukrmediation.com.ua/files/PPE.pdf>
70. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2008. — 240 с.
71. Єрмаш Н.М., Твердохліб Ю.І. Вирішення конфліктних ситуацій в органах місцевої виконавчої влади // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. № 16 (205). 2013 / URL: file:///C:/Users/User/Downloads/VSUNU_2013_16_14.pdf
72. Єрошенко О.Б. Спір про право у наказному провадженні // *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2011. Вип. 42. С. 266-272.
73. Єрмоєнко Г. Що таке медіація / URL: <http://www.intellaw.org.ua/page111.html>.
74. Жигачев Г.А. Юридический конфликт: понятие, сущность, специфика и классификация // *Актуальные проблемы российского права*. №4. 2010. С. 31-36.
75. Зайцев А.М., Кузнецов Н.В., Савельева Т.Л. Негосударственные процедуры урегулирования правовых споров: учеб. пособие. Саратов, 2000. 342 с.
76. Зайцев И.М. Хозяйственный спор и арбитражный процесс: вопросы теории. Саратов: Изд-во Саратовского ун-та. 1982. 82с.
77. Захарченко Т. Арбітраж у сфері інтелектуальної власності // *Діловий вісник*. № 08(99) 2002. / URL: <http://old.ucci.org.ua/synopsis/dv/2002/dv0208182.ua.html>
78. Захарченко Т. Арбітражні процедури: що нового? / URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/arbitrazhni-proceduri-shcho-novogo.html>
79. Захист інтелектуальної власності в Китаї / URL: <https://www.millercanfield.cn.com/services-24.html>
80. Защита интеллектуальной собственности в Италии / Блог о патентировании результатов интеллектуальной деятельности и регистрации

товарных знаков / URL: <https://xn--80akjtbgbzcxw.xn--p1ai/%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B9%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B8>

81. Защита интеллектуальной собственности в США / URL: https://www.kazpatent.kz/sites/default/files/protecting_your_ip_in_us_ru.pdf

82. Зеленцов А.Б., Яхин Ф.Ф. О предмете административно-правового спора / URL: <http://www.lawmix.ru/comm/3494>

83. Зеркин Д.П. Основы конфликтологии: курс лекций. Ростов-на-Дону, 1998. 480 с.

84. Иванова Е.Н. Современное направление в медиации // *Третейский суд*. 2010. № 3. С. 147-158.

85. Иванов В.М. Юридична конфліктологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2004. 224 с.

86. Іншин М.І. Трудові конфлікти та трудові спори у системі соціальних відносин // *Форум права*. 2006. №2. С. 71-75.

87. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. К.: Либідь. 1996. 188 с.

88. Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.15. «Гражданский процесс; арбитражный процесс». Екатеринбург, 2010. 258с.

89. Каргалова А.И. Субъективная сторона юридического конфликта // *Новая наука: Проблемы и перспективы*, 2015. С. 217-219.

90. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку // *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 24-28.

91. Катаєва Е. Національні особливості медіації в Україні: досвід та перспективи // *Слово Національної школи суддів України*. №3 (4). 2013. С. 156-161.

92. Кашинцева О., Демецька О. Примусове ліцензування як інструмент розширення доступу до лікарських засобів / *Фармацевт. Практик*. 2016. С. 7. / URL: <https://fp.com.ua/articles/primusove-litsenzuvannya-yak-instrument-rozshirennya-dostupu-do-likarskih-zasobiv/>
93. Кирилова К.В. Федеральный патентный суд Германии как институт защиты патентных прав / URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44445491>
94. Кисельова О.І. Питання співвідношення трудових конфліктів та трудових спорів // *Правові новели: науково-виробничий журнал*. №1. 2014. С. 36-40.
95. Кисельова Т.С. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації в зарубіжних країнах // *Право України*. 2011. №11-12. С. 225–236.
96. Китай одобрил создание вспомогательных центров для разрешения споров в области интеллектуальной собственности за рубежом / URL: http://russian.news.cn/2020-04/16/c_138979687.htm
97. Кібенко О. Судова медіація в господарському процесі / URL: https://censor.net.ua/blogs/3051121/sudova_medatsya_v_gospodarskomu_protses_buti_chi_ne_buti
98. Ківалов С.В. До питання визначення принципів досудового врегулювання публічно-правових спорів // *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 7-15.
99. Ківалов С.В. Выборчий спір як різновид публічно-правового спору // *Наукові праці НУ ОЮА*. Т. Х., 2011. №7. С. 7-19.
100. Ківалов С.В. Врегулювання публічно-правового спору за участю судді: нова форма правосуддя чи прояв медіації в суді // *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2 т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 5-8.
101. Клименко Н.І. Судова експертологія: курс лекцій: навч посібн. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 526 с.

102. Клімова Г. Юридичний конфлікт: причини і сутність // *Вісник Академії правових наук України*. Х.: Право, 2002. № 1(28). С. 99-105.
103. Ковач, Кимберли К. Медиация: крат. курс / пер. с англ. Носырева Е.И. 2-е изд. М.: Инфотропик Медиа, 2013. 316 с.
104. Кодекс адміністративного судочинства / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446. – Ст. 66. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
105. Кодекс етики медіатора Національної асоціації медіаторів України, затв. рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 07.12.2017, протокол № 1. / URL : <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code>
106. Козак В. Чи стане медіація ефективною та затребуваною альтернативою судовому вирішенню спорів / URL: https://zib.com.ua/ua/139131chi_stane_mediaciya_efektivnoyu_alternativoyu_sudovomu_viris.html
107. Козирєва В.П., Гаврилішин А.П. Процедури примирення при вирішенні господарських спорів // *Юридичний вісник*. № 3 (36). 2015. С. 129-133.
108. Коннов А.Ю. Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения споров // *Журнал российского права*. 2004. № 12. С. 120-131.
109. Конституція України від 28.06.1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
110. Конфлікт інтересів: поняття та шляхи вирішення / URL: <https://www.pfu.gov.ua/od/656-konflikt-interesiv-ponyattya-ta-shlyahy-vyrishennya/>
111. Конфліктологія: навч. посіб. / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д. Воднік. Х.: Право, 2012. 128 с.
112. Конфліктологія: навч. посіб. / Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. К.: КНЕУ, 2003. 315 с.
113. Конфліктологія: конспект лекцій для підготовки магістрів / В.Я.Галаган, В.Ф.Орлов, О.М.Отіч. К.: ДЕТУТ. 2008. 293 с.

114. Корінний С.О. Впровадження медіації в адміністративний процес України: *автореф. дис... кандидата юрид. наук*: 12.00.07. ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2019. 22 с.

115. Король Л.Г., Малимонов И.В., Рахинский Д.В Конфликтология: учебное пособие для студентов, обучающихся по направлениям 37.04.01 Психология, 38.04.02 Менеджмент, 38.03.0 Управление персоналом. Ульяновск: Зебра, 2015. 248 с. / URL: http://iubpe.sfu-kras.ru/assets/content/files/1457064352_UP_KONFLIKTOLOGIYa.pdf

116. Лавренюк В. Конфіденційність як одна з переваг медіації при вирішенні спорів / URL: <http://kiev-chamber.org.ua/uk/133/1294.html>

117. Лазарев С.В. Мировое соглашение в гражданском судопроизводстве: *автореф. дисс. ... канд. юрид. наук*: 12.00.15 гражданский процесс; арбитражный процесс. Екатеринбург, 2006. / URL: <http://www.dissercat.com/content/mirovoe-soglashenie-v-grazhdanskom-sudoproizvodstve>

118. Левченко К.Б. Базові навички медіатора в навчальному закладі та громаді. Забезпечення участі жінок і дітей у розв'язанні конфліктів та миробудуванні: навчальна програма. / URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/20161108161912_8.18_%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%BE%D1%88%D0%B8%D1%82.pdf

119. Леннуар Н.Н. Альтернативное разрешение споров: переговоры и медиация: учеб.-метод. пособие. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права имени Принца П.Г. Ольденбургского, 2004. 100 с.

120. Леонов Н.И. Психология делового общения: учебное пособие. М.: Изд-во МПСИ; Воронеж: МОДЭК. 2002. 216 с.

121. Лигерс В. Медиация в Латвии – новый подход к разрешению разногласий / URL : http://www.naibaltics.lv/lv_ru/publications/?doc=432&page=0

122. Липницкий А.В. Медиация юридических конфликтов: основания, особенности, технология // *Вестник Санкт – Петербургского университета МВД*. №1 (45). 2010. С. 217–224.

123. Литвин Н.А. Правове регулювання діяльності третейських судів в Україні: монографія. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2012. 188с.
124. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч. посібн. К.: Професіонал. 2006. 416 с.
125. Лукаш Н. Конфлікт: як йому запобігти, що таке конфліктогени, практичні техніки вирішення / URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/11/20/238970/#:~:text=%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%80%93%D1%86%D0%B5%20%D2%91%D1%80%D1%83>
126. Лукьяновская О.В., Мельниченко Р.Г. Основы юридической конфликтологии и медиации. ФГОУ ВПО «Волгоградская академия государственной службы». Волгоград: Изд-во ФГОУ ВПО ВАГС, 2011. 96 с.
127. Лупарев Е.Б. Понятие и признаки административно–правового спора // *Журнал российского права*. 2002. № 2. 44-51.
128. Львова О.А. Медиация - шаг вперед к гражданскому обществу // *Российская юстиция*. 2010. № 1. С.11-12.
129. Лю Иньянь Посередництво та арбітраж спорів щодо інтелектуальної власності / URL: <http://www.cnips.org.cn/project/html/820>
130. Мазаракі Н. Загальна характеристика договорів, що укладаються у сфері медіації / URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/32.pdf>
131. Мазаракі Н.А. Принцип нейтральності медіації // *Юридичний бюлетень*. №7. 2018. С. 85-91.
132. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ: 2019. 484 с.
133. Малигіна К. Позасудове врегулювання спорів // *Юридична газета: Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання*. від 14 травня 2013. / URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/pozasudove-vregulyuvannya-sporiv.html>

134. Мамницький В.Ю. Поняття та зміст принципу змагальності у цивільному судочинстві // *Форум права*. 2014. № 3. С. 201–206.

135. Марков С.М. Китайская модель медиации трудовых споров: социологический аспект // *Международный научно–исследовательский журнал* / URL: <https://research-journal.org/social/kitajskaya-model-mediicii-trudovykh-sporov-sociologicheskij-aspekt/#:~:text=%D0%9C%>

136. Мацієвський Ю. Теоретичні аспекти аналізу суспільних конфліктів: множинність концептуальних підходів // *Людина і політика*. 2004. № 3. С. 115–128.

137. Медиация в странах таможенного союза: сравнительный анализ законов о медиации / URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/3/39133.pdf>

138. Медиация. Зарубежный опыт / URL: <http://www.dkvartal.ru/zastypnik/37802>

139. Медиация: виды и техника медиации / URL: http://coolreferat.com/Медиация_часть=2

140. Медіація в дежавах Європейського союзу / URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/mediatsiya-v-derzhavakh-evropeyskogo-soyuzu/

141. Медіація конфліктів і спорів у галузі корпоративного управління / за ред. Ерік М. Рунессон, Марі-Лоранс Гі / https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/a2ccb952-d8ee-4ed2-8c03-c5a864f7cfcc/FocusReport_Ukr_final.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jtCwvPb

142. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.

143. Медіація: правові рамки / URL: <https://www.dispute-resolution-hamburg.com/ua/ua/mediation/legal-framework/>

144. Мельничук Ю.І., Калінін В.В. Порівняльна характеристика впровадження інституту медіації в зарубіжних країнах та Україні // *Молодий вчений: науковий журнал*. № 12.1 (76.1). 2019 С. 42-45.

145. Механизмы внесудебного урегулирования споров / *Доклад экспертов по результатам заседания рабочей группы по вопросу «Проект регионального диалога по реформе судебной системы в странах Восточного партнерства»*. Страсбург, 26.09.2016 г. / URL: <https://rm.coe.int/1680700fd3>

146. Миронова С.Н. Использование возможностей сети Интернет при разрешении гражданско-правовых споров. М.: Волтерс Клувер, 2010. 247 с.

147. Міжнародний комерційний арбітражний суд // *Юридична енциклопедія: у 6 т.* / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.). К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. Т.3: 792 с.

148. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України: матеріал з Вікіпедії: вільної енциклопедії / URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%>

149. Модестова Т.В. Нещерет О.В. Конфлікт як шлях вирішення проблем в сфері міжособистісного спілкування / URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Pnpz_2015_8_10.pdf

150. Морщагіна Н. Імплементация альтернативных институтов вирішення спорів у судовий процес, сучасні реалії та іноземний досвід / URL: <https://pravo.ua/implementacija-alternativnih-instit/>

151. Мостовак І.І. Медіація, примирення та мирова угода як інструменти для відновлення порушених прав / *Проект Twinning «Впровадження кращого європейського досвіду з метою посилення інституційного потенціалу Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини для захисту прав і свобод людини»* № EuropeAid/137673/DD/ACT/UA. Київ. 2018. / URL: http://www.twinning-ombudsman.org/wpcontent/uploads/2017/03/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA4_%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0

152. Національна асоціація медіаторів України / URL: <https://www.facebook.com/NAMUkraine/posts/2186302984827029/>

153. Нестор Н.В. Угода за результатами медіації: суть та правові наслідки / URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/46898/%D0%9D>
154. Никітенко Р. Сторона рівняння // *Юрист: журнал сучасного правника*. № 9. вересень 2019 р. / URL: <http://www.jurist.ua/?article/1858>
155. Николукин С.В. Альтернативные способы урегулирования споров в системе защиты гражданских прав // *Образование и право*. 2012. № 9 (37). С. 93–114.
156. Николукин С.В. Управление юридическими конфликтами посредством применения частных процедур (на примере переговоров) // *Юрист*. 2015. № 2. С. 24-29.
157. Носырева Е.И. Альтернативное разрешение споров в США. М.: Городец, 2005. 320 с.
158. Носырева Е.И. Альтернативное разрешение гражданско-правовых споров в США: *автореф.дис... доктора юрид. наук*: 12.00.15 // Воронежский гос. ун-т. Воронеж, 2001. 65 с. / URL: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_RU_NLR_bibl_317218/
159. Обуховская И.В. Законопроект о медиации: отзыв практика // *Третейский суд*. №2. 2010. С.70-74.
160. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М. 2009. 1115 с.
161. Олексюк М.М., Орлов С.Ф. Юридичний конфлікт: суть і місце у сучасній конфліктології // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №2. 2014. С. 441–449.
162. Онлайн // Словник української мови: у 20 т. К.: Наукова думка, 2010/ URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=183374&page=20>
163. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції // *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (86). 2016. С. 58-74.
164. Основы альтернативного разрешения споров: пособие / В.И. Самарин; под ред.: О.В. Мороза. Минск. 2016 / URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/166041/1/BASICS.pdf>

165. Паладій М., Шевелева Т. Не хочете вирішувати конфлікт у суді – зверніться до медіатора // *Інтелектуальна власність*. № 12. 2006. С. 4-7.
166. Пеле и Сантос расторгли пожизненный контракт / URL: <http://ua.korrespondent.net/sport/football/3760949-pele-i-santos-rozirvaly-dovichnyi-kontrakt>
167. Переговори як універсальний метод розв'язання конфліктів / URL: https://pidru4niki.com/85366/psihologiya/peregovori_universalniy_metod_rozvyazannya_konfliktiv
168. Підсумки 2018 року в цифрах / матеріали з офіційного сайту Кіберполіції України / URL: <https://cyberpolice.gov.ua/results/2018/>
169. Подковенко Т. Альтернативні способи вирішення спорів: розвиток концепції // *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 1 (13). 2018. С.36-41.
170. Поліщук В., Сєдашова О. Медіація для медичного бізнесу: менеджмент конфліктних ситуацій // *Приватний лікар: перший медичний діловий журнал* / URL: <https://www.trush.com.ua/blog/menedzhment-konfliktnikh-situaciy-v-me/>
171. Попов С. Преимущества урегулирования споров онлайн: международный опыт // *Судебно-юридическая газета*. 10.12.2019. / URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/156502-preimuschestva-uregulirovaniya-sporov-onlayn-mezhdunarodnyy-opyt>
172. Поротикова О.А. Особенности правового регулирования соглашений, заключаемых для проведения процедуры медиации // *Развитие медиации в России: теория, практика, образование: сб. статей* / под ред. Е.И. Носыревой, Д.Г. Фильченко. Москва-Берлин: Инфотропик Медиа, 2012. С. 165-166.
173. Право інтелектуальної власності: підруч. / за заг. ред. О.І. Харитонової. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 540 с.
174. Право інтелектуальної власності: акад. курс: підручник для студ. вищих навч. закладів / за заг. ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 696 с.

175. Правовий спір / матеріал з Вікіпедії: вільної енциклопедії / URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%80

176. Прибутко П.С Функції конфлікту / URL: <https://ukrtextbook.com/konfliktologiya-pributko-p-s/konfliktologiya-pributko-p-s-6-funkci%D1%97-konfliktu.html>

177. Прибутко П.С, Михайленко Р.В., Дубчак Л.М. Медіація як спосіб врегулювання конфліктів / *Конфліктологія: навч. посіб.* К.: КНТ, 2010. 136 с.

178. Принципы и правила фасилитации / URL: <https://donskih.ru/2017/06/metod-fasilitatsii/>

179. Притика Ю.Д. Зміст та класифікація принципів медіації // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86-92.

180. Про альтернативне вирішення спорів / URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/pro-alternatyvne-vyrishennia-sporiv>

181. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

182. Про діяльність в сфері медіації: проект закону України № 10425 від 05.07.2019 / URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66139

183. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016. № 892 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>

184. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується лікарського засобу: Постанова Кабінету Міністрів України. № 877. від 4 грудня 2013 р. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2013-%D0%BF#n10>

185. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 р. №361/2006 / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>

186. Про лікарські засоби: Закон України № 123/96-ВР від 4 квітня 1996 р. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>
187. Про медіацію: Проект закону України від 05.04.2012 р. № 10301 / URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF7Y500A.html
188. Про медіацію: проект закону України від 09.04.2015 р. № 2480-1 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54758
189. Про медіацію: проект закону України від 17.12.2015 р. №3665 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463
190. Про медіацію: проект закону України від 19.04.2012 р. №10301-1 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=103011&skl=
191. Про медіацію: проект закону України від 19.05.2020. №3504 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
192. Про медіацію: проект закону України від 27.03.2015 р. №2480 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558
193. Про медіацію: проект закону України від 28.12.2019 №2706 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831
194. Про медіацію: проект закону України від 29.12.2015 р. №3665-1 / URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620
195. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>
196. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України № 3687-XII 15 грудня 1993 р. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
197. Про третейські суди: Закон України / Відомості Верховної Ради від 11.05.2004 № 1701-IV. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1701-15>
198. Проценко Д. В. Допустимість медіації в цивільних, господарських, адміністративних і трудових спорах //Правове видання «Юридичний журнал». № 6-7.К.: ВО ТОВ «Юстиніан», 2013. С. 102.-107.
199. Проценко Д. В. Захист права на свободу вираження в мережі інтернет: міжнародні тенденції та українські реалії //Наукові записки НаУКМА. т.144-145. Юридичні науки К., 2013. С.57-58.

200. Проценко Д. Медіація: win-win стратегія у розв'язанні спорів / URL: <http://gohigher.org/mediation>
201. Прущак В.Є. Врегулювання спору за участю судді у цивільному судочинстві України: дис. канд. юр. наук: 12.00.03. Одеса, 2020. 192 с.
202. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 17.04.2007 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0018571-07#Text>
203. Резніченко С.В. Право інтелектуальної власності: навч.-метод. посіб. для магістрів за спеціальністю 081 Право. Одеса: ОДУВС, 2017. 52 с.
204. Рекомендація № R (98) 1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 21 січня 1998 р. про сімейну медіацію / URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf
205. Рекомендація № Rec (2002) 10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 18 вересня 2002 р. про медіацію в цивільних справах. / URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf
206. Репешко П.І. Щодо припустимості використання у кримінальному судочинстві судових експертиз, виконаних іноземними фахівцями // *Актуальні проблеми криміналістики: матеріали міжнар. наук-практ. конф.*, м. Харків, 25-26 верес. 2003 р. / ред. кол.: М.І. Панов (голов. ред), В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова. Х.: Гриф, 2003. С.293-295.
207. Решетникова И. В. Право встречного движения. Посредничество и арбитражный процесс // *Медиацция и право. Посредничество и примирение*. 2007. № 2 (4). С. 53.
208. Резнікова В.В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів // *Вісн. КНУ*. 2012. № 90. С. 10-15.
209. Рианна подала в суд на свого отца / URL: <https://tsn.ua/ru/glamur/rianna-podala-v-sud-na-svoego-otca-1281144.html>
210. Романенко М. А. Альтернативные формы разрешения правовых конфликтов: выбор оптимальной модели // *Вестник АГТУ*. 2005. № 5 (28). С. 244–251.

211. Ромат Т. Організаційно–правові засади медіації у сфері інтелектуальної власності / URL: <http://ukrref.blogspot.com/p/6.html>
212. Рубин Дж., Пруйт Д., Ким Хе Сунг Социальный конфликт: эскалация, тупик, разрешение. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. 352 с.
213. Рузавин Г.И. Спор / Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. М., 2001. 536 с.
214. Самарин В.И. Основы альтернативного разрешения споров : пособие / под ред. О. В. Мороза [и др.]. — Минск : БГУ, 2016. — 223 с
215. Севастьянов Г.В. Теоретические основы альтернативного разрешения споров: концепция частного процессуального права // *Хрестоматия альтернативного разрешения споров: учебно–методические материалы и практические рекомендации* / сост. Г.В.Севастьянов. СПб.: «Редакция журнала «Третейский суд», 2009. 528 с.
216. Сенник О.М. Загальна теорія правового конфлікту: *автореф. на здобуття наукового ступеня к.ю.н.* Львів. 2013. 19 с.
217. Сергиенко О.В. Хто такий професійний медіатор в нашій державі / URL: https://protocol.ua/ua/hto_takiy_profesiyniy_mediator_v_nashiy_derzavi/
218. Сисоєнко М., Руженцев С. Техніка медіації / URL:<http://www.jurist.ua/?article/1856>
219. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1625.html>
220. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. / URL: <http://sum.in.ua/s/konflikt>
221. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. 920 с.
222. Словник: портал української мови / URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9>
223. Соціальний конфлікт. Функції та показники конфлікту. Класовий конфлікт / URL: <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/sociologia/socialnij-konflikt-funkciie-ta-pokazniki-konfliktu-l-kozer-klasovij-konflikt-r-darendorf>

224. Соціологія конфлікту / URL: https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/246489/mod_resource/content/2/%D0%9B%209.%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82.pdf
225. Соціологія права: підручник / за заг ред. Л.М. Герасіної, М.І. Панова. К., 2003. 398 с.
226. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: світовий досвід та перспективи застосування у правовій системі України / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. К.: «Фенікс». 2013. 160с.
227. Стандарти діалогу: визначення та принципи / *Інститут миру і порозуміння*. 2018. / URL: http://ipcg.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf
228. Статистика і практика МКАС: Офіційний сайт МКАС / URL: <https://icac.org.ua/ru/statystyka-ta-praktyka/>
229. Статут ООН Про мирне вирішення міжнародних суперечок / URL:http://uareferat.com/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BC%D0
230. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. К.: ФОП Нічога С.О. 2018. 174 с. / <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidiabulingu/porozuminn yala-stradametodposibniksayt.pdf>
231. Степанова Е.А. Медиативное соглашение в системе договоров трудового права // *Цивилист*. 2012. № 4. С. 95-97.
232. США возглавили усилия по защите интеллектуальной собственности // *ShareAmerica*. 2020. / URL:<https://share.america.gov/ru/%D1%81%D1%88%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B8>
233. Сырых В.М. Теория государства и права. М.: Былина, 1998. 512 с.

234. Сырых В.М. Социология права: учебник. 4-е изд., доп. и перераб. М.: Юстицинформ, 2012. 473 с.
235. Теория и практика медиации (посредничества) в экономической сфере: учеб.-метод. пособие / под ред. У. Хелльманна. Минск. 2015. 231 с.
236. Теорія держави та права: навч. посіб. / за заг. ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України. 2017. 320 с.
237. Тихомиров Ю.А. Коллизионное право: учеб. и науч.-практ. пособие. М., 2003. 394 с.
238. Ткаченко М.О. Правова сутність поняття «мирова угода» // Часопис Київського університету права. 2017. № 2. С. 159-163.
239. Третейські суди в Україні / за ред. В.П. Самохвалова, А.Ф. Ткачука. К.: Ініт громадян. суспільства: ТОВ „ІКЦ Леста». 2007. 184 с.
240. У Київському райсуді Одеси розпочав роботу кабінет медіації / URL: <https://court.gov.ua/press/news/435848/>
241. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
242. Уколов С.М. Мировые соглашения в интеллектуальных спорах // *Журнал Суда по интеллектуальным правам*. № 11. 2016. С. 7-13 / URL: <http://ipcmagazine.ru/trademark-law/international-agreements-in-the-intellectual-debates>
243. Українська академія медіації: офіційний сайт / URL: <http://mediation.ua/pro-nas>
244. Український центр медіації: офіційний сайт / URL: <https://www.ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/nasha-komanda>
245. Ульянова Г.О. Актуальні питання запровадження медіації у сфері права інтелектуальної власності // *Південноукраїнський правничий часопис*. 2010. №3. С. 66-68.
246. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2015. 433 с.

247. Ухвала Господарського суду Миколаївської області № 915/927/18 від 06 лютого 2019 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/79670097>
248. Ухвала Господарського суду міста Києва № 910/17966/17 від 07 серпня 2019 р. / URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83566417>
249. Ухвала Господарського суду міста Києва №910/15795/19 від 04.03.2020 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88026114>
250. Ухвала Господарського суду міста Києва №910/15795/19 від 04.03.2020 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88026856>
251. Ухвала Господарського суду міста Києва №910/15795/19 від 17.02.2020 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87712686>
252. Ухвала Господарського суду Одеської області № 916/1871/19 від 02 вересня 2019 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84094094>
253. Ухвала Господарського суду Одеської області № 916/1877/19 від 03 вересня 2019 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/83985193>
254. Ухвала Господарського суду Чернівецької області № 926/513/19 від 14 червня 2019 р. / URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/82425972>
255. Ухвала Київського апеляційного господарського суду № 910/570/16 від 23 лютого 2016 р. / URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56093751>.
256. Ухвала Північного апеляційного господарського суду № 910/570/16 від 23 жовтня 2019 р. / URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85327606>
257. Фастова М.А. Соотношение понятий «посредничество» и «медиация»: теоретико-правовой аспект // *Правовая культура*. 2011. № 2 (11). С. 56-60.
258. Федорич І. Медіація: зміна парадигми вирішення конфліктів // *Збірка статей «5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння»* / редактори-укладачі: А. Гусєв, К.Гусєва, Г. Похмелкіна; за заг. ред. І. Терещенко. К.: ВАІТЕ, 2019. 340 с.
259. Федорова Т.С. Господарська юстиція у сучасній державі: монографія. Одеса: Юридична література, 2019. 200 с.
260. Філоненко С. Українсько-німецька перспектива медіації: допомогти знайти шлях до примирення / URL: [http:// www.viche.info/journal/2317/](http://www.viche.info/journal/2317/)

261. Характеристика інституту медіації на прикладі Німеччини / URL: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=1884>
262. Хасан Б.И. Психология конфликта и переговоры: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд. М. Издательский центр «Академия», 2006. 196 с.
263. Хоменко І.О. Класифікація кластерних формувань у сучасних умовах / URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=183>
264. Ху Цзерон Соціалізована дія системи народної медіації в епоху великого посередництва / URL: http://www.moj.gov.cn/Department/content/2019-07/17/611_3228286.html
265. Худойкина Т.В. Юридический конфликт: динамика, структура, разрешени : дис. к.ю.н. М., 1996. 189 с.
266. Центр Всемирной организации интеллектуальной собственности по арбитражу и посредничеству / URL: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/ru/arbitration/779/wipo_pub_779.pdf
267. Ци Чжун Развитие механизма интеллектуальной собственности в Китае и России: сходство и различие / URL: <https://statecon.rea.ru/jour/article/viewFile/229/211>
268. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1618-IV від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
269. Шамликашвили Ц. Востребованность медиации - это индикатор зрелого общества / URL: <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/legal-style/ls-43/>
270. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: в 6 т. К.: «Укр. енцикл.». Т. 3. 2001. 792 с.
271. Шепель Т.П., Чагін С.М., Колотило М.М., Болтушкіна О.В., Мустафаєва М.Д., Харченко Н.М. Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи. Київ, 2018. 52 с.

272. Шишка Р.Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: *автореф. дис. ... д-ра юрид. наук*: 12.00.03. Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2004. 37 с.
273. Штепан П. Альтернативные способы разрешения конфликтов / URL:https://codolc.com/library/Alternativnoe_razreshenie_sporov/Alternativa_sposoby_konflikty
274. Штепан П. Альтернативные способы разрешения споров / URL: http://mosmediator.narod.ru/publikatsii/alternativnie_sposobi_razresheniya_sporov
275. Штерн В. Методологічний аналіз конфлікту як явища політичного життя // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*. Вип. 13. 2009. С. 306-310.
276. Шумило М. Медіація як інструмент вирішення трудових спорів: невичерпний ресурс для розвантаження судової системи // *Юридична газета*. 12.02.2020 / URL: <http://bit.ly/38nXuLQ>
277. Эннан Р.Е. Патентный суд Германии как специализированный суд в сфере защиты прав интеллектуальной собственности // *Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку*. Х.:НДІ ПЗІР, 2014. С.60-64.
278. Юридическая конфликтология – новое направление в науке // *Государство и право*. 1994. № 4. С. 3-23с
279. Юридична енциклопедія: в 6 т. / голова редкол. Ю.С. Шемшученко. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 3. 2001. 792 с.
280. Юрчук В.В. Современный словарь по психологии. Мн.: Современное слово. 1998. 520 с.
281. Юсім Ю.Д. Основні моделі поведінки особистості в конфлікті / Основи соціального партнерства (конфліктологія): лекційний курс / URL:<http://studentam.net.ua/content/view/4093/86>
282. Яковлев В.Ф. Закон свободного применения // *Медиацция и право. Посредничество и примирение*. 2006. № 1. С. 12-16.
283. Ятченко Є.О. Укладення мирової угоди під час здійснення судочинства та у виконавчому провадженні // *Судова апеляція*. № 4 (41). 2015. С. 41–48.

284. Andreas Hacke. Das Mediationsgesetz ist in Kraft – Bedeutung für die Praxis / URL: <https://blog.handelsblatt.com/rechtsboard/2012/08/13/4736/>
285. Arrêté du 12 février 2004 relatif au diplôme d'Etat de médiateur familial // *Légifrance : Le service public de la diffusion du droit*. 2004. / URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/arrete/2004/2/12/SOCA0420506A/jo/texte>.
286. Assael H. Constructive Role of Interorganizational Conflict // *Administrative Science Quarterly*. 1969. № 14. P. 464–485.
287. Australia Litigation and Dispute Resolution. 2016. 5th Edition / [https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-anddispute-resolution/global-legal-insights---litigation-and-disputeresolution-5th-ed./](https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-anddispute-resolution/global-legal-insights---litigation-and-disputeresolution-5th-ed/)
288. Bercovitch Jacob Conflict and Conflict managent in organizations: a framework for analysis / URL: <https://legacy.earlham.edu/~chriss/ConflictRes/pdf%20files/Conflict.Conflict%20Management%20in%20Organizations.pdf>
289. Blake S. A practical approach to alternative dispute resolution. Oxford: Oxford University press, 2014. 595 p.
290. Brown H. ADR: principles and practice. London: Thomson Reuters, 2011. 868
291. Bundes – Arbeitsgemeinschaft für Familien Mediation / URL: <https://www.bafm-mediation.de/mediation/mediator-innensuche/>
292. Burton J. The Theory of Conflict Resolution // *Current Research on Peace and Violence*. 1986. Vol. IX. No. 3. P. 125-130.
293. Canada Litigation and Dispute Resolution. 2016. 5th Edition / [https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-anddispute-resolution/global-legal-insights---litigation-and-disputeresolution-5th-ed./](https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-anddispute-resolution/global-legal-insights---litigation-and-disputeresolution-5th-ed/)
294. Centro Italiano di Mediazione e Formazione alla Mediazione / URL: <http://www.cimfm.it/chi-siamo/centro-italiano-di-mediazione-e-formazione-alla-mediazione-in-bologna.html>
295. Code de procédure civile Version consolidée au 5 juillet 2020 / <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT00000607071>

296. Colorado Revised Statutes (2017) Title 13 Courts and Court Procedure Contracts and Agreements Article 22 Age of Competence Arbitration Mediation Part 3 Dispute Resolution Act / URL: <https://law.justia.com/codes/colorado/2017/title-13/contracts-and-agreements/article-22/part-3/>

297. Dispute Resolution: Negotiation, Mediation and Other Processes. N.Y., 2012. P. 2–3.

298. Divorce Mediation Centers of America / URL: <https://www.divorcemediationcentersofamerica.com/>

299. Ethan Katsh, Janet Rifkin, M. Ethan Katsh Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace. New York, NY, USA: John Wiley & Sons. / URL: <https://www.wiley.com/enus/Online+Dispute+Resolution%3A+Resolving+Conflicts+in+Cyberspace-p-9780787956769>

300. EU overview on mediation. European Justice / URL: https://ejustice.europa.eu/content_eu_overview_on_mediation-63-en.do

301. Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung / URL: <https://www.konstanz.ihk.de/recht-und-steuern/mediation/wirtschaftsmediation-1661570>

302. Gesetzes zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegungh vom 26 Juli 2012 / URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*%255B@attr_id=%2527bgbl112s1577.pdf%2527%255D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl112s1577.pdf%27%5D__1613162222855

303. IAF Ukraine Міжнародна Асоціація Фасилітаторів в Україні / URL: <https://www.facebook.com/pg/iafukraine/posts/>

304. ICC Centre for Expertise / INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE / URL: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/experts/>

305. Intellectual Property Litigation in the Federal Courts / URL: <https://www.patentek.com/intellectual-property-litigation-federal-court-overview-intellectual/>

306. IP Mediation Conference / URL: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/ip-mediation-conference2019>
307. Italy Litigation and Dispute Resolution 2016, 5th Edition / [https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-and-disputeresolution/global-legal-insights---litigation-and-dispute-resolution-5th-ed./](https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/litigation-and-disputeresolution/global-legal-insights---litigation-and-dispute-resolution-5th-ed/)
308. Kubas Andrzej Alternative Dispute Resolution.WARSAWA. PL, 2017. 69 p.
309. La Mediazione in Italia: Il tentativo obbligatorio tra paure e realtà / URL: <https://www.mondoadr.it/1%E2%80%99introduzione-della-mediazione-obbligatoria-nell%E2%80%99ordinamento-italiano-tra-paure-e-realta/>
310. Mediation Act. 2005. No. 29. / <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019Q00036>
311. Maximilian Haedicke Mediation in Freiburg und weltweit. / URL:<https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/igr/mediation/prof-dr-maximilian-haedicke-ll-m-georgetown-meditation>
312. Niklas L.P. Swanström Conflict, Conflict Prevention and Conflict Management and beyond: a conceptual exploration: Concept Paper. 2005. 32 p.
313. Peng M. History and the debate over intellectual property // *Management and Organization Review*. 2017. Vol. 13, №. 1. P. 15-38 / URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/history-and-the-debate-over-intellectual-property.pdf>
314. Prisoner's dilemma: a study in conflict and cooperation: snippet view / Anatol Rapoport, Albert M. Chammah. 1965. 256 p.
315. Regolamento recante approvazione delle indennità spettanti agli organismi di conciliazione a norma dell'articolo 39 del decreto legislativo. 17 gennaio 2003. N. 5
DECRETO 23 luglio 2004 / https://www.fondazionenazionalecommercialisti.it/system/files/imce/aree-tematiche/pac/CON_decreto_23_luglio_2004_223.pdf
316. Regolamento recante la determinazione dei criteri e delle modalità di iscrizione nonché di tenuta del registro degli organismi di conciliazione di cui all'articolo

38 del decreto legislativo 17 gennaio 2003. N. 5: DECRETO 23 luglio 2004 / https://www.tuttocamere.it/files/camcom/2004_222.pdf

317. Risoluzione alternative delle controversie in materia di proprietà intellettuale e tecnologia / Ministero dello sviluppo economic / URL: <https://uibm.mise.gov.it/index.php/it/internazionale-new/assistenza-alle-imprese/risoluzione-alternative-delle-controversie-in-materia-di-proprietà-intellettuale-e-tecnologia>

318. Risse J. Das Mediationsgesetz eine Kommentierung. SchiedsVZ, 2012. 244p.

319. Royal Institution of Chartered Surveyors / URL: <https://www.rics.org/uk/>

320. Steiner D. Mediation Services/ URL: <https://www.dansteiner.com.au/>

321. Steiner I. Getting to Yes - Online SquareTrade's Online Dispute Resolution Service. Ecommerce Bytes Update, Number 20. August 19, 2000 / URL: <http://www.ecommercebytes.com/cab/abu/y200/m08/abu0020/s04>

322. Stephen P. Anwey Mediation in Copyright Disputes: From Compromise Created Incentives to Incentive Created Compromises. Ohio state Journal on Dispute Resolution. Vol. 18. 2003. P. 439-468. / URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159592418.pdf>

323. The Academy of experts / URL: <https://academyofexperts.org/>

324. The Constitution of the United States / URL: <https://www.patentek.com/us-constitution-of-the-united-states/>

325. The Global Innovation Index 2020 / Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization, 2020. 399 p. / URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

326. The International Association of Facilitators / URL: <https://www.iaf-world.org/site/>

327. Thomas H., Wendler J. Das neue Mediationsgesetz. Wesentliche Inhalte und Folgen für die Mediation in Steuerrecht. DStR, 2012. P. 1881-1885.

328. Thomas P. Valenti Mediation in the USA / URL: [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Mediation%20in%20USA%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Mediation%20in%20USA%20(1).pdf)

329. U.S. Customs and Border Protection / Official website of the Department of Homeland Security / URL:<https://www.cbp.gov/trade/basic-import-export/importer-exporter-tips>

330. USA Litigation and Dispute Resolution 2016, 5th Edition / URL:<https://www.globallegalinsights.com/practiceareas/litigation-and-disputeresolution/global-legal-insights---litigation-and-dispute-resolution-5thed./>

331. WIPO Arbitration and Mediation Center / URL:<https://www.wipo.int/amc/en/center/background.html>

332. WIPO Caseload Summary: WIPO Mediation, Arbitration, Expert Determination Cases and Good Offices Requests / URL:<https://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html>

333. Why Refer Intellectual Property Disputes to Mediation? / URL:<https://www.wipo.int/amc/en/mediation/why-meditation.html#>

ДОДАТКИ

Додаток 1.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Статті у наукових фахових виданнях:**

1. Бурова Л.І. Поняття альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 19. С. 23-25.

2. Бурова Л.І. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Л.І. Бурова, Г.О. Ульянова. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. №4. С. 107-110.

3. Бурова Л.І. Правова природа медіаційної угоди. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип 18. С. 56-59.

4. Бурова Л.І. Проблемні питання визначення правової природи і структури правовідносин інтелектуальної власності, що виникають у мережі Інтернет /О.І. Харитонova, Г.О. Ульянова, А.В. Кирилюк, Ю.Ю. Симонян, Н.П. Бааджи, Д.Д. Позова, Г.І. Григор'янц, Л.І. Бурова, І.В. Мартинюк. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Том 17. С. 159-200.

5. Галупова Л.І. Щодо співвідношення процедури медіації та процедури врегулювання спору за участю судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т.3. С. 135-139.

Статті у зарубіжних наукових виданнях:

6. Бурова Л.І. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності. *Evropský politický a právní diskurz*: науково-теоретичний журналу. 2016. №2. С. 238-242.

7. Galupova L. «Protection of copyright on the Internet»/ A. Kyryliuk, N. Baadzhy, R. Honhalo, N. Kapustina, and L. Galupova. *Amazonia*. Vol. 8. No. 24. Pp. 464-470. Nov. 2019.

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

8. Бурова Л. І. Цивільне законодавство України: концепції, категорії, визначення: навч. посібник / Л.І Бурова, О.І. Харитонova авт.. кол.; за ред. д-ра юрид наук, проф.. Є.О. Харитонova, канд.. юрид наук К.Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2014. 324 с. (С. 144 – 146, 166-168)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Бурова Л.І Медіаційна угода, як вид цивільно-правового договору. *Особливості договорів у сучасному законодавстві України: матеріали науково-практичного круглого столу* (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.). Одеса, 2012. С.18-19.

10. Бурова Л.І. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правового спору. *Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі* : матеріали круглого столу (9 жовтня 2012 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2012. С. 189-191.

11. Бурова Л.І. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 жовтня 2012 р, м. Одеса) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 188- 190.

12. Бурова Л.І. Зарубіжний досвід застосування процедури медіації. *Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського: «Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року» та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття «Основ цивільного законодавства СРСР 1961 року)*: матер. наук. Інтернет-конф., м. Одеса / відп. ред. д-р юрид. наук Є.О. Харитонов / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 201-204.

13. Бурова Л.І. Запровадження міжнародного досвіду у сфері медіації в Україні. *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права*: матер. міжнар. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 603-605.

14. Бутова Л.І. Учасники медіації щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Юридическая наука и практика в условиях современных трансформационных процессов*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, г. Симферополь, 12-13 апреля 2013. Симферополь: Научное объединение «Юридическая мысль», 2013. С. 30-32.

15. Бутова Л.І. Міжнародний досвід проведення медіації як способу захисту прав інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2013 р, м. Одеса) / за заг. ред. О.І. Харитонової. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. С. 95-98.

16. Бутова Л.І. Правовий статус медіатора при розгляді справ щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. практ. конф. (м. Одеса, 16-17 травня 2013). Т.2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. С. 678-680.

17. Бутова Л.І. Соотношение судебной защиты и альтернативного разрешения споров в сфере права интеллектуальной собственности. *Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы*: межд. науч. практ. конф. (28-29 марта 2014 р, г. Кишинэу) / орг. ком.: Бужор В. [и др.]. Кишинев : Iulian, 2014. С. 161-164.

18. Бутова Л. І. Запровадження медіації як альтернативного способу вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (16-17 травня 2014 р., м. Одеса) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2014. С. 506-508.

19. Бутова Л.І. Медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності від порушень в мережі Інтернет. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України* : матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юридична література, 2015. С. 536-538.

20. Бурова Л.І. Альтернативні способи захисту права інтелектуальної власності від порушень в мережі Інтернет. *Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти* : матеріали Інтернет - конференції (м. Одеса, 22 травня 2015 р.) / за заг. ред. О. І. Харитонової. Одеса : Фенікс, 2015. С.107-109.

21. Бурова Л.І. Визначення конфліктів в праві інтелектуальної власності. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Інтернет-конференція, присвячена пам'яті І.В. Шерешевського* (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С.148-151.

22. Бурова Л.І. Інтернет-конфлікти щодо прав інтелектуальної власності. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса). : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. - Одеса : Юридична література, 2016. С.561-563.

23. Галупова Л.І. Переваги медіації та третейського суду як альтернативних способів врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). Т.2 / за ред. Г.О. Ульянової. Одеса, 2018. С. 560-563.

24. Галупова Л.І. Поняття онлайн-медіація у сфері права інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 17 травня 2019 р.) / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. С.581-584.

25. Галупова Л.І. Онлайн-медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. *Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів*: матер. Всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2019. С. 236-239.

26. Галупова Л.І. Способи врегулювання онлайн – конфліктів щодо прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т.3. С.521-524.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертацію виконано на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Положення і висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Теоретико-методологічні положення та ідеї, що розвиваються у дисертаційному дослідженні, доповідались і обговорювались на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, у тому числі на: круглому столі «Особливості договорів у сучасному законодавстві України» (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.); круглому столі «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); Цивілістичних читаннях, присвячених пам'яті І.В. Шерешевського: «Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року» та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття «Основ цивільного законодавства СРСР 1961 року») (м. Одеса, 9 грудня 2011 р.); науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); науково-практичній конференції «Юридическая наука и практика в условиях современных трансформационных процессов» (м. Сімферопіль, 12-13 квітня 2013 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 26 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове

життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правовые реформы в постсоветских странах» (м. Кишинев, 28-29 березня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею академіка С. В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Інтернет – конференції «Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти» (м. Одеса, 22 травня 2015 р.); Інтернет-конференції, присвяченій пам'яті І.В. Шерешевського «Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС» (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах Євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції» (м. Одеса, 18 травня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Одеса, 8-9 листопада 2019 р.); Міжнародній науково–практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 15 травня 2020 р.).

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Президент ГС «Українська академія медіації»
 доцент Л.Д. Романадзе
 «16» листопада 2021 року

АКТ

**Про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження
 Галупової Лариси Ігорівни на тему: «Альтернативні способи врегулювання
 конфліктів у сфері права інтелектуальної власності» у практичну діяльність
 ГС «Українська академія медіації»**

Комісія у складі: Президента ГС «Українська академія медіації», адвоката, медіатора (DAA), тренера, кандидат юридичних наук, доцента, Заслуженого юриста України Л.Д. Романадзе, Віце-президента ГС «Українська академія медіації», адвоката, Медіатора (DAA), Заступника Голови комітету з питань медіації Ради адвокатів Одеської області С.Й. Сергєєвої та члена Правління ГС «Українська академія медіації», юриста, психолога, медіатора (DAA), тренера та автора навчальних програм А.В. Баришникової

склала цей акт з приводу того, що результати дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право Галупової Лариси Ігорівни на тему «Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності» використовуються у практичній діяльності ГС «Українська академія медіації».

Комісією розглянуто результати наукових розробок в межах дисертаційного дослідження, що присвячені: визначенню природи конфлікту; розмежуванню конфлікту та спору на підставі процедурних та сутнісних складових; класифікації конфліктів у сфері права інтелектуальної власності; особливостям конфлікту у сфері права інтелектуальної власності; визначенню способів АВС; класифікації АВС за такими критеріями: залучення третьої сторони, мета проведення, визначення процедури проведення, обов'язковості прийнятого рішення,

повноваження щодо прийняття рішень; визначенню медіації як ефективної процедури врегулювання конфлікту та спору; дослідженню процедури примирення шляхом медіації; проаналізовано міжнародний досвід запровадження та проведення процедури медіації.

Доцільними є пропозиції автора, щодо внесення змін та доповнень до таких законодавчих актів:

1) пункт другий частини другої статті 197 ЦПК України викласти у такій редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді»;

2) пункт другий частини другої статті 182 ГПК України викласти у такій редакції: «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, врегулювати спір за допомогою медіації, передати справу на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді»;

Крім того, рекомендовано до використання в практичній діяльності, такі публікації:

1. Бурова Л.І. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Л.І. Бурова, Г.О. Ульянова. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. №4. С. 107-110.

2. Бурова Л.І. Визначення конфліктів в праві інтелектуальної власності. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: Інтернет-конференція, присвячена пам'яті І.В. Шерешевського (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С.148-151.

3. Бурова Л.І. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності. *Evropský politický a právní diskurz*: науково-теоретичний журналу. 2016. №2. С. 238-242.

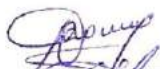
4. Галупова Л.І. Щодо співвідношення процедури медіації та процедури врегулювання спору за участю судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т.3. С. 135-139.

5. Бутова Л.І. Інтернет-конфлікти щодо прав інтелектуальної власності. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса). : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. - Одеса : Юридична література, 2016. С.561-563.

6. Галупова Л.І. Онлайн-медіація як спосіб захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. *Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України у контексті євроінтеграційних процесів*: матер. Всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2019. С. 236-239.

7. Галупова Л.І. Способи врегулювання онлайн – конфліктів щодо прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т.3. С.521-524.

Члени комісії:

 Л.Д. Романадзе
 С.Й. Сергєєва
 Г.В. Барішнікова

Додаток 3.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.О. ректора

Національного університету

«Одеська юридична академія»

професор В.В. Завальнюк

2021 року

АКТ

**Про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження
Галушової Лариси Ігорівни на тему: «Альтернативні способи
врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності» у
навчальну та науково – дослідну діяльність Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Комісія у складі: голови – декана судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента О.В. Тодощака, завідувача кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, доктора юридичних наук, професора О.І. Харитонової, директора Центру організації освітньої підготовки та інформаційно – аналітичної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» кандидата юридичних наук, доцента Ю.С. Павлової, склала цей акт з приводу того, що результати дисертаційного здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право Галушової Лариси Ігорівни на тему «Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності» використовуються у навчальному процесі Національного університету «Одеська юридична академія» при викладанні наступних дисциплін «Альтернативне врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності» (авторський спецкурс), «Право інтелектуальної власності», «Патентна юстиція», «Врегулювання спору за участю судді», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначених дисциплін та у науково-дослідній роботі викладачів та здобувачів вищої освіти.

При викладенні вищезазначених дисциплін були враховані положення дисертаційного дослідження щодо поняття та класифікації конфліктів у сфері інтелектуальної власності, критеріїв розмежування «конфлікту» та «спору».

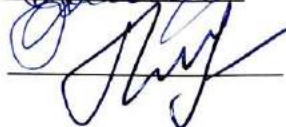
переваг медіації як способу альтернативного врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності.

Крім того, рекомендовано до використання в навчальному процесі такі публікації:

1. Бурова Л.І. Поняття альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 19. С. 23-25.
2. Бурова Л.І. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Л.І. Бурова, Г.О. Ульянова. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. №4. С. 107-110.
3. Бурова Л.І. Правова природа медіаційної угоди. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 56-59.
4. Бурова Л.І. Визначення конфліктів в праві інтелектуальної власності. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Інтернет-конференція, присвячена пам'яті І.В. Шерешевського* (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С.148-151.
5. Бурова Л.І. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері права інтелектуальної власності. *Evropský politický a právní diskurz: науково-теоретичний журнал*. 2016. №2. С. 238-242.
6. Галупова Л.І. Щодо співвідношення процедури медіації та процедури врегулювання спору за участю судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т.3. С. 135-139.
7. Галупова Л.І. Способи врегулювання онлайн-конфліктів щодо прав інтелектуальної власності. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т.3. С.521-524.

Голова комісії:

Члени комісії:

 О.В. Тодощак
 О.І. Харитонова
 Ю.С. Павлова